

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ORTA ÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

TARİH EĞİTİMİ PROGRAMI

TARİH DERSLERİNİN DEMOKRASİ EĞİTİMİNDEKİ YERİ :

ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Celal MUTLUER

Ekim - 2009

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ORTA ÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

TARİH EĞİTİMİ PROGRAMI

TARİH DERSLERİNİN DEMOKRASİ EĞİTİMİNDEKİ YERİ :

ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

Celal MUTLUER

Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü'nce

Bilim Uzmanı (Sosyal Bilimler Eğitimi)

Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tez'dir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 08.09.2009

Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 27.10.2009

Tezin Danışmanı : Doç. Dr. İsmail Hakkı DEMİRCİOĞLU

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Mesut ÇAPA

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Yakup TOPAL

Enstitü Müdürü : Doç. Dr. Haydar AKYAZI

Ekim - 2009

TRABZON

0. SUNUŞ

00. Önsöz

Günümüzün en popüler kavramlarından biri demokrasidir. Demokrasi en genel anlamda halkın halk için yönetimi şeklinde tanımlanmaktadır. Demokrasinin toplum yaşamında yerleşmesi için eğitimin büyük önemi vardır. Demokrasi eğitimiyle yetişen öğrencilerin demokrasiyi anlamaları ve öğrenmeleri daha kolay olacaktır. Öğrencilerin bilgi çağının ortaya koyduğu eğitim anlayışında bilgiyi kullanabilmesinin haricinde onu üretebilen, etkili karar alabilen ve karşılaştığı problemleri çözebilecek bir vatandaş olarak yetiştirilmesi gerekir. Demokrasi eğitimiyle yetişen öğrencilerin yeni fikirlere ve düşüncelere açık olarak yetişmesi sağlanır. Demokrasilerde farklı düşüncelere saygı ve hoşgörü vardır. Bireylerin birbirinden uzaklaştığı ve başka düşüncelere tahammül edemediği günümüzde demokrasi eğitimi gereklidir. Sosyal bilimler disiplinlerinden biri olan tarih dersleri de demokrasi eğitiminin yapılacağı bir ders durumundadır.

Beş bölümden oluşan bu çalışmada ortaöğretim tarih öğretmenlerinin, tarih derslerinin demokrasi eğitimindeki yeri hakkındaki görüşleri analiz edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın tamamlanmasında bilgi ve tecrübelerini paylaşan tez danışmanım Doç. Dr. İsmail Hakkı DEMİRCİOĞLU' na, katkıları ile ufkumu açan ve literatür desteğinde bulunan Prof. Dr. Mesut ÇAPA, Yrd. Doç. Dr. Semih AKTEKİN ve Yrd. Doç. Dr. Rahmi ÇİÇEK'e ve araştırmaya ilgi göstererek yardımlarını esirgemeyen milli eğitim camiasının değerli yönetici ve öğretmenlerine teşekkürlerimi sunuyorum.

Ayrıca en değerli varlığım olan aileme sonsuz teşekkür ediyorum.

Trabzon, Eylül, 2009

Celal MUTLUER

01. İçindekiler

	<u>Sayfa Nr.</u>
0. SUNUŞ	III
00. Önsöz	III
01. İçindekiler	IV
02. Özet	VII
03. Summary	VIII
04. Tablolar Listesi	IX
05. Kısaltmalar Listesi	X
GİRİŞ.....	1-2

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER.	3-4
10. Araştırmanın Problemi.....	3
11. Araştırmanın Amacı.....	3
12. Araştırmanın Önemi	3
13. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	4

İKİNCİ BÖLÜM

2. EĞİTİM, DEMOKRASİ VE TARİH ÖĞRETİMİNE GENEL BİR BAKIŞ	5-61
20. Eğitim.	5
21. Demokrasi	8
210. Demokrasinin Temel Özellikleri.....	11
211. Demokrasinin Dünya’daki Tarihsel Gelişimi	12
212. Türkiye’de Demokrasinin Tarihsel Gelişimi	17

213. Cumhuriyet Öncesi Dönem	17
214. Cumhuriyet Dönemi	19
22. Demokrasi ve Eğitim İlişkisi	19
220. 1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Demokrasi Eğitimi.	25
221. Milli Eğitim Temel Kanununda Demokrasi Eğitimi.	25
23. Sosyal Bilimler	26
230. Sosyal Bilimler Öğretimiyle Demokrasi İlişkisi	31
24. Tarih	34
240. Tarih Öğretiminin Amaçları	35
241. Milli Eğitim Bakanlığına Göre Tarih Derslerinin Genel Amaçları	37
242. Tarih ve Demokrasi Eğitimi.	40
25. Demokrasi Eğitiminin Kazandırdığı Beceriler	44
250. Bilişsel Beceriler	44
251. Duyuşsal Beceriler	45
252. Psikomotor Beceriler	45
26. Tarih Derslerinde Demokrasi Aktarımı ve Kullanılabilecek Yöntemler.	46
27. Demokratik Okul	53
270. Demokratik Sınıf	56
28. Ders Kitabı ve Demokrasi	58
29. Demokrasi Eğitimi ve Öğretmen	59

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KONUyla İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR	62-71
30. Teorik Kaynaklar	63
31. Uygulamaya Dayalı Kaynaklar.	65

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ARAŞTIRMANIN DESENİ VE METODOLİJİSİ	72-86
40. Nitel Araştırma	73
400. Nitel ve Nicel Araştırmanın Karşılaştırılması	73
41. Tarihsel Yöntem	75

42. Deneysel Yöntem.....	76
43. Betimsel Yöntem	76
44. Araştırmanın Yöntemi ve Veri Toplama Araçları	78
440. Araştırmanın Yöntemi.....	78
441. Araştırmanın Veri Toplama Araçları	78
4420. Anket.	79
4421. Mülakat	81
45. Araştırmanın Evreni.....	83
46. Araştırmanın Örneklemi.	83
47. Araştırmanın Pilot Çalışması	84
48. Veri Toplama Araçlarının Geliştirilmesi.	84
480. Araştırmada Kullanılan Anket ve Geliştirilmesi	84
481. Araştırmada Uygulanan Mülakat Geliştirilmesi	85
49. Verilerin Analizi	85
490. Anketin Analizi	85
491. Mülakatın Analizi.....	86

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. BULGULAR VE YORUM	87-117
50. Anketten Elde Edilen Bulgular	87
500. Kişisel Bilgiler	87
501. Demokrasi ve Tarih Eğitimiyle İlgili Kavramsal Bilgiler.....	90
51. Mülakattan Elde Edilen Bilgiler	108
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	118-121
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	122-134
EKLER	135-139
ÖZGEÇMİŞ	

02. Özet

Demokrasi eğitimi, demokratik tutum ve davranışları benimseyen iyi vatandaşlar yetiştirmeyi esas almaktadır. Okullarda verilecek eğitimin demokrasiyi geliştirecek yönde olması gerekir. Bu çalışma, tarih öğretmenlerinin demokrasi ve demokrasi eğitimi hakkındaki görüş ve düşüncelerini belirlemek, tarih derslerinde demokrasi eğitimi ile ilgili ne tür etkinlikler yaptıklarını ve hangi problemlerle karşılaştıklarını ortaya koymak amacı ile yapılmıştır.

Araştırmada betimsel yöntem kullanılmıştır. Çalışma, 2008- 2009 eğitim öğretim yılında Trabzon il merkezi ve ilçelerinde orta öğretim kurumlarında görev yapan 110 tarih öğretmeniyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın amacı doğrultusunda açık uçlu sorulardan oluşan bir anket formu geliştirilerek 90 tarih öğretmenine uygulanmıştır. Araştırma kapsamında ayrıca yarı yapılandırılmış bir mülakat formu geliştirilmiş ve 24 tarih öğretmeniyle mülakat yapılmıştır.

Araştırmadan elde edilen verilerin frekans ve yüzdeleri tablolar halinde gösterilerek analizleri yapılmıştır. Araştırma sonucunda tarih öğretmenlerinin çoğunluğunun demokrasi ve demokrasi eğitimi ile ilgili teorik bilgilere sahip olduğu ve demokrasi eğitimine karşı olumlu bir tutum içinde olduğu görülmüştür. Ayrıca tarih öğretmenleri, tarih derslerinin demokrasi eğitimine uygun olduğunu ve tarih derslerinde demokrasi ile ilgili bilgilerin öğrencilere kazandırılmaya çalıştı da araştırma verilerinden anlaşılmaktadır.

03. Summary

Democracy education is based on training beneficial citizens who adopt democratic attitude and behavior. It is necessary that the education which will be given at schools should be on the way of developing democracy. This study has been done in order to find out the point of view and opinions of history teachers about democracy and democracy education and to put forth what kind of activities they do about democracy education at history lessons and which problems they encounter.

The scientific method has been used in the research. This study was carried out with 110 history teachers who work at high school education institutions in the center of Trabzon and its counties at 2008-2009 Academic Years. In the direction of this research's aim, a questionnaire form which consisted of open-ended questions was built up and was applied to 90 history teachers. Besides, at the scope of the research a semi-structured interview form has been developed and 24 history teachers have been interviewed.

The frequency and percentages of the data acquired in the research was analyzed by showing them in tables. At the end of the research the majority of history teachers have theoretical knowledge about democracy education and they have positive attitude towards democracy education. Besides, it is comprehended from the data gained from the research that history lessons are suitable for democracy education and students are tried to gain knowledge about democracy.

04. Tablolar Listesi

<u>Tablo No</u>	<u>Tablo Adı</u>	<u>Sayfa Nr.</u>
1	Nicel ve Nitel Araştırmaların Karşılaştırılması	74
2	Cinsiyet	88
3	Mezuniyet Durumu	88
4	Çalışılan Kurum Türü	89
5	Çalışma Süreleri.....	89
6	Demokrasi Nedir	90
7	Demokrasi Yönetimi Hakkındaki Görüşler	91
8	Demokrasi Eğitimi Hakkındaki Görüşler	92
9	Demokrasi İle Eğitim Arasındaki İlişki Hakkındaki Görüşler	93
10	Demokrasi ve Demokrasi Eğitimi İle İlgili Eğitim Durumu	94
11	Demokrasinin Gerekliliği ve Önemi Hakkındaki Görüşler	95
12	Orta Öğretim Okullarında Demokratik Tutum ve Demokrasi Bilincinin Kazandırılması Hakkındaki Görüşler	96
13	Tarih Öğretmenlerinin Tarih Derslerinin Demokrasi Eğitime Katkıları Hakkındaki Görüşleri	98
14	Tarih Öğretmenlerinin Demokrasi Eğitiminde Tarih Derslerinden Nasıl Yararlanabileceği Hakkındaki Görüşleri.....	100
15	Tarih Öğretmenlerinin Tarih Derslerinde Demokrasi İle İlgili Bilgilerin Kazandırılacağı Hakkındaki Görüşleri	102
16	Tarih Derslerinde Demokrasi Eğitiminde Kullanılan Yöntem ve Teknikler	103
17	Demokrasi Eğitiminde Karşılaşılan Problemler	104
18	Demokrasi Eğitiminde Karşılaşılan Problem Türleri	105
19	Demokrasi Eğitimi İle İlgili Eğitim Alma İsteği	106
20	Tarih Müfredatının Demokrasi Eğitimi İçin Uygunluğu.....	106

05. Kısaltmalar Listesi

F : Frekans

GB. : Gibi

Ö : Öğretmen

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

GİRİŞ

Günümüz toplumlarının ulaşmış olduğu en iyi yönetim şekli olarak kabul edilen demokrasi, üzerinde en çok konuşulan ve tartışılan kavramlardan birisidir. Kavram üzerinde bu kadar çok konuşulmasına rağmen içeriği ve nitelikleri üzerinde tam bir mutabakat sağlanamamıştır. Yunanca bir terim olan demokrasi; “demos” ve “kratos” sözcüklerinin birleşmesiyle oluşmuştur. Halkın iktidarı anlamına gelmektedir. Eski Yunanlılardan günümüze kadar bir çok tanımlı yapılmış, kimilerine göre bir yönetim biçimi, kimilerine göre siyasi bir rejim türü, kimilerine göre ise bir yaşayış biçimi olarak ele alınmıştır. Bu kadar çok tanımının yapılmasının sebebi; insanların demokrasiye kendi durumlarına, ideolojik görüşlerine, bakış açılarına göre farklı anlam vermesidir.

21. Yüzyılda demokrasiye verilen önem daha da artmıştır. Demokrasi günümüzde toplumların birlikte ve huzur içinde yaşamasının yolu olarak genel kabul görmektedir. Günümüz dünyasında insan yaşamına yön veren en önemli kavramların başında demokrasi gelmektedir. Bireylerin demokrasiyi yaşayabilmesi ve yaşatabilmesi için öncelikle doğru ve yeterli bir demokrasi eğitiminden geçirilmesi gerekir. “Demokrasi kültürünün oluşmasında kendiliğinden bir yapılanma oluşmayacağı için burada en önemli rolü eğitim oynayacaktır. Bireyler demokrasiyi tanır ve ona inanırlarsa onu yaşayacaklardır. Demokrasinin yerleşmesinin ön koşulu demokrasinin bilinmesidir” (GÜLMEZ, 1994, s.4).

Eğitimin ailede başlayıp, okulda ve sonra da yaşam boyu devam ettiği gerçeği göz önünde bulundurulursa, plansız bir eğitim kurumu olan aileden sonra, planlı bir eğitim kurumu olan okullara ne kadar büyük görevler düştüğü anlaşılmaktadır. Bu bağlamda günümüzde demokratik değerlerin benimsetilmesi için başvurulmuş en önemli yollardan birisi eğitimidir ve eğitim içinde tarih dersleri önemli bir yer teşkil etmektedir. “Demokratik ülkelerde, tarih dersinin yardımıyla öğrenciler demokrasinin değerlerini, niteliklerini ve demokratik yönetim yollarını kavrayarak, yetişkin çağa geldiklerinde iyi bir demokrat vatandaşta bulunması gereken bilgi ve anlayışı kazanabilirler” (DANCE, 1991, s.88).

Demokrasi eğitiminin sağlıklı ve verimli gerçekleşebilmesi için tarih derslerinin demokrasi eğitimindeki yerinin çok iyi bilinmesi gerekmektedir. Tarih dersleri, hedef, metot, amaç, kavram ve değerler yönünden demokrasi eğitimi destekler (PHILLIP, 2002, Akt. DEMİRCİOĞLU, 2008). Tarih içersinde bulundurduğu yaşanmış zengin konularla ile demokrasi eğitiminin gerçekleşmesini kolaylaştırır. Tarih dersleri aracılı ile demokrasinin doğuşu ve oluşum aşamaları rahatlıkla görülebilir. Tarih eğitimi ile demokrasi eğitiminin yeni kuşaklara sağlıklı bir şekilde öğretilmesi kolaylaşır.

Tarih derslerinin demokrasi eğitimindeki rolünü etkileyen iki önemli etken vardır. Bir tarih dersleri, diğeri ise bu dersleri okutan öğretmenlerdir. Tarih öğretmenlerinin, tarih derslerinin demokrasi eğitimindeki rolü açısından sağlıklı değerlendirmeler yapabilmeleri, demokrasi ve demokrasi eğitimi konusundaki bilgi ve yeterliliklerine bağlıdır. Bu bağlamda tarih öğretmenlerinin verimli bir demokrasi eğitimi gerçekleştirebilmek için iyi bir eğitimden geçmiş olması gerekmektedir. Bu nedenle çalışmada, tarih derslerinin demokrasi eğitimindeki yerinin daha iyi anlaşılabilmesi için, tarih öğretmenlerinin tarih eğitiminde demokrasi eğitiminin yeri hakkındaki görüşleri alınmaya çalışılmıştır.

Bu araştırmanın problemini doğru kavrayabilmek için ilgili konularda temel bilgilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırmanın birinci bölümü, araştırmanın problemi, amacı, önemi ve sınırlılıklarıyla ilgilidir. Çalışmanın ikinci bölümü, demokrasi, eğitim ve tarih derslerinin demokrasi eğitimindeki önemi hakkındaki teorik bilgiler ile ilgilidir. Araştırmanın üçüncü bölümü, ülkemizde ve dünya’da demokrasi ile ilgili yapılan çalışmalar ile ilgilidir. Çalışmanın dördüncü bölümü, araştırmada kullanılan yöntem ve teknikler hakkında bilgi içermektedir. Araştırmanın beşinci bölümünde ise, ulaşılan bulgular hakkında bilgilere yer verilmiştir. Böylece araştırmanın konusuyla ilgili temel kavramlar ve bilgiler ortaya konulmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ BİLGİLER

10. Araştırmanın Problemi

Tarih öğretmenlerinin tarih öğretimi ve demokrasi eğitimi ilişkisi hakkındaki düşünceleri nelerdir?

Buna bağlı olarak çalışmanın detayında aşağıdaki alt problemler de araştırılmıştır.

- Tarih öğretmenlerinin, demokrasi eğitimi hakkındaki bilgi düzeyi nedir?
- Tarih öğretmenlerinin demokrasi eğitimi hakkındaki tutumu nedir?
- Tarih öğretmenlerinin tarih derslerinin demokrasi eğitimine uygunluğu hakkında düşüncesi nedir?
- Tarih öğretmenlerinin tarih derslerinde demokrasi bilincini öğrencilere nasıl kazandıracağına yönelik bilgi ve beceri düzeyi nedir?

11. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, tarih öğretmenlerinin, tarih eğitimi ve demokrasi eğitimi ilişkisi hakkındaki görüşlerini ortaya koymaktır.

12. Araştırmanın Önemi

Bireylerin kişiliklerinin şekillenmesinde önemli bir yere sahip olan ortaöğretim kurumlarında, bireylere demokrasiyi benimsetmek ve bireylerin demokratik tutumlara bağlı kalmalarını sağlamak açısından verilen eğitim önemli bir yere sahiptir.

Milli Eğitim Temel Kanunu'nda demokrasi eğitime özel bir yer verilmiştir. Ancak eğitim sistemimiz içerisinde demokratik uygulamalarla ilgili olarak yapılan çalışmalar ve demokrasi eğitim ilişkileri üzerindeki araştırma gayretleri sınırlı kalmıştır.

Bu çalışmada tarih öğretimi aracılığıyla demokrasi eğitimi arasındaki ilişki incelenmeye çalışılacaktır. Tarih dersleri eğitim sistemi içerisinde önemli bir yere sahiptir. Öğrenciler geçmişten günümüze kadar yaşanmış gelişmeleri tarih dersleri aracılığıyla görme imkanı bulur. Tarih dersleri aracılığıyla öğrenciler, demokrasinin temel özelliklerinden olan özgürce düşüncelerini ifade edebilmeyi öğrenirler.

Tarih derslerinde demokrasi ile ilgili kuramsal bilgiler ezberlemekten öteye gitmeli ve demokratik ilkeler yaşamın her alanında uygulanmalıdır. Bu bağlamda öğrenciler için bir model olan öğretmenlerin demokrasi eğitimini vermedeki önemleri artmaktadır. Bu araştırma ile tarih öğretmenlerinin tarih dersleri aracılığıyla demokrasi eğitimi üzerindeki düşünceleri saptanmaya çalışılacaktır.

Bu araştırmayla elde edilecek bulgular:

- Türk eğitim sisteminde orta öğretim kurumlarında tarih derslerinde demokrasi eğitiminin yerinin belirlenmesi.
- Orta öğretimde bireylerin tarih dersleri aracılığıyla demokratik ilke ve değerleri kavrayabilmesi için ne gibi etkinlikler yapıldığının ve daha ne gibi etkinlikler yapılması gerektiğinin belirlenmesi yönüyle önemli olacağı düşünülmektedir.

13. Araştırmanın Sınırlılıkları

- Araştırma Trabzon ilinde bulunan ortaöğretim kurumlarında görev yapan tarih öğretmenleriyle sınırlıdır.
- Araştırma süresi 2008- 2009 öğretim yılıyla sınırlıdır.
- Araştırma veri toplama aracındaki sorularla sınırlıdır.
- Araştırma ulaşılan yerli ve yabancı kaynaklarla sınırlıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. EĞİTİM, DEMOKRASİ VE TARİH ÖĞRETİMİNE GENEL BAKIŞ

20. Eğitim

İnsanlar doğdu günden ölüme kadar sürekli bir eğitimden geçmektedir. Bireylerin yaşamları boyunca edinecekleri bilgi birikimleri ve yaşam deneyimleri geleceğin dünyasını biçimlendirecektir. Eğitim, öneminin fazlalığı kadar tanım çeşitliliği de fazla olan bir kavramdır. Eğitimin ne olduğu sorusuna günümüze kadar çeşitli yorumlar getirilmiştir. Bu kavramın neyi ifade ettiğini anlamak için değişik bilim adamlarının eğitim kavramı ile ilgili tanımlarına bakmak faydalı olacaktır. Eğitim bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir (ERTÜRK, 1984). Sönmez' e göre (2004) eğitim, fiziksel uyarımlar sonucu, beyinde istendik biyo- kimyasal değişiklikler oluşturma süreci şeklinde tanımlanabilir. Doğan'a ise (2005) eğitimi, yetişkinlerin yetişmekte olan kuşakları toplumsal hayata hazırlama süreci olarak tanımlar. Çelikkaya' ya göre (1999) eğitim, önceden belirlenmiş amaçlar istikametinde nesilleri yönlendirme ve yetiştirme çalışmasıdır. Erden ve Akman'ın (2001) deyimiyle eğitim, belli amaçlara göre insanların davranışlarının planlı olarak değiştirilmesi ve geliştirilmesidir. ESKİCUMALI (2002) ise eğitimi, bireyin kişisel yeteneklerinin toplumun kültür ve değerlerine uygun olarak geliştirilmesi ve onların gelecekteki toplumsal ve mesleki rollere hazırlanması için girişilen bütün çabaları olarak tanımlar.

Eğitim, insanı kültürel hayata hazırlayan sosyal süreçleri içeren bir kavramdır. Çocukluk, insan gereğinin en önemli safhasıdır. İnsanlığın bütün gücü ve tohumu onda yaşamaktadır. Bunun için çocuğun yetişmesinden başka bir şey olmayan eğitim, insanın kendisi için yaptığı işlerin en büyüğüdür. İnsanlık tarihi boyunca dinler, ahlak sistemleri, felsefelerin her biri kendisine göre çocuk için farklı bir eğitim felsefesi ortaya sürmüştür. Dolayısıyla eğitim içinde topluma göre şekillenmiştir. Aslında bu, bir kültür felsefesidir.

Yani içinde bulunulan kültürün düşünme tarzının eğitimi etkilediği söylenebilir. Eğitimi felsefi açıdan temellendirmeye çalışan görüşlerin oldukça yeni olmasına rağmen eğitimle felsefi ilişkileri hem çok yönlüdür hem de epeyce eskilere uzanmaktadır. Felsefenin eğitime katkısı olduğu gibi, eğitimin de felsefeye katkısı vardır. Eğitim yoluyla insanlara bilimsel, sanatsal, felsefi alanlarda istendik davranışlar kazandırılabilir. Eğitimle kazandırılan bu davranışlar, hem insanın kendi hem de toplum felsefesini geliştirmesini sağlar (KESKİN, 2008).

Felsefi görüşlere göre eğitimin tanımı değişmektedir. Bu tanımlara bakarsak: İdealistler eğitimi; insanın bilinçlice ve özgürce Allah’a ulaşmak için sürdürdüğü çabaları olarak tanımlar. Realistler ise eğitimi; yeni kuşağa kültürel mirası aktararak, onları topluma uyuma hazırlama süreci olarak tanımlar. Pragmatistler göre eğitim; kişiyi yaşantılarını inşa yoluyla yeniden yetiştirme süreci olarak bakar. Marksizm’e göre eğitim; insanı çok yönlü eğitime, doğayı denetleyerek onu değiştirecek ve üretimde bulunacak biçimde yetiştirme sürecidir. Naturalistler’e göre eğitim; kişinin doğal olgunlaşmasını artırma ve onun bu özelliğini göstermesini sağlama işi olarak tanımlanır (SÖNMEZ, 2005).

Eğitim tanımlarının bir sentezi yapıldığında eğitimin niteliğini oluşturan dört durum ortaya çıkmaktadır. Başaran’a (1996) göre bunlar şu şekildedir:

- Eğitim, eğitilen kişide istenilen davranışı oluşturma işidir.
- Eğitim bir süreçtir.
- İnsan bir davranışı ancak yaşayarak kazanabilmektedir.
- Eğitilende oluşturulacak davranış önceden saptanan eğitim amaçlarına uygun olmak zorundadır.
- İnsanda davranışın oluşturulabilmesi, planlanmış bir eğitim sürecinden geçmesine bağlıdır.

Hangi toplumda olursa olsun, topluluğun değerleri, bilgi birikimi ve tecrübesinin gelecek kuşaklara aktarılmasında eğitimin ön plana çıktığını görebiliriz. Eğitim aracılığıyla toplum içerisindeki temel kavramlar kolayca öğretilir. Eğitim gelecek nesillere bir aktarım aracı olarak görülür. Bu aktarım konusunda Dewey (1996, s.21)şunları söylemektedir:

“ En genel anlamı ile eğitim; sosyal yaşamın sürdürölme aracıdır. İlkel kabileler veya çağdaş kentlerdeki toplulukları oluşturan bireyler dünyaya geldiklerinde; olgunlaşmamış, çaresiz, dil bilmez, inanç ve düşünceden yoksun ve toplum ölçütlerinden habersizdirler. Yeni doğanların asıl yetenekleri ile, yetişkinlerin ölçütleri ve adetleri arasındaki boşluk uygarlığın gelişmesi ile artmaktadır. Sosyal grubun amaç ve alışkanlıklarından habersiz ve bunlara kayıtsız olarak dünyaya gelenleri, bu amaçlar ve alışkanlıklar doğrultusunda bilinçlendirmek ve aktif olarak ilgilendirmek gerekir. Bu boşluğu yalnızca ve ancak eğitim doldurabilir”.

Eğitimin gerçekleşebilmesi için temelinde bazı özelliklerin olması gerekir. Bu özellikler çoğu eğitimci tarafından eğitim kavramını tanımlarken kullanılmıştır. Sönmez eğitim tanımının temelinde şu özelliklerin bulunduğunu söyler (SÖNMEZ, 2005) :

- Nesne (obje) olarak insanın alınması,
- Nesnenin hali hazırdaki durumunun yetersiz kabul edilmesi,
- Nesnenin istendik yönde değiştirilmesi,
- Bu iş için çevrenin ayarlanması, yani tutarlı, etkin araç, gereç stratejisi, yöntem, teknik vb gibi uyarıcıların devreye sokulması,
- Nesnenin istendik davranışları(hedefleri) kazanıp kazanmadığının yoklanması gerekir. Kazandıysa, hedeflerin, davranışların, çevre ayarlanmasındaki araç- gereç uyarıcılar, strateji yöntem, tekniklerin vb. elde tutulması gerekir. Eğer kazanmadıysa, bunların ya onarılması ya yenilenmesi ya da atılması, eksikliklerin tamamlanması, yanlışların düzeltilmesi gibi işlemlerin yapılması gerekir.

Kısaca bütün yazılanlardan eğitimle ilgili bir tanım ortaya çıkarırsak. Eğitim en geniş anlamda, hayatın sosyal sürekliliğini sağlama aracıdır (DURMUŞ, 2005). Eğitim süreci boyunca insanlar kendini geliştirerek yaşamını sürdürür. İnsanların bilgi, beceri ve tutum kazanabilmeleri için eğitim sürecine dahil olmaları gerekir.

Farklı biçimlerde tanımlanmasına karşılık genel olarak eğitim, insanın olgun, erdem sahibi, mükemmel bir varlık haline gelme, getirilme süreci olarak görülebilir (ŞİŞMAN, 2006). Eğitimle, insanın insani özelliklerinin geliştirilmesi, kısaca insanın daha da insanlaştırılması amaçlanır. Eğitim sayesinde insanın doğuştan getirdiği bazı yetenekleri

ortaya çıkartılır. Eğitim insanı yalnızca geliştirmekle kalmaz, aynı zamanda insanın huzurlu bir yaşam sürdürmesini sağlar. Bu yönüyle eğitim insan hayatını tümüyle etkiler.

Eğitim demokrasinin gelişmesinde önemli bir rol oynar. Demokrasi kültürünün ve buna bağlı olarak demokratik değerlerin bireylere kazandırılmasında aileden başlayarak örgün eğitim kurumlarına büyük iş düşmektedir. Eğitimin birçok amacının yanında en önemlilerinden biri de yeni yetişmekte olan kuşaklara demokrasi bilincini kazandırmaktır. Eğitim sayesinde demokrasinin ne olduğunu bilen ve demokrasinin önemini kavrayarak demokrasiye sahip çıkan bireyler yetiştirmek mümkündür.

21. Demokrasi

Günümüzde üzerinde en çok tartişılan kavramların başında demokrasi gelir. Demokrasi kavramının kökeni Eski Yunan medeniyetine kadar uzanır (GÖMLEKSİZ ve KAN, 2008). Bu kavram, Eski Yunanda demos “halk ve kretein”, yönetmek, hükmetmek sözcüklerinden oluşan birleşik bir kelime olarak ilk defa M. 5. yüzyılda Yunanlı tarihçi Herodot tarafından kullanılmıştır (ERDOğAN, 1999, s.205). Buradan anlaşılan demokrasinin halk yönetimi anlamına geldiğidir. Demokrasi zerine eski yunandan günümüze kadar çok farklı tanımlar yapılmıştır. Bu tanımlardan yola çıkarak demokrasiyi rahatça anlayabiliriz.

Kıncal ve Uygun (2006) demokrasiyi bir yaşam biçimi olarak tanımlar. Beetham ve Boyley’e (1998) göre demokrasi; organizasyonları bütün olarak etkileyen kararların organizasyonun tüm üyelerinde alınması ve karar alma mekanizmasında herkesin eşit haklara sahip olması idealinde olduğunu ifade etmektedir. Yanıklar ve Eryıldırım (2004) ise demokrasiyi, insanların eşit olduğu ve politik kararların çoğunluk yönetimi tarafından alındığı ancak her zaman içinde azınlığın haklarını da koruyan bir yönetim sistemi olarak tanımlar.

Kongar (2002, s.37) demokrasi nedir ve ne değildir konusunda şu açıklamayı yapmaktadır: “Demokrasi, ancak ülke hakkında önerdikleri çözümler azınlıkta kalanların çoğunluk haline gelebilmek hak ve olanağının bulunduğu bir çoğunluk yönetimidir”. Kesici’ye (2003) göre demokrasi, yaşamın bir parçasıdır. Demokrasi insan yaşamını yönlendiren siyasi bir yönetimdir. Demokrasinin en çok kullanılan ve en popüler olan

tanımı Amerika Birleşik Devletleri eski başkanı olan Abraham Lincoln’ın 1863’te Gettysburg söyleşisinde yaptığı “halkın, halk için, halk tarafından yönetimi” şeklindeki ifadesidir (SERTORI, 1993).

Demokrasinin geniş anlamda tanımı “üstün iktidarın halkta bulunduğu” veya “halk tarafından doğrudan ya da özgür bir seçim sistemi içinde seçilmiş temsilcileri aracılığıyla kullandığı halk tarafından yönetim” ayrıca egemenliğin bir hak olarak kabul edilip doğrudan ya da özgür bir irade ile seçilmiş temsilciler aracılığıyla kullanılmasıdır (YENİDOĞAN, 2005).

Torain’e (1997) göre demokrasi “bireyleri ve toplu düzenlenişleri birer özne olarak tanıyan, yani onları koruyup kendi yaşamlarına yaşama, yaşam deneyimlerine bir bütünlük ve anlam kazandırma istençlerini destekleyen bir yönetim biçimidir. Demokrasi iktidarı sınırlamakla kalmaz bireyleri eşit sayarak, onların özgürlüklerini artırma eğilimi içerisindedir.

Büyükkaragöz’e (1990) göre demokrasi, üzerinde hem fikir olunan tanımlardan biri halkın kendi kendisini yönetmesidir. Tüm farklı tanımların anlayış ve çıkış noktası, her bir insanın değerli bir varlık olduğu anlayışıdır. İnsana saygı, insanın bir değer olarak görülmesi anlayışı üzerinde demokrasi esas anlamını bulmaktadır (TOPER, 2007). Adahl’e (2001) göre demokrasi, oy kullanma eşitliğiyle yönetime etkin katılmadır.

Demokrasi kavramı düşünürler tarafından farklı tanımlarla açıklanmaya çalışılmıştır. Fakat; bütün düşünürlerin demokrasi kavramı üzerinde durduğu ortak nokta halk egemenliğidir. Demokrasi kavramının içerisinde halk egemenliğine dayalı özgürlükleri barındırdığıdır. Günümüz dünyasında demokrasiye ve demokrasi yönetimine verilen önem ve değer artmaktadır. Toplumların demokrasi kavramını ve yönetimini çok iyi algılayıp öğrenmesi gerekmektedir.

Cüceloğlu (1992, s.13) birey ve toplum açısından demokrasiyi şöyle ele alır: demokrasinin insan ve toplumlar açısından en önemli unsurlardan bir tanesi de iletişim boyutudur. Demokratikleşmede etkin bir iletişim ağının kurulması gereklidir. Zira demokratik toplum oluşturabilmek için önce bireylerin kendi günlük yaşamlarında diğer

kişilerin görüşlerine saygılı ve hoşgörülü olmayı öğrenmeleri gerekir. Bu noktadan hareketle yeni iletişim becerileri hem bireyin, hem de toplumun yaşamına zenginlik ve saygınlık getirir.

Demokrasi tanımına, bir çok düşünür tarafından farklı yaklaşılmıştır. Bu tanımlara bağlı olarak üç farklı yaklaşımın sergilendiği görülmektedir. Bu yaklaşımlar; demokrasiyi bir yönetim biçimi olarak tanımlayan yaklaşım, insan haklarına önem veren yaklaşım ve demokrasinin insan yaşamının bir parçası olduğunu vurgulayan yaklaşımdır.

Yeşil'e (2002, s.3), göre demokrasi kavramının tanımlanmasındaki farklılıkların sebebi ise bilim adamlarının kendi bilim ve ilgi alanlarına göre demokrasiyi yorumlamalarıdır. Örneğin yönetim bilimciler demokrasiyi daha çok bir yönetim biçimi olarak görür. Yönetim bilimciler halkın yönetime katılması, seçme, oy kullanma ve eşitlik olarak demokrasiye bakar. Hukukçular ise, demokrasiyi insan hak ve sorumluluklarıyla ilişkilendirir. Hukukçular daha çok insanın sorumluluklarıyla ilgilenir. Yönetim bilimci ve hukukçuların bir kısmı ile eğitim bilimciler ve diğer sosyal bilimciler ise, demokrasiye daha geniş boyut kazandırmıştır. Bunlar demokrasiyi, yönetim biçimini de içine alan hak ve özgürlükler, barış, hoş görü, işbirliği, dayanışma, hayatın bütün yönlerine etkin katılma gibi insani değerler üzerine kurulmuş bir yaşam biçimi olarak tanımlamaya çalışmaktadır. Farklı alanlara mensup bir çok bilim adamı, yazar ve düşünür, demokrasinin yönetim biçimi olduğu kadar, aynı zamanda yaşam biçimi olduğunu da kabul etmektedir. Günümüzde demokrasiyi, yalnızca bir yönetim biçimi olarak alıp hükümetlerle sınırlama, toplumsal hayatın bütün yönlerine mal etmeme anlayışı değerini yitirmiştir. Demokrasinin insan yaşamında önemli bir yeri olduğu artık kolayca anlaşılmaktadır. Demokrasiyi bir hayat felsefesi olarak kabul edip yaşam biçimi haline getiren insanlardan oluşan bir toplumda ortak amaç toplumu birleştirecek, insanlar arasında işbirliği artacak ve daha çok gelişme ve değişme sağlanacaktır. İletişimi kuvvetli, adaleti kendisine ilke edinmiş toplumda problemler demokratik yollarla çözümlenecektir.

21. Yüzyılı yaşadığımız bu günlerde demokrasi insan hayatının değişilmeyecek ve önemi azımsanmayacak kadar değerli bir kavramdır. İnsanlar yaşamları süresince sürekli daha iyiye ulaşma çabası içinde olurlar. Demokrasi sayesinde insanlar özgürce ve rahatça istediklerini gerçekleştirebilirler. Özgürlüğün olmadığı ortamlarda zıt görüşlere karşı

olumsuz tavır alınır. Demokratik rejim, insan hayatını kolaylaştıran rejimdir. İnsanlar geçmişten günümüze kadar sürekli demokrasi rejimlerini tercih etmiştir. Bunun sebebi demokrasi rejiminin olduğu yerde mükemmele ulaşma çabasının olmasıdır. Unutulmamalıdır ki, insanlar ancak kendisini özgür ve rahat hissettiği rejimlerde geliştirir.

210. Demokrasinin Temel Özellikleri

Demokrasi kavramının bir takım temel özellikleri vardır. Demokrasinin temelinde; özgürlük, eşitlik, adalet, katılımcılık, hoşgörü ve insan hakları kavramları yer almaktadır (GÜRBÜZ, 2006). Demokrasilerde insana verilen değer büyüktür. İnsana sadece insani özelliklere sahip olduğu için önem verilir. İnsanın olmadığı yerde demokrasiden söz etmek mümkün değildir. Demokrasinin amacı, insanın huzur ve insan haklarına saygılı biçimde yaşamasını sağlamaktır. Demokrasilerde bireyler aktif olmak zorundadır. İnsanlar üzerlerine düşen görevleri yapmakla sorumludur. İnsanlar hem kendi haklarının bilincinde olmalı hem de diğer insanlara zarar vermemelidir.

Demokratik rejimlerde genel olarak şu özellikler bulunur (YEŞİL, 2002, s.8):

- Demokratik rejimlerde egemenlik mutlak anlamda topluma dayanır. Demokrasinin yegana referansı toplumdur. Demokratik olmayan rejimlerde ise egemenlik, bir kişi veya bir zümreye aittir.
- Demokrasinin bir diğer temel özelliği, toplumsal farklılaşmadır. Demokrasi, başta siyasal olmak üzere, ideolojik, kültürel, cinsiyet veya yaşam felsefesine dayalı her türlü farklılığı zenginlik olarak kabul eder. Demokratik olmayan toplumlarda ise toplumsal homojenlik daha önemlidir.
- Demokratik toplumlarda rızaya dayalı bir hukuk sistemi esastır. Toplum kendi hukukunu kendi oluşturur. Toplumun devlete karşı korunması esastır. Demokratik olmayan toplumlarda hukuk devlet merkezlidir ve topluma rağmen devlet anlayışı vardır.
- Demokratik toplumlarda yönetim ön plandadır.

Genel olarak bakıldığında ise demokrasinin akla, mantığa ve bilime uygun düşen şu özellikleri üzerinde barındırdığı söylenebilir (SELÇUK, 1997, s.12):

- Demokrasi hukukun üstünlüğüne inanır.
- Demokrasi özgürlükçüdür; hiçbir görüş ve inanç yasaklanamaz. Demokratik devlet, bu inanç ve görüşler açısından yansızdır.
- Demokrasi her açıdan çoğulcudur. Demokratik devlet, farklılıkları özendirerek, önünü açarak gelişmeye açık bir tutumu benimser.
- Demokrasi; yasama, yürütme ve yargıda katılımcılığı gerektirir.

Görüldüğü gibi demokrasinin temelinde çoğulculuk anlayışı vardır. Demokrasinin ana ilkelerinden olan çoğulculuk aynı zamanda farklılaşmaya açık olmaktır (HÜRFİKİR, 2004). Bireyler özgürce düşüncelerini ifade edebilmektedir. Demokratik toplumlara yerleşen kültür katılımcılıktır. Değişik kültürlerle açık olma, hoş görülme olma ve eşitçilik ilkeleri demokrasinin temelinde önemli bir yere sahiptir.

Demokrasinin koşulları irdelendiğinde, devlet anlayışında hoşgörü, insan haklarına saygı, düşünce ve ifade özgürlüğünde demokrasi bilinci taşımak son derece önemlidir. Toplumumuzun daha demokratik olabilmesi için demokratik ölçütlere uygun siyasal bir düzenin kurulması ve insanların demokratik bir kişiliğe sahip olması gerekmektedir. Bu ilkeler yalnızca toplumsal kurumlarda değil hepsinden önemlisi eğitim kurumlarına da yansımali ve geliştirilmelidir. Çünkü; eğitim kurumlarına yansımayan bir anlayış, bir düşünce ya da rejim kısa ömürlü olmaya mahkum olabilir.

211. Demokrasinin Dünya'daki Tarihsel Gelişimi

Demokrasi ilk olarak Eski Yunanlılarda ortaya çıkmış bir rejimdir. Demokrasi kavramına Eski Yunan toplumlarında, halkın kendi kendisini yönetmesi anlamı yüklenmiştir (DOĞAN, 2001). Sözcük olarak ait olduğu kültür, demokrasinin aynı zamanda bir sistem olarak uygulanma imkanını hazırlamıştır. Bu nedenle ilk demokrasi uygulamaları, Yunan sitelerinde olmuştur.

Antik Yunandaki egemen olan yönetim şekli site devletleri şeklindeydi ve Atina da bu devletlerden birisi idi. Site devletleri, gelenek, adalet, görenek ve yaşayış tarzları birbirinden farklı olan insanların bir arada yaşadığı topluluklardır. Atina site devleti, vatandaşların katılımı ile oluşturulan bir meclis eliyle yönetilmiştir. Bunun için burada bir

halk yönetiminden söz edilebilmektedir. Lipson' a (2005) göre, bu şekil ile tarihte ilk kez, halkın kendi kendine yönetmesi ve resmi yetkililerin denetlenmesi ortamı sağlanmasına rağmen, uygulamada bu günkü anladığımız manada bir demokrasinin işleyişinin gerçekleştiği tam olarak söylenemez.

Atina demokrasisi bilinen ve en önemli demokrasi örneği olmuştur. Atina halkı, egemenlik hakkını temsilciler yolu ile değil, bizzat kendileri kullandıkları için Atina Demokrasisi temsili değil, doğrudan demokrasi niteliği taşıyordu. Böylece Atina demokrasisi bir tek kişinin egemenliği olan hükümdarlığı reddetmekte, site işleriyle ilgili her çeşit düşünce ve görüşün tartışmasında özgürlük ilkesini tanımakta ve çoğunluğun oyları ile alınan kararları yasal bir durum için yeterli görmekteydi.

Antik Yunan'ın site devletlerinden Atina M.Ö 6 ve 4. yüzyıllar arasında sistemin uygulama örneğine tanıklık etmiştir. Aristophanes, Ksenophon, Sofokles, Epikur, Aristoteles, Eflatun ve Socrates'in düşünce olarak katkıda bulunduğu demokrasi Atina'da bir çeşit yönetim sistemi olarak tarihteki yerini almıştır. Site görünürde şehir halkının tümünü ifade eden bir kavram gibi olsa da durum aslında görüldüğünden farklıdır. Kadınlar ve köleler site halkına dahil edilmediğinden halk kavramı aslında toplumun tamamını ifade etmiyordu.

Atina sitesinde iki önemli siyasi kurum vardı. Bunlar Beşyüzler Meclisi ve Halk Meclisi idi. Beş yüzler meclisi otuz yaşını bitirmiş olan ve halkın bir yıl için kura ile seçtiği yurttaşlardan oluşmakta ve daha çok yürütme organı niteliğinde idi. Halk meclisi ise yirmi yaşını doldurmuş olan tüm yurttaşlardan oluşuyordu. Halk meclisi, sitenin Agora denilen alanında yılın her otuz beş gününde bir toplanır; savaş ilanı, barış sözleşmesi, iç ve dış politikanın belirlenmesi ve özellikle kanunların yapılması gibi temel egemenlik haklarını kullanırdı. Bütün yurttaşlar meclise katılabilir ve oy kullanabilirdi. Böylece halk meclisi yasama görevini yürütmekteydi.

Betimlenen görünümüyle Eski Yunandaki demokrasi uygulaması, vatandaşlar (köleler ve esir olmayanlar) arasında eşitliği sağlamış ama insanlar arasındaki eşitliği tanıyan bir aşamaya ulaşamamıştır. Bu nedenle de Yunan demokrasisi, tarihin akışı içinde kısa bir dönem olarak yaşadı. Kendisinden sonraki dönemlere etkisi ise sınırlı kaldı (DOĞAN,

2001, s.143). Atina sitesinde demokratik rejim bazı küçük kesintilerle birlikte yaklaşık 200 yüzyıl sürmüş ve M.Ö 322' de yıkılmıştır.

Ortaçağda demokrasi adına ciddi adımlar atılmamıştır. Ortaçağda Avrupa'da devlet düzeni feodal bir yapıya sahipti. Yunan ilkel demokrasisinin yerini feodal derebeylerin ve kralın mutlak monarşisi ile oligarşik ve aristokratik yönetimler almıştır. Halk egemenliğine karşılık Hristiyanlığın getirdiği yeni adalet, kişi vicdanı, din devlet yurttaş ilişkisi ile siyasi iktidarın kaynağının ilahi olduğunu öne süren egemen güçler yasama, yürütme ve yargı erklerini tek bir otoriteye bağlamışlardır. Tüm güç asiller ve rahiplerin elindeydi.

Ortaçağda feodaliteyle beraber kralların hakları sınırlanmıştır. Temel üretim aracı olan toprak feodal beyler arasında paylaşılmıştır. Feodal beyler kendi iradelerini krala, gerekirse zor kullanarak kabul ettirecek iktidara sahiptirler. Bunun en belirgin örneği Manga Cartadır. Manga Carta ile kralın yetkilerinde sınırlamaya gidilmiştir. Fermanda bulunan; kanuna uygun ve mahkeme kararı olmaksızın hiç kimse tevkif edilemez, hapsedilemez, ülke dışına çıkartılamaz, sürgün edilemez hakkı, bireyin haklarının güvence altına alınması bakımından önemlidir.

Ortaçağın sonlarına doğru, idari ve dinsel merkezler olan kentlerde zanaatların gelişmesi ve ticaretin canlanması ile birlikte burjuvazi denilen yeni bir sınıf ortaya çıktı. Burjuvazi, o zamanın egemen sınıfı olan aristokratlara karşı demokratik değerlerin savunuculuğunu üstlenir. 18. Yüzyıl, bu bakımdan bir dönüm noktası olur ve mücadele o yüzyılın sonlarında burjuvazinin zaferi ile sonuçlanır (USLU, 2003).

Aydınlanma düşüncesi demokrasinin düşünsel temellerini geliştiren önemli bir aşamadır. Denilebilir ki anayasal demokrasinin düşünsel temelleri 18. Yüzyıl Avrupa Aydınlanma Felsefesi ile atılmıştır. İngiliz siyaset filozofu John Lock ile Fransız siyaset filozofu ve hukukçusu Montesquieu bu konuda katkısı çok güçlü olan aydınlardır (DOĞAN, 2001).

John Lock, doğal hukuku ortaya atarak, iktidarın özellikle de monarşinin tanrısal kökenli varlık zincirlerinin bir halkası olduğu iddiasını çürüttü. Ona göre doğal hukuk, tanrısal hukuk ile özdeşleşti ve tüm insanların yaşam hakkı, belirli özgürlükler, mülkiyet

sahibi olmak ve emeğinin ürünlerinden yararlanmak da dahil olmak üzere temel haklarını garanti ediyordu. Lock’a göre bu hakları güvence altına alabilmek için, sivil toplumdaki insanlar yönetimle bir sözleşme ilkesine giriyorlardı. Vatandaş yasaya itaat etmekle yükümlüyken, yönetimde yasaları yapmak ve ülkeyi dışardan gelecek zararlara karşı savunma hakkına sahipti ve bunların tümü kamusal esenlik içindi (DOĞAN, 2001, s.143).

John lock’un bu doğal hukuk teorisi aydınlanma kuşağına büyük bir ilham kaynağı oldu. Montesquieu bunların başında yer alır. Onun 1748’de yayımlanan Kanunların Ruhu adlı eserinde yönetim organları olarak yürütme, yasama ve yargı güçlerini birbirlerinden ayırıp dengelemeyi, bireyin özgürlüğünü garanti altına almanın bir yolu olarak savunmaktadır. Bu öğreti ilerleyen dönemde iktidarı başkanlık, kongre ve yargı arasında bölen ABD Anayasasının düşünsel temellerinin oluşmasında da etkili olmuştur (DOĞAN, 2001, s.143).

Amerika’da 14 Temmuz 1776 tarihinde İngiliz egemenliğinden kurtulmak amacıyla Amerikan kolonileri bir araya gelerek “Özgürlük Bildirisi” yayınladılar. Bu bildiri demokrasi tarihinin önemli belgelerindendir. Bildiride bireyin doğuştan kazandığı bazı hakları olduğunu ileri süren doğal hukuk anlayışı pozitif hukuk alanında kendini gösterme imkanı bulmuştur. Bildiride ayrıca insanın doğal yaşam ve mülkiyet hakkı olduğunun da önemi vurgulanmıştır.

Bütün bunların yanında Fransa’da 1789 yılında yayımlanan İnsan ve Yurttaşlık Hakları Bildirgesi diğer bildirgelerden daha etkili olmuş ve günümüzdeki insan hakları mücadelelerinin başlıca esin kaynağı ve insanlık tarihinin en önemli belgelerinden birisi olmuştur. Demokrasinin dönüm noktası olan Fransız İhtilali ile feodal düzenin sonu gelmiştir. Fransız İhtilali ile bir anayasa hazırlanarak halka önemli ayrılıklar verilmiştir.

Fransa’da 1789 yılında yayınlanan İnsan ve Yurttaşlık Hakları Bildirgesinde şu ilkeler öne çıkmaktadır (DOĞAN, 2001, s.146):

- İnsanlar doğuştan eşit ve hürdür.
- Kanunlar, kamu iradesinin ürünüdür. Vatandaşlar, kamu iradesinin oluşumuna şahsen ya da temsilcileri aracılığıyla katılma hakkına sahiptir.

- Hakimiyet milliyetindir. Millet hakimiyetine dayanmayan hiçbir kimse veya grup yetki kullanamaz.
- Hürriyet başkasına zarar vermeden dilediğini yapmaktır. Hürriyet ancak kanunlarla sınırlanır.
- Temel hürriyetler şunlardır: dinsel inançlara sahip olma; düşünme ve basın hürriyetleri. Bu hürriyetlerin çerçevesini çizen yasalar ise çiğnenemez.
- Bütün vatandaşlar kanunlara bağlı kalmak şartıyla konuşma, yazma ve yayın hürriyetine sahiptir.
- Suçu kanıtlanıncaya kadar herkes masumdur. Yasaya uymayan suç ve ceza olamaz.
- Mülkiyet farklı ve kutsal bir haktır. Yalnızca kamu yararı ile karşılığı peşin ödenerek ortadan kaldırılabılır.

1789 tarihli Fransız İnsan ve Vatandaşlık Hakları Bildirgesinden sonra demokrasi ve eşitlik konusunda geline en önemli aşama “İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi” ve bunu esas alan gelişmelerdir. Birleşmiş milletler teşkilatı genel kurulu tarafından 10 Aralık 1948’de kabul edilen bildirge bir başlangıç ve 30 madden oluşmaktadır. Başlangıç kısmında bütün insanlarda bulunan onur, eşitlik ve vazgeçilmez hakların tanınmasına özgürlük, adalet ve barışın temeli olduğu açıklanır (DOĞAN, 2001).

II. Dünya savaşından Dünya coğrafyasında önemli değişiklikler olmuştur. Dünya’da yaşanan bu değişim demokrasiyi de derinden etkilemiştir. Avrupa’da demokratikleşme hareketleri sonucunda birçok bağımsız devlet kurulmuştur. Değişen toplumsal ve ekonomik yaşam ile birlikte haklar bir takım değişikliklere uğramış ve yeni hakların kabul edilmesi tartışılmaya başlanmıştır.

İlk defa Eski Yunan Sitelerinde ortaya çıktığı kabul edilen demokrasi günümüze gelinceye kadar büyük değişiklikler geçirmiştir. Başlangıçta basit olan demokrasi daha sonraları hem kapsam hem de çeşit olarak büyük bir gelişme göstermiştir. Eski Yunan’ın küçük sitelerinde uygulanmaya başlayan demokrasi günümüzde tüm dünyayı etkileyen bir yönetim biçimi olmuştur. Demokrasinin önemini anlayabilmek için demokrasinin ortaya çıkışının ve gelişiminin bilinmesinin büyük önemi vardır. Demokrasi dogmatik değildir. Gelmeye ve yeniliğe açıktır. Belki de, toplumlar açısından bu gün demokrasinin önemli görülmesinin ardında, onun yeniliğe ve değişime açıklığı yatmaktadır.

212. Türkiye’de Demokrasinin Tarihsel Gelişimi

İlk Türk devletlerinin tarihi incelendiği zaman demokrasinin bazı yaklaşım biçimlerinin uygulandığı bilinse de bu uygulamalar sınırlı kalmıştır. Zamanla demokrasi hareketleri hızlanmıştır. Gerçek anlamda demokrasi hareketleri günümüzden iki yüzyıl öncesine dayanır. Demokratikleşmenin başlangıç noktasının 19. yüzyılda başladığı görüşü kabul edilmiştir.

Türklerdeki demokrasi hareketlerini incelerken öncelikli olarak cumhuriyet öncesi ve cumhuriyet sonrası diye ikiye ayırmak gerekir. Cumhuriyetin ilanı Türk tarihinde önemli bir yere sahiptir. Köklü değişimler cumhuriyetin ilanı ile yaşanmıştır. Ülkede yönetim değişmiştir. Padişah yönetiminden cumhuriyet yönetimine yani halk egemenliğine geçilmiştir. Hilafet kaldırılarak laik bir yönetim oluşturulmuştur. Bu değişimlerin temelinde dünyada yaşanan gelişmelerin de büyük önemi vardır. Türk dünyasında büyük değişim Tanzimat Fermanı ile başlayıp, iki kez ilan edilen Meşrutiyetin bir sonucudur.

213. Cumhuriyet Öncesi Dönem

Büyükkaragöz ve Kesiciye (1998) göre, Türk siyasi hayatında demokratik gelişmenin, nasıl ve nerede başladığını tam olarak belirlemek oldukça zordur. Konuyla ilgili olarak başvurulacak temel kaynaklar, siyasal hayatı anlatan siyasetnamelerdir. Ayrıca, Gök Türklerin bırakmış olduğu Orhun ve Yenisey kitabelerinde de demokrasi uygulamaları ile ilgili bilgiler bulunmaktadır. Kitabelerde devletin, toplumun ve ailenin yapısı ve işleyişi ile ilgili kurallar yer almaktadır. Göçebe olarak yaşayan Türklerin, İslamiyet’i kabulü ve yerleşik hayata geçişi ile birlikte sosyal ve siyasal hayatlarında önemli değişimler olmuştur (YEŞİL, 2002).

Eski Türk devletlerinde demokrasi tam olarak uygulanamasa da küçük çaplı ve kısmen demokrasiye rastlanır. Türk devletlerinde hükümdara han ya da hakan gibi unvanlar verilirdi. Ülke yönetiminde kurultayın önemli bir yeri vardı. Kurultayda kağan seçimi, savaş ve barış gibi kararlar alınırdı. Kurultay danışma meclisi şeklinde çalışırdı. Kurultaylarda hakan olmadığı zaman hakanın eşinin de söz hakkı vardı. Toplum içerisinde

sınıf ayrımı yoktu. Osmanlı devletinde de kurultay vardı. Fakat adı divan olarak değiştirilmiştir. Divanda devlet meseleleri ele alınırdı.

Osmanlıda gerçek anlamda demokratikleşme hareketleri batıya paralel olarak 1789 Fransız ihtilalinden sonra olmuştur. Tüm Avrupa'yı etkileyen devrim Osmanlı devleti içinde de sosyal ve siyasal değişikliklerin yaşanmasına yol açmıştır. Osmanlı içerisinde modernleşme hareketleri hızlanmıştır.

Padişah II. Mahmut'un 1808 tarihinde Anadolu ve Rumeli ayanları lehine imzaladığı Sened-i İttifak ile Türklerde demokratikleşme hareketleri başlamıştır denilebilir. Bu belge ile padişahın bir kesim yetkileri kısıtlanmış buna karşılık ayanlarda padişaha sadık kalacaklarına söz vermiştir (YENİDOĞAN, 2005). Sened-i İttifak Türk tarihinde bir dönüm noktası olmuştur.

3 Kasım 1839 tarihli Tanzimat Fermanı, Osmanlıda demokrasi hareketlerinin ikinci önemli aşamasıdır. Osmanlıda siyasi ve sosyal yapının düzeltilmesi amacıyla Abdülmecit tarafından ilan edilmiştir. Fermanın ana esasları şunlardır (DOĞAN, 2001, s.165):

- Can, ırz, namus ve mal güvenliği,
- Mülkiyet hakkının düzenlenmesi,
- Vergi adaletinin sağlanması,
- Askerliğin bir kurala bağlanması,
- Yargılama usulünün düzenlenmesi,
- Kişisel hak ve özgürlüklerin tanımı ve ifadesidir.

Tanzimat fermanından sonra, hemen hemen aynı vaatleri taşıyan 1856 Islahat Fermanı ilan edilmiştir. Bu ferman ile Müslüman halk ile Hristiyan halk arasında hak, vergi, askerlik, eğitim, kamu hizmetlerine girme yönündeki farklar kaldırılarak eşitlik sağlanmak istenmiştir. Ancak bu fermanla da öngörülen vaatler belli bir hukuksal yaptırıma bağlanamamıştır (TOSUN, 2002).

Osmanlı demokrasi hareketlerinin üçüncü aşaması 23 Aralık 1876 tarihinde II. Abdülhamit tarafından yürürlüğe konulan Kanun-i Esasidir. Kanun-i Esasi ilk Türk

anayasasıdır. Bu döneme birinci Meşrutiyet dönemi denir ve açılan parlamento 1878’de dağıtılmıştır. 1908 yılında II. Meşrutiyet ile Osmanlı Demokrasi hareketleri önemli değişiklikler yaşamıştır. Meclisin toplanmasında ve padişahın yetkilerinde sınırlamalara gidilmiştir.

Türk demokrasisi 23 Nisan 1920 Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılmasıyla devlet yönetiminde büyük değişiklikler yaşamıştır. Ankara’da açılan meclis sadece yasama yetkilerini kullanan bir meclis değildir. Bütün yetkiler mecliste toplanmıştır. Hükümdar yönetiminden, meclis üstünlüğüne dayanan yönetime geçilmiştir.

214. Cumhuriyet Dönemi

Kurtuluş savaşı kazanılıp yeni bir devlet kurulduktan sonra, demokrasi alanında önemli atılımlar olmuştur. 1923 yılında cumhuriyet ilan edilerek halk yönetime dahil edilmiştir. Egemenlik kayıtsız şartsız millete devredilmiştir. Kadınlar ve erkekler arasında ayırım kaldırılmış ve kadınlara da seçme ve seçilme hakkı verilmiştir. Toplum içerisinde ayırım ortadan kaldırılmıştır.

Demokrasi için 1924 anayasası hazırlanmış, medeni kanun, Türk ceza kanunu ve ticaret kanunları çıkarılmıştır. Devlette top yekun değişim yaşanmıştır. Siyasal yaşamda partiler yer almaya başlamıştır. 1961 ve 1982 anayasalarıyla Türk toplumunun hakları arttırılmaya çalışılmıştır. Bu değişim, demokrasinin Türkiye’de gerekli tecrübelerle yerleşmekte olduğunu gösterir. Ancak bu tecrübeler olumlu olduğu kadar olumsuz örneklerde içermektedir. Cumhuriyet döneminde zaman zaman toplumsal sistemin kendiliğinden hareketine müdahaleler ve sınırlamalar getirilmiştir. Toplumun modern dünyaya başarı ve tam bir uyum ile katılması sürecinde ortaya çıkan bazı olumsuz dinamiklerin söz konusu sınırlamalara gerekçe olduğu görülmektedir (DOĞAN, 2001).

22. Demokrasi ve Eğitim İlişkisi

Eğitim insanlık tarihinde büyük bir öneme sahiptir. Eğitim geçmiş insanlar için ne kadar önemliyse günümüz insanı içinde o kadar önemlidir. İnsanın yaşamına yön veren aldığı eğitimidir. Eğitimin insanın yaşamında yönlendirici ve bilgilendirici yönü vardır. Her

ne kadar geçmişte olduğu gibi günümüzde de eğitim hakkında tartışmalar yapılsa da bütün bilim adamları eğitimin birey ve toplum açısından önemini kavramıştır.

Demokrasinin birey ve toplum hayatında yerleşmesi eğitim yoluyla gerçekleşir. Bu sebeple demokrasi için eğitim önemlidir. Eğitim sayesinde demokrasi bilinci yerleşir ve gelişir. Toplumun daha demokratik hale gelerek, demokratik ölçütlere uygun bir siyasal düzenin oluşması ve insanların kişilik olarak demokratik değer, tutum ve inançlara sahip olabilmeleri aklın, duygunun ve bilimin uyum içerisinde olmalarına bağlıdır (GÖMLEKSİZ ve KAN, 2008). Bu gerçeklikler de ancak eğitim ve demokrasi bilinciyle gerçekleşir.

Demokrasi ile eğitim arasındaki ilişkiyi ilk olarak John Dewey, 1916 yılında yayınladığı “demokrasi ve eğitim” isimli eserinde ele almıştır. Dewey’e göre eğitimin, bireyin yaşam biçimine yön vermesi ve buna dönük yöntemleri kullanması gerekmektedir. Dewey, okulda kazanılan bilginin, etkinliklerle ya da mesleklerle bağlantısının kurulması ve yaşamla bütünleşen bir ortamda verilmesi ile bunun sağlanabileceğini savunmuştur (Akt. GERAY, 1993, s.96). Demokrasinin temelinde insan haklarına saygı esas iken, eğitim de insana önem prensibi mevcuttur.

Bu gün eğitim yalnızca bilgi verme işlemi olarak tanımlanamaz. Yapılandırmacılar bilginin, kendi yaşantısını anlamlı kılmaya çalışan birey tarafından yapılandırıldığını ve çevreden pasif bir biçimde alınmadığını savunmaktadır. Bireyler doldurulmayı bekleyen boş variller değildir, tersine anlamları araştıran etkin organizmalardır (KOÇ ve DEMİREL, 2004). Genellikle eğitimin görevleri sosyal, politik ve ekonomik olmak üzere üç grupta toplanabilir (NALÇACI ve ÇOŞKUN, 2006). Eğitimin politik görevi yetiştirdiği bireye devlete bağlılık bilincini aşıl原因arak bireyin toplum içinde siyasi görevlerini yerine getirmesini sağlamaktır. Ülkemizde, eğitimin en önemli politik görevlerinden biri; demokrasiye inanan, demokratik tutum ve davranışları gösteren, kısaca demokrasiyi bir yaşayış biçimi olarak benimseyen bireyler yetiştirmektir (GÖMLEKSİZ, 1991, s.36).

Her eğitim alanının olduğu gibi demokrasi eğitiminin de en genel amacı, bireylerde istenilen davranış değişikliğini oluşturmaktır. Ancak demokrasi kavramının özellikle zihniyette, kişiliğe ve özel bir kültüre yönelik olması, amaçlarının daha somut ve sistematik

olarak ortaya konulması gerekmektedir (KINCAL, 2002). Demokrasi eğitiminin hedefi, demokrasinin özünü oluşturan değerlerin eğitim yoluyla bireylere kazandırılması, bu değerlerin özümlemelerinin sağlanmasıdır (TOPER, 2007).

Demokrasinin gelişmesinde eğitimin rolü, öğrencilere demokrasinin bir yaşam biçimi olduğunu benimsetebilmesidir. Bu yaşam biçimine uyum konusunda öğrencilere farklı fırsatlar ve ortamlar sağlanarak, bireylerin kendilerini geliştirebileceği fırsatlar yaratılmalıdır. Eğitim yoluyla topluma faydalı ve kendini tanıyan bireyler yetiştirilebilir. Eğitim bireyin yeteneklerinin ortaya çıkarılmasının yanında ayrıca toplumun oluşturulmasını da yürütür.

Demokrasinin yaşanılarak öğrenilebilme özelliğinden dolayı, eğitim sistemi içinde bireyler demokratik tutum ve davranış yollarını öğrenebilirler ve yanlışlıklarını bizzat yaşayarak değiştirebilirler (BİNBAŞIOĞLU, 1986). Kuzgun (2002, s.23) demokrasi eğitiminin etkili olabilmesi için bazı temel ilkelerin benimsenmesinin faydalı olacağını ifade eder:

- Demokrasi ile ilgili kavram, ilke ve tutumların kazandırılmasında, konu yalnızca devlet vatandaş ilişkileriyle sınırlandırılmamalı, bunun bir yaşam biçimi olarak tüm insan ilişkilerini yöneten değerler bütünü olduğu kabul edilmeli, programlar bu anlayışla hazırlanmalıdır.
- Konuyla ilgili davranışların geliştirilmesi, sınıf içi etkinliklerle ya da belli derslerle sınırlı tutulmalı, her ortamda ve fırsatta olumlu davranışların pekiştirilmesine özen gösterilmelidir.
- Okul demokratik ilkelerle işleyen bir kurum olmalı, öğrencilere her fırsatta uygun rol modelleri sunmalıdır.
- Demokratik eğitimde öğretmenlere önemli sorumluluklar verilmeli, her öğretmenin bu eğitim hedeflerini gerçekleştirmede rolü olduğu kabul edilmelidir.
- Demokrasiyle ilgili bilgi ve kavramları edinme bilişsel yetenekle ilgilidir. Ancak bunları öğrenme isteği, benimseme düzeyi ve insan ilişkilerine doğru biçimde yansıtma becerisinin kazanılması uygun bir kişilik becerisi gerektirmektedir. Böyle bir zeminin hazırlanması, kişilik eğitimi yoluyla gerçekleştirilebilir. Bu da öğretmenin temel eğitsel işlevleri arasında yer almaktadır.

- Demokratik yaşamın gerektirdiği kişilik özelliklerinin kazandırılmasına çok erken yaşlarda başlanmalıdır.

Demokrasi eğitimi, demokratik tutum ve davranışları benimseyen iyi vatandaşlar yetiştirmeyi esas almaktadır (BÜYÜKKARAGÖZ ve ÇİVİ, 1991). Günümüzde eğitim aracılığıyla oluşturulacak bireyler demokrasi bilincinin farkında olmak zorundadır. Günümüz modern toplumlarında çağdaş vatandaş; bilimsel düşünebilen, karşısına çıkan problemlerden yılmayan, problemleri bilimsel yöntemlerle çözmeye çalışan, kendisine ve çevresine iyi davranan, açık fikirli ve hoş görülü olan, her zaman kendisinden farklı düşünen olabileceğini bilen, alçak gönüllü ve seçici olandır.

Bu modern insanda bulunan özellikler, ancak demokrasi eğitimiyle gerçekleştirilebilir. Engel'e (2008, s.117) göre, "Başarılı bir demokrasi için demokrasi eğitimi hayati bir öneme sahiptir". Eğitim yoluyla okullarda verilecek demokrasi bilinci öğrencilerin düşündüklerini rahatça ve özgürce söylemesini sağlar. Öğrenciler eğitim sayesinde hayatın bir parçası olan demokrasi bilincini kazanmış olur. Demokratik bir topluluk yaratmakta eğitim önemli bir yere sahiptir.

Okullarda verilecek demokrasi eğitimiyle öğrenciler zorlanmadan toplum hayatında rol alabilir (ROSSI, 2006). En önemli yapı, sınıflarda eğitimle öğrencilerin bilinçlendirilmesidir. Öğrenciler sınıflarda özgürce düşüncelerini ortaya koyabilmektedir. İdeal olan öğretmenlerin, öğrencilerin düşüncelerini söylemesine fırsat vermesidir. Demokrasi eğitiminin, olduğu yerde karşılıklı saygı, hoşgörü, kişiliğe değer ve önem veren bir eğitim vardır (KEPENEKÇİ, 2003).

Eğitim yoluyla demokrasinin işlevsellik kazanmasında dikkat edilecek bazı boyutlar vardır. Unutulmamalıdır ki okul ve sınıf ortamları demokrasi eğitiminin ilk adımının atıldığı yerlerdir. Richardson (2001) okul ve sınıf iklimini etkileyen etmenleri şu şekilde tanımlamıştır (RICHARDSON, 2001, Akt. EMİR ve KAYA, 2004, s.71):

- Öğrencilerin hak ve özgürlük, adalet gibi kavramların okulda ve sınıfta da yaşama geçirildiğini ve bunlara önem verildiğini görmesi,
- Öğrencilerin okul ve sınıf ortamlarında başkalarına saygı ve güven duymalarının sağlanması,
- Başarıların ödüllendirilerek öğrencilerin kendilerine güven duygularının geliştirilmesi,
- Okulda veya sınıfta yaşanan sorunlar karşısında sorun çözme yaklaşımlarının kullanılması ve altından kalkılamayacak sorunlar yerine baş edilebilecek sorunlar yaklaşımının benimsenmesi,
- Ders konularının benimsenmesi ve dersin yönetimi konusunda öğrencilere gerektiği kadar sorumluluk verilmesidir.

Büyükdevenci'ye (1990) göre, demokrat kafalı yurttaşların eğitimi ilk önce, demokrasiyi oluşturan değerlerin özümzenmesini gerekli kılmaktadır. Demokrasinin değerleri de ancak eğitimle gerçekleşir. Demokrasinin yerleşmesinin ön şartı demokrasinin bilinmesine bağlı görülürken bu bilmede en önemli rolü eğitim oynayacaktır (GÜLMEZ, 1994). Demokrasinin gelişip yaygınlaşmasında eğitim yoluyla okullar büyük öneme sahiptir. Demokrasi yalnızca kitaplardan okunarak ya da süslü cümlelerle öğrenilecek bir kavram değildir. Eğitim yoluyla bireylerin bilincine işlenmelidir. Bunu da gerçekleştirecek olan okullarda verilen eğitimidir. Fakat burada göz önünde tutulmak zorunda olan nokta demokrasi bilincini aşılama bütün yük okula bırakılmamalı, devletin tüm kurum ve birimleri arasında paylaşılmalıdır. Bunun gerçekleşmesi için demokrasinin yaşanması ve uygulanması gerekmektedir. Katılma, danışma, tartışma, açıklık, adalet, tarafsız ve dürüst olma, kendi kendine disiplin sadece kitaplardan öğrenilmez; gerçek ortamlarda bunları yaşamayla gerçekleşir (GÖMLEKSİZ ve KAN, 2008).

Bilgiç (1986) demokrasi eğitimini farklı şekilde tanımlar: demokrasi eğitiminin bir başka cephesi de vardır. Bunlar; herkesin normal vatanseverlik ve milliyetperverlik ilgisi dışında, genel konular üzerinde gelişi güzel fikir belirtmekten uzak kalarak, kendi günlük işlerine dört elle sarılıp yetki ve sorumluluklarının sınırlılıklarını bilerek, topluma borçlu oldukları hizmetleri hakkıyla yapmaları, herkesin yasalar karşısındaki yerini bilmesi ve yaşlara saygılı olması, hakkı kadar yerini bilmesidir. Demokrasi yasalar ve devlet

teşkilatını hiçe sayarcasına herkesin istediğini yapması veya yapmaya kalkışması demek değildir.

Çünkü herkesin bildiği gibi bizim haklarımız başkalarının haklarına zarar vermediğimiz noktada geçerlidir. Böyle olmadığı takdirde herkes gücünün yettiğine ve sözünün geçtiğine istediğini yaptırmaya kalkar ki bu noktada demokrasiden söz edilmez, olsa olsa kargaşa yani anarşi olur. Bu sebeple insanlar haklarını iyi bilmeli ve yapacağı davranışları da ona göre ayarlamalıdır. Bireyler öncelikle üzerlerine düşen görevleri yerine getirirse toplumdaki sorunlarda ortaya çıkmadan engellenmiş olur. Bireylerin demokrasinin önemini kavraması ve demokrasilerin getirdiği gibi yaşaması için eğitim kurumlarına büyük iş düşer. Eğitim aracılığıyla bireylere demokrasi sorumluluğu kazandırılmaya çalışılır.

Türk eğitim sisteminde demokrasi eğitimine büyük önem verilir. Türkiye’de cumhuriyetin ilanı ile birlikte demokrasi eğitimi, eğitim sisteminde kendini göstermeye başlamıştır. Cumhuriyet ile birlikte; laik, devrimci, ulusal bir eğitim anlayışı işe koşulmuş, Tevhid-i Tedrisat kanunu ile eğitim ve öğretimde birlik ve bütünlük sağlanmıştır. Böylece demokratik rejimin gerektirdiği; özgür, düşünceli, üretken, araştırmacı, bilimsel davranışlara sahip demokrat insanların yetiştirilmesi amaçlanmış olup, bu amaca yönelik olarak kanunlar, yönetmelikler çıkartılmıştır (ATASOY, 1997).

Bütün bu açıklamalardan sonra demokrasi, demokrasi kültürü ve demokrasi eğitiminin insan yaşamındaki önemi inkar edilemez. Neden demokrasi ve demokrasi eğitimi diye özetleyecek olursak: Demokrasi (TAŞKESEN, 2005, s.119):

- Hepimize lazım olduğu için,
- İnsan onurunun zedelenmemesi ve insan gibi yaşayabilmek için,
- Kanunlar karşısında kimseye imtiyaz tanımadığı ve herkese eşit olarak uygulandığı için,
- Düşüncelerimizi medeni bir zeminde açıklayabilme hürriyeti verdiği için,
- İnsana saygılı, hukukun üstünlüğüne dayalı, bir hayatın yaratılıp yaşatabilmesi için,
- Hiç kimsenin kimseye baskı yapmayacağı, herkesin istediği şekilde yaşayacağı bir rejim olduğu için,
- Toplumsal yaşamda var olan farklılıklara, hoşgörülü ve eşit mesafede durduğu için,

- Her geçen gün değeri artan bir yaşam tarzı ve yönetim biçimi olduğu için.

220. 1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Demokrasi Eğitimi

9.11.1982 tarih ve 2709 no'lu Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının ikinci maddesinde; Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olduğu belirtilmiştir. Beşinci maddesinde ise devletin amaç ve görevlerinden birinin Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refahı, huzur ve mutluluğunu sağlamak, kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak olduğu vurgulanmıştır. Onuncu maddesinde herkesin dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetmeksizin kanun önünde eşit olduğu, on ikinci maddesinde herkes kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilemez temel hak ve hürriyetlere sahip olduğu belirtilmiştir (T.C. 1982 Anayasası).

221. Milli Eğitim Temel Kanununda Demokrasi Eğitimi

Ülkemiz eğitim sisteminde demokrasi eğitimine büyük önem verilir. Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarından biri: “Türk Milli Eğitimi’nin genel amacı Türk Milletinin bütün fertlerini Atatürk inkılap ve ilkelerine ve anayasada ifadesi bulunan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek” olarak belirtilmiştir (TOPER, 2007, s.46).

Bir toplumda iyi bir demokrasinin var olabilmesi için kuşkusuz yasal düzenlemeler gereklidir. Fakat, demokratik bir toplum olabilmek için sadece yasal düzenlemeler yeterli

değildir. Bir toplum demokratik, çağdaş bir anayasa oluşturabilir; bunu yürürlüğe koyabilir; fakat uygulama da iyi bir demokrasinin gereklerini yerine getirememiş olabilir. Çünkü demokrasi, demokratik değerlere sahip, demokratik yollarla düşünen, demokratik davranış biçimlerini benimsemiş insanlar da istemektedir. Çünkü bir ülkenin insanların tutumlarının demokratiklik düzeyi ile, ülkedeki demokrasinin uygulanma düzeyi arasında sıkı bir ilişki vardır. Bu ilişki eğitimi yakından ilgilendirmektedir (BÜLBÜL, 1989, s.49 Akt. KALDIRIM, 2005).

1973 tarihli Milli Eğitim Kanunu'nun 11. maddesi demokrasi eğitimi ilkesini ortaya koymakta, güçlü istikrarlı hür ve demokratik bir toplum düzeninin gerçekleşmesi için yurttaşların demokrasi bilincine sahip olmasından söz etmektedir (BÜYÜKKARAGÖZ, 1989, s.13). Demokrasi eğitimi ilkesinde, bu eğitimin kapsamı şu şekilde ifade edilmektedir.

Güçlü ve istikrarlı, hür ve demokratik bir toplum düzeninin gerçekleşmesi ve devamı için yurttaşların sahip olmaları gereken demokrasi bilincinin, yurt yönetimine ait bilgi, anlayış ve davranışlarla sorumluluk duygusunun ve manevi değerlere saygının, her türlü eğitim çalışmalarında öğrencilere kazandırılıp, geliştirilmesine çalışılır; ancak eğitim kurumlarında, anayasada ifadesini bulan, Atatürk milliyetçiliğine aykırı siyasi ve ideolojik telkinler yapılmasına ve bu nitelikteki günlük siyasi olay ve tartışmalarla karşılaşılmasına hiçbir şekilde meydan verilemez (Milli Eğitim Temel Kanunu, 1973).

Eğitim sistemimizde demokrasiye verilen önemi görebilmek için IV. Milli Eğitim şurasındaki alınan kararları incelemek bize ip ucu verebilir. IV. Milli Eğitim Şurasında şöyle denilmektedir: gerçek bir demokrasinin güvencesi ruhlarda ve vicdanlardadır; bu nedenle ülkemizde demokrasinin gelişmesi ve kökleşmesi için çocuklarımıza ve halkımıza demokratik davranışların, demokrasi inancının kazandırılması gerekir. Bu Türkiye Cumhuriyetinin yaşamsal bir sorunudur (MİSER, 1991).

23. Sosyal Bilimler

Sosyal bilimler, “İnsanı, toplum ve ağırlıklı olarak insan- insan, insan- toplum ve insan- eşya ilişkilerinin sistemli bir biçimde incelenmesini amaçlayan, bilimsel yönetime uygun

olarak düzenli bilgiler” olarak tanımlanabilir (DEMİR ve ACAR, 2002, s.205). Sosyal bilimler, insan tarafından üretilen gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bu sürecin sonunda elde edilen dirik bilgiler olarak tanımlanabilir (SÖNMEZ, 1998). Sosyal bilimler, insan davranışının önemli boyutlarını inceleyen ve analiz eden disiplinlerin oluşturduğu bir çevredir (TANRIÖGEN, 2005). Sosyal bilimler, çok geniş anlamda, insanlar arası ilişkileri inceler ve genel olarak, toplumda insan davranışlarıyla ilgilenen disiplinleri içerir. Bir başka deyişle, sosyal bilimler, insanın insanla ve çevresiyle olan ilişkilerini inceleyen disiplinler topluluğu olarak tanımlanmaktadır (SÖZER, 1998).

Sosyal bilimlerin tarihsel gelişimi incelendiği zaman, bu alanın ön plana çıktığı dönemin Fransız ihtilali sonrası olduğu görülmektedir (DEMİRCİOĞLU, 2006). Fransız ihtilali sonrası topluma verilen önemin artması ve toplumu oluşturan insanların daha iyi tanınması ihtiyacının ortaya çıkması sonucunda sosyal bilimlere önem verilmiş ve sosyal bilimlerden faydalanmak istenmiştir. 19. yüzyılda sosyoloji, tarih, iktisat, siyaset bilimi ve antropoloji beş temel sosyal bilim disiplini olarak kabul edilmiştir (ÖZLEM, 1998). Zamanla sosyal bilimler kapsamına farklı bilim dalları katılmıştır. Genellikle bilimlerin sınıflanmasıyla ilgili bir çok kaynak, yedi bilim dalını sosyal bilimler kategorisi içinde ele almaktadır. Bu bilim dalları; antropoloji, sosyoloji, siyaset bilimi, coğrafya, tarih, ekonomi ve psikolojidir (DOĞANAY, 2004).

Sosyal bilimleri bir bütün olarak ele alırsak aşağıdaki özelliklere sahip olduğunu görürüz (BİLGİLİ, 2008, s.4):

- Çok sebepli bilimlerdir. Sosyal olay veya olgunun izahında tek bir sebebe dayanılmaz.
- Objektif bilimlerdir. Sosyal olayların izahında objektifliğin delili olarak belge veya delil kullanılır.
- Pozitif nitelik taşır. Bu yönüyle metafizik ve teoloji ilişkisi bulunmamaktadır.
- Faktörlerin ağırlığına göre olaylar hakkında devirlerine göre farklı yorumlar yapılabilir.
- Bir olayın izahında sebep- sonuç ilişkisi önemli yer tutar.

- Kuralları olmakla birlikte, cemiyette meydana gelen olaylar farklı yönleriyle tenkide tabi tutulabilir. Ancak coğrafya biliminin bazı konularında olduğu gibi, somut olaylarda, kesin bilgiye dayalı konularda farklı yorumlar yapılamaz.
- Genel bir sosyal bilim teorisi kurulamamıştır. Gerçekte tek olan sosyal olgu, her sosyal bilim disiplinin kendi boyutlarında ele alınıp incelenir. Bu yüzden sosyal olgunun bütünündeki bölümler arasındaki bağlantılar gözden kaçmaktadır. Bunun için disiplinler arası ilişkilendirme yapılmaktadır.
- Her sosyal bilimler dalının kendisine ait bir teorisi bulunmaktadır.
- Sosyal bilim yönteminin temel ögesi olan gözlemlene sistematiği ve metodiktir.
- Olayları sentez ve analiz ederek sosyal problemleri çözmeye yönelik bir birimdir.

20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren, ekonomik, sosyal teknolojik ve siyasi alanda büyük değişiklikler yaşanmıştır. Nüfusun artmasıyla beraber şehirleşme oranında büyük artış görülmüştür. İnsanlar birbirlerinden farklı kültür ve değerlere sahip insanlarla yaşamak zorunda bırakılmıştır. Sosyal hayatta yaşanan bu hızlı değişiklik sosyal bilimlerin öğretiminin önemini daha da arttırmıştır. Bu değişim, eğitim kurumlarını daha nitelikli, değişimle baş edebilen ve bir arada yaşama becerisine sahip bireyleri yetiştirme sorumluluğunu yüklemiştir. Başka bir deyişle, eğitim kurumlarının öğrencilere kazandırmaları gereken temel beceriler arasına, problem çözme, yaratıcılık, çevreye uyum, üretkenlik, eleştirel düşünebilme, farklı kültür ve inanışlara sahip insanlarla bir arada yaşama becerileri girmiştir. Bu becerilerin, öğrencilere kazandırılması görevi de ağırlıklı olarak sosyal bilimler disiplinlerine verilmiştir (DEMİRCİOĞLU, 2004).

Sürekli değişime açık olan toplumlarda, yaşama uyum sağlama sürecinde sosyal bilimlerin yeri çok büyüktür. Değişim sonrasında ortaya çıkabilecek sorunlar sosyal bilimler aracılığıyla çözülebilir. Sosyal bilimler, insanın toplum içindeki yerini bulmasına ışık tutar.

Sosyal bilimlerin öğretimiyle öğrencilere kazandırılacak bazı nitelik ve özellikler bulunmaktadır. Paykoç (1991, s.7) sosyal bilimlerin öğretimi aracılığıyla öğrencilerin 6 farklı açıda beceri ve nitelik kazanabileceğini ifade etmiştir. Bu beceri ve nitelikler şunlardır:

- Kişilik gelişimi,
- İnsan ilişkileri,
- Ekonomik verimlilik,
- Yurttaşlık sorumluluğu,
- Değişme ve yaşamla başa çıkma,
- Evreni, dünyayı ve yurdu tanımak için bilgi birikiminden yararlanma.

Buna ilave olarak, sosyal bilimler alanının aşağıdaki becerileri de kazandırdığı öne sürülmektedir (ÖZOĞUL, 1974, PAYKOÇ, 1991, Akt. DEMİRCİOĞLU, 2004, s.258):

- Sosyal olgunluk, sosyal uyum ve değişime açık olma,
- Toplumla ilgili temel bilgileri kazandırma, toplumun beklentileri yönünde bu bilgileri ayıklama ve zenginleştirme işini yapabilme,
- Olumlu bir hayat görüşü geliştirebilme, toplumca beklenen ve ihtiyaç duyulan tavır, gerekli bilgi ve becerileri kazandırabilme. Geçmişteki olayları, kişileri ve bunların günümüzü etkileyen olaylardaki rollerini anlayabilme,
- Diğer insanlara önem verme ve farklı yaşam biçimi ve farklı kültürden gelen insanlara saygı gösterme,
- Ekonomi, devlet ve kültür gibi alanlardaki insan sistemleriyle ilgili anlayış kazanabilme,
- Problemleri bağımsız ve işbirliğine dayalı bir yöntemle çözme becerisi ve başkaları tarafından önerilen çözümlere eleştirel ve yaratıcı bir şekilde karşılık vermeyi öğrenebilme,
- İnsanların nerede ve nasıl yaşadıklarını ve fiziki ve kültürel çevresiyle nasıl iletişim kurduklarını anlayabilme,
- Gelecek bilinci ve geleceği şekillendirmede üzerlerine düşecek görevin farkına varabilmedir.

Bu amaç ve hedefler ışığı altında ülkemizde okutulan sosyal bilimler dersleri, aracılığıyla öğrencilerin günümüz şartlarına uygun birer insan olmasına çaba harcanmaktadır. Sosyal bilimler tanımından da anlaşıldığı gibi, insanla ilgili bilgi üreten disiplindir. Sosyal bilimler dersleri aracılığıyla günümüzün çağdaş ve demokratik insanı

yetiştirilmeye çalışılmaktadır. Sosyal bilimler disiplinleri aracılığıyla insanlar geçmişten yola çıkarak yaşadığı çağı daha iyi kavrayabilir.

Dünya’da sosyal bilimler üzerinde önemli çalışmalar yapılmaktadır. Bu alanda yapılan çalışmalarda Amerika Birleşik Devletlerinin önemli bir yeri vardır. Amerika Birleşik Devletleri’ndeki sosyal bilimler ulusal konseyine göre sosyal bilimlerin öğrenciye kazandırabileceği beceri ve nitelikler şunlardır (NCSS, Akt. DEMİRCİOĞLU, 2005, s.13):

Bilgi kazanmaya ilişkin beceriler:

- Okuma becerileri.
- Çalışma becerileri.
- Referans bilgi tarama becerileri.

Elektronik araçlarla ilgili teknik beceriler:

- Bilgiyi düzenlemeye, kullanmaya ve üretmeye dönük beceriler.
- Zihinsel beceriler.
- Karar verme (problem çözme becerisi).

Kişiler arası ilişkilere ve sosyal katılıma ilişkin beceriler:

- Kişisel beceriler.
- Grupla etkileşim becerileri.
- Sosyal katılım becerileri.

Sosyal bilimler aracılığıyla kazanılacak beceri ve nitelikler incelendiğinde, günümüz çağdaş insanında bulunması gereken beceri ve niteliklerdir. Yaşadığımız çağda insanın sahip olması gereken nitelik ve özellikler farklıdır. Günümüz eğitim sistemlerinde, sosyal bilimlere yüklenen eğitim misyonu değişmiştir. Sosyal bilimler eğitim sistemi yaklaşımı artık aktarıcı olmaktan çıkmıştır. Bilgiler ezberlenerek kazanılamamaktadır. Bu sebeple sosyal bilimler aracılığıyla, problem çözebilen, karşılaştığı zorluklardan yılmayan, yaratıcı ve bilimsel düşünebilen bireyler yetiştirilmeye çalışılmaktadır. Günümüz insanı ihtiyacı

olan bilgiye ulaşma yollarını bilmek zorundadır. Aksi bir durumda kendisini geliştirme imkanı bulamaz. Sosyal bilimler aracılığıyla yetişen günümüz insanı ulaştığı bilgiyi hayatında kullanabilmelidir. Özelliklerde liselerde okutulan sosyal bilimler aracılığıyla problem çözebilen, yaratıcı ve üretken bireylerin yetiştirilmesi hedeflenmektedir.

230. Sosyal Bilimler Öğretimiyle Demokrasi İlişkisi

Sosyal bilimleri, insanla ilgili bilgiler üreten disiplinler topluluğu olarak tanımlamıştık. Her bir sosyal bilim disiplini, insanın bir boyutunu inceleyerek, o alanla ilgili bilimsel bilgiler üretir. Sosyal bilimleri sınıflarken genellikle yedi bilim dalının sosyal bilimler kategorisi içinde ele alınmaktadır. Bu bilim dalları; antropoloji, sosyoloji, siyaset bilimi, coğrafya, tarih, ekonomi ve psikolojidir.

Sosyal bilimler öğretiminin 20. Yüzyıldaki gelişimine bakıldığında zaman, alanın öğretiminin farklı bir gelişim seyri izlediği görülür. Özellikle 1960'lı yıllarla beraber, sosyal bilimler öğretimi, eğitimcilerin ve toplumun tartışma konularının biri haline gelmiştir. Hızla sanileleşme, şehirleşme, demokratikleşme ve her geçen gün daha nitelikli insanlara duyulan ihtiyaç bu alana verilen önemi ve yapılan çalışmaların sayısını arttırmıştır. Bu bağlamda insanları daha nitelikli ve verimli hale getirmek ve toplumsal problemleri çözebilecek bireyleri yetiştirebilmek için, sosyal bilimler öğretimine önemli görevler yüklenmiştir (JOHN ve LUCAS, 1994, Akt. DEMİRCİOĞLU, 2004).

Sosyal bilimler öğretimiyle öğrencilere nelerin kazandırılabilceği üzerine yapılan çalışmalar sonucu belirli nitelik ve özellikler belirlenmiştir. Özoğul'a (1974) göre sosyal bilimler öğretimi aşağıdaki nitelikleri öğrencilere kazandırmalıdır (ÖZOĞUL, 1974, Akt. DEMİRCİOĞLU, 2004):

- Olumlu bir hayat görüşü geliştirme.
- Toplumca beklenen ve ihtiyaç duyulan tavırları geliştirme.
- Gerekli bilgi ve becerileri kazanma.

Sosyal bilimler öğretiminin çağımız toplumlarına önemli katkılarından biri ise, demokratik bilinç ve kültüre sahip bireylerin yetiştirilmesine yardımcı olmasıdır.

Demokratik bir toplumda yetişen nesillere, demokrasinin gelişimi, verilen mücadeleler, insanlığa faydaları, demokratik görev ve sorumluluklarının neler olduğu ve demokrasiye neden sahip çıkması gerektiği öğretilmelidir. Bu çerçevede sosyal bilimler ve sosyal bilgiler dersleri aracılığı ile yukarıda saydığımız nitelik ve bilgiler sağlıklı toplumların oluşturulabilmesi için sosyal bilimler öğretimi aracılığıyla öğrencilere kazandırılabilir (DEMİRCİOĞLU, 2004).

Sosyal bilimler insanla ilgili disiplinler topluluğudur. İnsan ve onun ilişkilerini inceleyen bu alan demokrasi bilincinin kazanılmasında önemlidir. Sosyal bilimler dersleri çocuğun içinde bulunduğu toplumsal yaşamla çok yakından ilgilidir. Bu nedenle, çocuk içinde bulunduğu toplumsal yaşamı, geçmişi ve bu günü yakından tanıyacaktır.

Atatürk'ün önderliğinde kazanılan kurtuluş savaşı sonrası, Türk toplumunda büyük değişim olmuştur. Cumhuriyet yönetiminin ilan edildiği 1923 yılından bu güne kadar, Türk milleti çağdaş ve demokratik bir yaşam sürme çabası içinde, hızla değişimini sürdürmüştür. Demokrasiyi yerleştirmek ancak bilgiyle, özgürlüklere değer veren bir anlayışla ve yurttaş olma bilincini kazanmakla olur. Türk çocuklarının bu değerlerini öğrenmelerini sağlayarak, demokratik yaşantıların onlara küçük yaşlarda kazandırılması sosyal bilimler aracılığıyla olur. Sosyal bilimler dersleriyle öğrencilere demokrasi ve demokrasinin değerleri kolayca öğretilir. Demokrasinin temelinde eleştiriye açıklık ve çoğulculuk anlayışı vardır. Sosyal bilimler aracılığı ile öğrenciler, konulara eleştirel gözle bakabilme alışkanlığı kazanmaktadır. Özellikle yaratıcı, üretken ve problem çözme becerisine sahip bireylerin yetiştirilmesi, sosyal bilimler öğretiminin amaçları içerisinde. Demokratik bir toplumda yaşayan bireylerin sahip olması gereken bu özellikler sosyal bilimler aracılığı ile öğrencilere aktarılmaya çalışılır.

Günümüzde demokrasi kültürü vazgeçilmez değerlerin başında gelmektedir. Demokrasi sayesinde yetişen yeni nesil özgürce düşüncelerini ifade edebilmektedir. Burada önemli olan nokta, demokrasinin öneminin öğrencilere öğretilmesinde sosyal bilimler disiplinlerinden yeterince yararlanmadır. Sosyal bilimler derslerinde öğretmenler, öğrencilerin etkin ve üretken olmalarını sağlaması gerekir. Çünkü sosyal bilimler öğretiminde öğrencinin derse katılmasının büyük önemi vardır. Sosyal bilimler derslerinde oluşacak sınıf ortamlarında zıt fikirlerle karşılaşan öğrenciler, kendini ifade etmenin ve

düşüncesini savunmanın yollarını kazanacaktır. Günümüz demokrasi bilincine sahip bireylerde ancak bu şekilde oluşacak eğitimle yetiştirilebilir.

Demokrasi ve demokrasi eğitiminin ilk öğretim ve orta öğretim ders programlarına yansması gerekir. Böylece ilk öğretim ve orta öğretimde yer alan kazanımlar desteklenerek eğitim sistemimizde demokrasi perspektifi açısından anlamlı bir bütünün oluşması sağlanacaktır. Ülkemizde sosyal bilimler eğitimi orta öğretim düzeyinde tarih, coğrafya, felsefe, psikoloji ve sosyoloji gibi derslerin öğretimine dayanmaktadır.

Sosyal bilimler arasında tarihin görevi, toplumların nereden geldiklerini ve nereye gitmekte olduklarını açıklamak gibi son derece hayati bir bilgi birikimi sağlarken, diğer yandan da toplumlara yolunu sağlıklı bir şekilde çizebileceği bir de bilinç kazandırır. Dün-bugün ve gelecek arasında ilişki kurmayı hedef alan bu bilim dalının doğru bilinç oluşturmada ki rolü tartışılmazdır (YILDIZ, 2003).

Sosyal bilimlerin alt disiplinlerinden olan tarihin amaçları incelendiği zaman demokrasi ile ilgili amacın programda var olduğu görülmektedir. Tarih derslerinin genel amaçlarında demokrasi ile ilgili şu amaç görülür: Barış hoşgörü, karşılıklı anlayış, demokrasi ve insan hakları gibi temel değerlerin önemini kavratarak bunların korunması ve geliştirilmesi konusunda duyarlı olmalarını sağlamak. Amaçta da görüldüğü gibi tarih derslerinin demokrasinin gelişmesinde ve yayılmasında büyük önemi vardır.

Tarih derslerinin genel amaçlarında demokrasi ile ilgili ifade olmasına rağmen programının uygulanma aşamasında demokrasi ile ilgili ayrı bir ünite yer almamaktadır. Demokrasi genel olarak tarih konuları içerisinde anlatılmaktadır. Osmanlının son dönemlerinde ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında yaşanan gelişmeler demokrasi ile ilgili anlatılmaya çalışılmaktadır. Demokrasinin öneminin kavratılmasında önemli bir yeri olan tarih dersinin konularının seçiminde demokrasiye yer verilmemesi büyük bir eksiklik olarak görülmektedir. Bu eksikliğin giderilebilmesi için tarih müfredatında demokrasinin gelişimini ve önemini anlatan konuların daha çok yer alması gerekmektedir. Çünkü yetişen yeni kuşağın, geçmişten günümüze doğru gelişen demokrasi aşamalarını çok iyi bilmesi gerekir. Demokrasi eğitimi sadece ezberlenerek öğrenilebilecek bir konu

değildir. Bu sebeple tarih dersleri içerisinde demokrasi uygulamalarına yer verilmeli ve demokrasi bilinci kandırılmaya çalışılmalıdır.

Sosyal bilimler derslerinde, tartışmalı konularda öğrencilerin düşüncelerini açıklamalarına imkan vermek onların sınıfta demokrasiyi öğrenmelerini sağlar. Demokrasilerde farklı düşüncelere tahammül edebilme vardır. Sosyal ve politik konuları sınıfta tartışmak öğrencinin dünya ile bağ kurmasını sağlar. Öğrenci öğrendiği konuları sadece analiz etmekle kalmaz aynı zamanda problemin kaynağını da bulmaya çalışır (KAHNE ve WESTHEIMER, 2003).

Sosyal bilimler müfredatı genel olarak değerlendirildiğinde demokrasi ve demokrasi eğitimi konusunda yetersiz olduğu görülür. Sosyal bilimler içerisinde demokrasi konusunun daha ayrıntılı ve açık bir şekilde incelenmesinin gerekliliği görülmektedir. Bulduğumuz dünyada demokrasi bilincine varmış demokratik bireyler ancak sosyal bilimler dersleriyle hayata kazandırılır.

Sonuç olarak, sosyal bilim disiplinleri aracılığıyla demokrasi kavramı ve demokrasinin önemi öğrencilere öğretilmiş olur. Sosyal bilimler insanla ilgili bilgilerden oluşur. Demokraside insan yaşamında yer alan önemli bir kavramdır. Sosyal bilimler derslerinde demokrasi hayatın bir parçası haline getirilerek, öğrencilerin demokratik değerlere sahip bireyler olarak yetişmesi sağlanır.

24. Tarih

Tarih, köken olarak Yunanca “Historia” kelimesine dayanan; sorgu, soruşturma anlamına gelir (DEMİRCİOĞLU, 2005). Sosyal bilimler içerisinde önemli bir yer tutan tarih, toplumları, milletleri, kuruluşları etkileyen hareketlerden doğan, olayları zaman ve yer göstererek anlatan, bu olaylar arasındaki ilişkileri, daha önceki ve sonraki olaylarla bağlantılarını, karşılıklı etkilenmeleri, her milletin kurduğu medeniyetleri, kendi iç sorunlarını inceleyen bilim dalı olarak ifade edilmektedir (www.tdk.gov.tr).

Tarih biliminin gelişim seyri incelendiği zaman, insan oğlunun serüveni içinde bu alana farklı görevler yüklendiği ve yapılan tanımların yüklenen görevler doğrultusunda

oluşturulduğu görülür. Bu bağlamda bazılarına göre tarih, yönetenlerin her yaptığını haklıymış gibi göstermeye çalışan bir alan iken, bazıları tarihi yer, zaman ve mekan bağlamında geçmişin bilimsel bir bakış açısıyla incelenmesi olarak tanımlamışlardır. Carr’a (1996) göre tarih, tarihçi ile olgular arasında kesintisiz olarak karşılıklı bir etkileşim süreci, bu gün ile geçmiş arasında bitmez bir diyalogdur.

Gökbilgin’e (1996, s.34) göre: “Tarih, insan faaliyet ve tasavvurlarının meydana getirdiği bir bütündür”. Tarih geçmişin aydınlatılmasıdır. Tarih ile geçmişten yola çıkarak günümüzün daha iyi anlaşılması sağlanır. Turner’e göre tarih, “geçmişten bize ulaşan, günümüzde ortaya çıkan tenkitçi ve yorumcu bir anlayışla incelenen kalıntılar” dır (TOSH, 1997, Akt. ÇAPA, 2008, s.122).

Kafesoğlu’na göre: “Tarih, insanların zaman ve mekan içinde geçirdikleri gelişmeleri ve bu insanların psiko –fizik hareketlerini, bu hareketlerin sebep netice münasebetlerine dayanan ortak değerleri araştırır ve tasvir eder” (Akt. BAYKARA, 1999).

Tarih bize bir çok kavmin ve milletin nasıl doğduğunu, geliştiğini, kuvvetlendiğini ve nasıl zayıflayıp yok olduğunu göstermektedir. Geçmişten günümüze, maddi ve manevi miras bırakan bu milletler tarih dersi sayesinde daha iyi tanınır. Tarih dersleri ile milletlerin siyasi, sosyal yaşantıları, gelenek, görenek, örf ve adetleri tanınır, incelenir. Milletlerin hayatını etkileyen iyi kötü faktörler belirtilir. Öğrencilere iyi yapma ve kötülükten uzaklaşma bilinci verilerek ahlaki değerler kazandırılır (ULUSOY, 2005). Tarih geçmişin ışığında geleceğimizi aydınlatmaktır.

240. Tarih Öğretiminin Amaçları

Tarih derslerinin amacına ulaşabilmesi için tarih öğretiminin genel amaçlarının bilinmesinde fayda vardır. Köstüklü (1998), batı ülkelerinde tarih öğretiminin genel amaçlarının, öğrencinin geçmişine alakasını çekmek, öğrencilerin diğer ülkeleri ve kültürleri bilmesine ve anlamasına katkıda bulunmak, geçmişin ışığında günümüzü anlamak, müfredatın diğer alanlarını zenginleştirmek, disiplinli çalışma ile zihni eğitmek, öğrencileri yetişkinliğe hazırlamak, öğrencinin kimlik duygusunun gelişimine katkıda bulunmak şeklinde olduğunu ifade etmektedir. Demircioğlu’na (2005, s.14) göre tarih

öğretiminde esas alınan iki yaklaşım vardır. Birincisi, tarihin gelenekçi bir anlayış doğrultusunda, vatandaşlık ve kimlik aktarımı amacıyla öğretilmesidir. İkincisi ise bilimsel bakış açısı ve üst düzey düşünme beceri ve niteliklerinin kazandırılması esasına dayanan yaklaşımdır. Tarih öğretimi yardımıyla birinci yaklaşım ile iyi vatandaş yetiştirme hedeflenirken; ikinci yaklaşımla öğrencilerin bilimsel ve analitik düşünebilen bir yapıya sahip olmaları hedeflenmektedir.

Dilek (2001), eserinde tarih öğretiminin amaçlarını; disiplin içi amaçlar ve sosyal amaçlar olarak ikiye ayırmıştır. Disiplin içi amaçlar, öğrencilerin tarihçi olmalarını, tarihçi gibi düşüncelerini sağlayacak beceri ve nitelikleri kazandırmaya yönelik amaçlardır. Disiplin içi amaçlarda tarihin bakış açısının da öğrencilere kazandırılması gerekir. sosyal amaçlar ise; öğrenciye demokratik, eleştirel bakış açısı kazandıracak amaçlar olarak ifade edilmektedir. Sosyal amaçların büyük bir kısmı bireysel ve toplumsal değerlerle ilişkilidir. Bu amaçlara ulaşabilmek için tarih derslerinin geleneksel anlayıştan uzaklaşması gerekir.

Demircioğlu (2005) ise tarih öğretiminin amaçlarını şu şekilde sıralamıştır: Ahlaki gelişim için tarih öğretimi; Uygarlıkların, değerlerin ve kültürün nasıl geliştiğini öğrenmek için tarih öğretimi; Boş zamanların değerlendirilmesi ve hoş vakit geçirilmesi için tarih öğretimi; Toplumu daha iyi tanımak için tarih öğretimi; Milli kimlik gelişimi ve iyi vatandaş yetiştirmek için tarih öğretimi; Mevcut ideolojik yapının öğrencilere benimsetilmesi için tarih öğretimi; Öğrencilerde hoş görü anlayışının gelişimi için tarih öğretimi; Öğrencilere deneyim sağlamak için tarih öğretimi; Demokratik bakış açısı kazandırabilmek için tarih öğretimi; Empatik bir bakış açısı kazandırmak için tarih öğretimi; Geçmiş hakkında sağlıklı bilgilenmek için tarih öğretimi; Dili öğrenme ve kullanma becerisi için tarih öğretimi; Değişimin yaşamı nasıl etkilediğini öğrenebilmek için tarih öğretimi; İnsan haklarına duyarlı bireylerin yetiştirilmesi için tarih öğretimi; Bilimsel ve mantıksal düşünebilme yeteneği kazandırmak için tarih öğretimi; Geçmiş, bu gün ve gelecek bağlantısını kurabilmek için tarih öğretimi; Geçmişten ders almak için tarih öğretimi.

Görüldüğü üzere tarih öğretiminin amaçları incelendiğinde, kişilik olarak günümüz şartlarına uygun bireyler yetiştirilmek hedeflenmektedir. Tarih öğretimiyle, problem çözebilen, eleştirel düşünebilen, yaratıcı, hoş görülü, kendisiyle ve toplumuyla barışık,

demokratik ve paylaşımcı bireyler yetiştirilmek istenmektedir. Bu hedeflerin gerçekleşmesi içinde öğrencinin merkezde olduğu ve öğrencinin yaratıcı gücünü geliştirecek yöntemlerle tarih dersi işlenmelidir.

Benzer şekilde Siebörger ve Jacquelenca (2002) ise tarih dersleri ile; demokratik toplumlarda anahtar değer olan eleştirel düşünme ve demokratik sorumluluğun geliştirilebileceği, yapıcı tartışmalarla çoklu düşünme ve bakış açısının geliştirilebileceğini, ayırt edici yargılama yapmaya yönelik duyuşsal gücü geliştirdiğini, kişilik ve kimlik oluşturduğunu, çok sayıda yaşanmış örneklerle kavramları tartışma olanağı sağladığını, ekonomik gelişme ve ekonomik büyüme hakkında önemli bir bakış açısı kazandırdığını, demokratik değerlerin geliştirilmesi ile toplumsal bütünlüğün sağlandığı belirtilmiştir (SIEBÖRGER ve JACQUELENCE, 2002, Akt. TOKDEMİR, 2007, s.55).

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz ki, tarih öğretiminin hedefleri amacına ulaştığında öğrencilerin; yaratıcı, hoş görülü, laik, barışçı, çevreci, eleştirel düşünceli, paylaşımcı, problem çözebilen, çevresine ve kendisine saygılı, vatanını ve milletini seven, eşitlikçi bireyler olarak yetişmesi mümkündür.

241. Milli Eğitim Bakanlığına Göre Tarih Derslerinin Genel Amaçları

- Öğrencilere, tarihsel anlatıları yazılı ve sözlü ifade ederken Türk dilini doğru ve etkili kullanma becerisi kazandırmak. Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmesindeki yerini kavratarak öğrencilerin laik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmasını sağlamak.
- Geçmiş, bu gün ve gelecek algısında tarih bilinci kazandırmak.
- Türk tarihini ve Türk kültürünü oluşturan temel öge ve süreçleri kavratarak öğrencilerin kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesinde sorumluluk almalarını sağlamak.
- Milli kimliğin oluşumunu, bu kimliği oluşturan unsurları ve milli kimliğin korunması gerekliliğini kavratmak.
- Geçmiş ve bu gün arasında bağlantı kurarak milli birlik ve beraberliğin önemini kavratmak.

- Tarih boyunca kurulmuş uygarlıklar ve yaşayan milletler hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamak.
- Türk milletinin dünya kültür ve uygarlığının gelişmesindeki yerini ve insanlığa hizmetlerini kavratmak.
- Öğrencilerin kendilerini kuşatan kültür dünyaları hakkında meraklarını gidermek.
- Tarihin sadece siyasi değil, ekonomik, sosyal ve kültürel alanları kapsadığını fark ettirerek hayatın içinden insanların tarihini öznesi olduğu bilincini kazandırmak.
- Öğrencilerin farklı dönem, mekan ve kişilere ait toplumlararası siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz ederek bu etkileşimin günümüze yansımaları hakkında çıkarımlarda bulunmalarını sağlamak.
- Barış, hoşgörü, karşılıklı anlayış, demokrasi ve insan hakları gibi temel değerlerin önemini kavratarak bunların korunması ve geliştirilmesi konusunda duyarlı olmalarını sağlamak.
- Kendi kültür değerlerine bağlı kalarak farklı kültürlerle etkileşimde bulunabilmelerini sağlamak.
- Kültür ve uygarlığın somut olan ya da olmayan mirası üzerinde tarih araştırmaları yaparak çalışkanlık, bilimsellik, sanatseverlik ve estetik değerleri kazandırmak (TARİH DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI).

Milli Eğitim bakanlığına göre açıklanan tarih derslerinin genel amaçlarında demokrasi ile ilgili yalnızca bir amaç bulunmaktadır. Bu madde demokrasi ve insan hakları gibi temel değerlerin önemini kavratarak bunların korunması sağlamaktır. Bu madde dikkatle incelendiği zaman, tarih dersleri aracılığıyla öğrencilerde demokrasi bilinci yaratılmaya çalışıldığı kolayca görülebilmektedir. Tarih eğitimi ile demokrasinin ne olduğunu bilen ve demokrasinin gerektirdiği niteliklere sahip bireyler yetiştirmek amaçlanmaktadır.

Türkiye'deki tarih öğretiminin genel amaçlarının yanı sıra İngiltere, Fransa, Avusturya, Hollanda, Çek Cumhuriyeti, Estonya ve Macaristan da tarih öğretiminin amaçları demokrasi açısından incelendiğinde önemli sonuçlara ulaşılır. İngiltere, Fransa, Avusturya ve Hollanda da tarih öğretiminin genel amaçlarının ortak yönleri aşağıdaki gibi özetlenebilir (ROORD ve MEESTER, 2003, s.202; EDEL ve STOTZKA, 2003, s.151, Akt. DEMİRCİOĞLU, 2006, s.137):

Tarih bilgi ve kültür aktarımıyla ilgili genel amaçlar:

- Ulus, Avrupa ve dünya tarihi konusunda öğrencilerin bilgilendirilmesi.
- Kültür ve miras aktarma.
- Ortak mirası ve kültürel geçmişi anlama.

Etkili vatandaşlıkla ilgili genel amaçlar:

- Demokrasi ve hukuk kuralları hakkında bilgi edinme.
- Çağdaş dünyayı anlayabilme.
- Öğrencilere toplumda kendi yerini bulabilme becerisi kazandırma.
- Kendi ülkesinin, Avrupa'nın ve dünya'nın sosyal problemleriyle ilgilenme ve bunları çözebilme.
- Barış, özgürlük, hoşgörü, iletişime açık olma, tolerans vb. özellikleri geliştirebilme.
- Öğrencilerin kimlik gelişimine yardım etme.
- Öğrencileri yetişkin yaşama hazırlama.

Bilgi düzenlemeye, kullanmaya ve üretmeye dönük becerilerle ilgili genel amaçlar:

- Basit düzeyde araştırmalar yapabilme.
- Zihinsel olgunluğu sağlama ve zihni eğitme.
- Analitik düşünebilme.
- Problem çözebilme.
- Tarihsel bilgiyi kritik edebilme.
- Tarihçilerin kullandığı metodolojiyi öğrenebilme.

Çek Cumhuriyeti, Estonya ve Macaristan'da tarih öğretiminin amaçlarını, tarih bilgi ve kültür aktarımı ve tarih biliminin niteliğine ilişkin amaçlar olmak üzere iki temel kısımda inceleyebiliriz. Bu amaçların ortak yönleri aşağıdaki gibidir (HOMOREVO ve PATKOVIC, 2003, s.167; BARTE ve VASS, 2003, s.194; Akt. DEMİRCİOĞLU, 2006, s.138-139):

Temel bilgi ve kültür aktarımı ile ilgili genel amaçlar:

- Dünya tarihi içinde ulus ve bölge tarihinin yerini anlama.
- Tarihe karşı ilgi.
- Dünya ve Avrupa tarihinin önemli dönemleri hakkında bilgi elde etme.
- Kültürel, sosyal ve manevi konularla ilgili tarihsel değişim ve günlük tarih bilgisi.

Bilgi düzenlemeye, kullanmaya ve üretmeye dönük becerilerle ilgili genel amaçlar:

- Günümüzü anlayabilme.
- Yorum ve fikir ile tarihsel gerçekler arasında farkı görebilme.
- Yorum ile gerçekler arasındaki farkı ve ön yargının bilgiyi nasıl tahrip ettiğini görebilme.
- Sosyal değişimin farkında olabilme.
- Zaman ve kronolojiyi anlama.

Demokrasi eğitimi açısından tarih öğretiminin genel amaçları incelendiği zaman, Çek Cumhuriyeti, Estonya ve Macaristan da demokrasi eğitime yer verilmez iken, İngiltere, Hollanda, Avusturya ve Fransa da tarih öğretiminde demokrasi eğitime yer verildiği görülmektedir. Bu ülkelerde tarih öğretiminin genel amaçlarında demokrasi ile ilgili bulunan maddeler şöyledir: “demokrasi kurumu ve hukuk kuralları hakkında derinlemesine bilgi elde etme”. Diğer bir madde ise demokrasinin temel özelliklerini kapsar. Bu madde şöyledir: “barış, özgürlük, adalet, iletişime açık olma, açık fikirlilik, tolerans ve insanı değerleri anlamadır”. Bu maddeler dikkatlice incelendiği zaman, tarih öğretimi aracılığı ile toplum içerisinde demokrasinin köklüce yerleşmesinin sağlanmaya çalışılmakta olduğu rahatlıkla görülmektedir.

242. Tarih ve Demokrasi Eğitimi

Demokrasi eğitiminde tarih derslerinin büyük bir önemi vardır. Tarih öğretimi aracılığıyla öğrencilere demokrasi bilinci aşılanır. Demircioğlu’na (2005) göre, tarih öğretimi aracılığıyla öğrencilere demokrasiyle ilgili pek çok nitelik ve beceri kazandırılabilir. Öncelikli olarak öğrenciler, demokratik hareketlerin tarihini ve

demokrasinin nasıl bir gelişim seyri izlediğini öğrenirler. Buna ilaveten, bugüne gelinceye kadar verilen mücadeleler ve demokrasinin neden korunması gerektiği de öğrencilere öğretilir.

Milli eğitim bakanlığı, tarih dersinin genel amaçlarında; barış, hoşgörü, karşılıklı anlayış, demokrasi ve insan hakları gibi temel değerlerin önemini kavratarak bunların korunması ve geliştirilmesinde öğrencilerin duyarlı olması sağlanmaya çalışılır. Milli Eğitim Bakanlığı tarih derslerini öğrencilere demokrasi bilinci kazandırmada önemli bir ders olarak görür. Öğrenciler demokrasinin geçmişten günümüze kadar geçirdiği aşamaları tarih dersi aracılığıyla görür. Buna ilaveten, demokrasinin, kazanımında nasıl mücadele verildiği, ve ne kadar zorluklarla demokrasinin, kazanıldığı öğrencilere anlatılarak öğrencilerin demokrasiye sahip çıkmaları sağlanmaya çalışılır. Tarih derslerinde demokrasi kazanımı için kültürel kimliğin kazanımı önemlidir. Kültürel kimlik, insanın içinde yaşadığı sosyal grubu, onun değer yargılarını ve yaşayış tarzını gönüllü olarak benimseyerek sahip olduğu kimliktir. Küreselleşme, insan hakları, dünya vatandaşlığı gibi kavramların yoğun olarak tartışıldığı, sosyal yapının hızla değiştiği günümüzde tarih öğretimi ve tarih bilincinin rolü daha da önem kazanmaktadır (KICIR ve AKSOY, 2004). Tarih bilinci, tarihin farkında olmaktır (KAYA, 2006).

21. Yüzyılda meydana gelen sosyal, ekonomik ve politik değişimler tarih öğretiminin amaç ve felsefesini etkilemiştir. Yaşanan değişime bağlı olarak tarih öğretimi; barış, karşılıklı saygı ve etkin vatandaşlık becerilerinin kazandırıldığı bir alan olmanın yanında öğrencilere problem çözme ve analitik düşünebilme becerilerinin kazandırılabilceği bir alan olarak görülmeye başlanmıştır (SLATER, 1995, Akt. DEMİRCİOĞLU, 2006, s.135). Günümüzde yaşanan her alanı etkileyen sosyal, siyasi ve ekonomik sorunların anlaşılabilmesi için tarih bilimine ihtiyaç duyulmaktadır.

Demokrasi eğitimi okullarda farklı derslerle desteklenebilir. Eğitim sistemi içerisinde demokrasi eğitimini destekleyecek derslerden birisi de tarihtir. Tarih dersleri, geçmişten günümüze doğru içerdiği zengin konular ve farklı bakış açılarıyla demokrasi eğitiminin gerçekleşmesinde ve gelişmesinde önemli bir yere sahiptir. Tarih dersleri, tarihsel bilgi ve beceriler aracılığıyla demokrasi eğitimini destekler. Tarih öğretimi bu işi aşağıdaki şekillerde yapmaktadır (PHILLIP, 2002, Akt. DEMİRCİOĞLU, 2008):

Tarih dersleri hedef, metod ve amaçlar yönünden demokrasi eğitimi destekler:

Tarih öğretiminde kullanılan hedef, metod ve amaçlar demokrasi eğitimi destekler. Özellikle sorunları teşhis etme, analitik düşünme ve eleştirel bir bakış açısına sahip olma çoğulcu bir demokraside vatandaşlarda bulunması gereken temel niteliklerdir. Tarih öğretiminin genel amaçlarıyla demokratik bireyin sahip olması gereken özelliklerin örtüştüğü açıkça görülmektedir. Tarih öğretimi aracılığı ile öğrencilere demokrasi ve demokrasinin temel özellikleri rahatça öğretilir. Özellikle son yıllarda eğitim alanında meydana gelen gelişmeler, öğrencilerin üst düzey becerilerini kullanmaya ve tarih oluşturmaya bir anlayışla öğrenmeyi gerektirmektedir. Öğrenciler tarih öğretimi aracılığıyla aşağıdaki becerilerini geliştirebilirler (PHILLIP, 2002, Akt. DEMİRCİOĞLU, 2008, s.55):

- Bağımsız düşünebilme,
- İspatlanabilecek iddialar ortaya koyma,
- İddiaları araştırma ve sonucuna gitme,
- Sağlıklı iletişim kurabilme,
- Diğerleriyle işbirliği ve çalışabilme,
- Meraklı olma,
- Eleştirel düşünebilme,
- Bir konu hakkında birden farklı görüş ve yorum olabileceğini anlama.

Tarih öğretimi ile öğrencilere kazandırılacak bu beceriler, aynı zamanda demokrasi eğitiminin gerçekleşmesini de desteklemektedir. Bağımsız düşünebilen ve eleştiriye açık olan birey demokrasinin yerleşmesine olumlu katkı yapar.

Tarih dersleri değerler yönünden demokrasi eğitimi destekler: Tarih dersleri içerdikleri yaşanmış zengin konular sayesinde değer eğitiminde önemli bir yere sahiptir. Tarih dersleri aracılığıyla öğrencilere demokrasi ile ilgili değerler öğretilir. Bu bağlamda demokrasi eğitimi çerçevesinde, öğrenciler hak ve sorumluluklarını bilen, kendi, milletini ve çevresini daha iyi tanıyan; kendi toplumunun ve insanlığın değerlerini öğrenebilirler. Tarih öğretimi içinde bulunan değerlerle öğrenciler demokrasinin önemini daha iyi kavrar ve demokratik bireyde bulunması gereken değerlere sahip olur.

Tarih dersleri kavramlar yönünden demokrasi eğitimi destekler: Öğrenmede anahtar unsurlardan biri kavramlardır. Temel kavramların öğrenilmesi sağlıklı ve verimli öğrenmenin gerçekleşmesini sağlar. Bu bağlamda tarih geçmişle ilgili pek çok kavramı bünyesinde barındırır. Eğer geçmiş ve bu günü öğrenmek istiyorsak, bu alandaki temel kavramları bilmek zorundayız. Tarihteki bu kavramların bir kısmı doğrudan vatandaşlık ve demokrasi eğitimiyle ilgilidir. Bu kavramlardan bazıları şunlardır; güç, kuvvet, otorite, kural, kanun, adalet, temsil, baskı, birey, bağımsızlık, refah, demokrasi, ırkçılık ve kominizimdir (PHILLIP, 2003, Akt. DEMİRCİOĞLU, 2008). Demokrasinin temelini oluşturan bu kavramların, tarih öğretimi aracılığıyla öğrencilere öğretilmesi mümkündür.

Gelişmiş ve demokratik ülkelerde, tarih dersi aracılığıyla bu kavramları öğrenen öğrenciler demokrasinin temel değerlerini, niteliklerini ve demokratik yönetim yollarını kavrar, yetişkin çağa geldiklerinde iyi bir demokratik vatandaşta bulunması gereken bilgi ve anlayışı kazanabilir (DANCE, 1969, s.89). İyi bir tarih eğitimiyle yetişen yeni nesile demokratik özellikler kazandırılır. Bunlar özetle şöyledir (SAFRAN, 2006):

- Hem kendi hem de diğer milletlerin tarihsel miraslarını öğrenme.
- Kendi kendine düşünme yeteneği kazanma, değişik bilgi biçimlerini ele alma analiz etme.
- Entelektüel dürüstlük, bağımsız hüküm verebilme, açık fikirlilik, merak ve hoşgörü kazanma.

Tarih eğitimiyle öğrencilere demokrasinin özelliklerinden olan hoşgörü, eleştirebilme ve yaratıcılık gibi özelliklerde kazandırılmış olur. Unutulmamalıdır ki demokrasi kültürünün oluşması ve yerleşmesinde tarih derslerinde uygulanan yöntemlerin büyük yeri vardır. Özellikle öğretmenler tarih derslerinde demokrasiyi ve demokrasinin kazanımlarını öğretirken öğrenciyi merkezde tutmaya çalışmalıdır. Çünkü demokrasi anlatılarak öğretililecek kadar basit bir konu değildir. Ancak öğrenci demokrasiyi yaşamına dahil edebilirse, demokrasi bilincini kazanmış olur.

Tarih eğitimi, geçmişle günümüz arasında bir bağ kurar. Geçmişte gerçekleşmiş olaylar günümüzü daha iyi anlamamızı sağlar. Geçmişte gerçekleşmiş demokrasi hareketleri tarih

dersleri aracılığıyla kolayca öğrenilebilir. Öğrenciler demokrasinin niteliklerini böylece geçmişten günümüze kadar öğrenmiş olur.

Tarih içerisinde o kadar çok malzeme vardır ki önemli olan bunun kullanılabilmesidir. Tarih sadece geçmiş değildir. Diğer yandan geçmiş ve gelecek arasında bir ders çıkarabilmektir. Demokrasi eğitimi sayesinde geçmişte yapılan özgürlük hareketlerinin daha kolay anlaşılması sağlanır. Tarih eğitimi içerisinde demokrasinin özü ve içeriği öğrencilere kazandırılmaya çalışılır.

25. Demokrasi Eğitiminin Kazandırdığı Beceriler

Tarih derslerinde öğrencilere demokrasi ile ilgili temel beceriler kazandırılır. Öğrenci demokrasinin tanımını öğrenir ve demokratik yönetim biçimini kavramayı öğrenir. Demokratik ülkelerde, tarih dersi aracılığıyla öğrenciler, demokrasinin değerlerini, niteliklerini ve demokratik yönetim yollarını kavrayıp, yetişkin çağa geldiklerinde iyi bir vatandaşta bulunması gereken bilgi ve anlayışı kazanabilirler (DANCE, 1969, s.89).

250. Bilişsel Beceriler

Unesco demokrasi eğitimi ile kazanılacak bilişsel becerileri şöyle ifade eder (ULUSAVAŞ, 2003):

- Dünyayı bütünsel ve gerçekçi olarak kavrayabilme.
- Eleştirel düşünebilme.
- Kendinin ve başkalarının hak ve sorumluluklarını anlayabilme.
- Yerel ve global sorunların ve çözüm olanaklarının farkında olma.
- Global düzeyde karşılıklı bağımlılıkları anlayabilme.
- Uluslararası işbirliği sürecinde ülkesinin yerini belirleyebilme.
- Planlama ve kalkınma uygulamalarında bu rolün etkisini anlayabilme.

251. Duyuşsal Beceriler

Demokrasi eğitiminin amacı, özünde bir tutum değıştirme çabasıdır. Çünkü tutum, değer kavramının birey tarafından içselleştirilmesidir. Demokratik tutum iyi işleyen bir düzende bireylerin adalet duygusu, hoşgörü, özgürlük ve fırsat eşitliği gibi kavramları öncelikle temel kültürlenme olan eğitim sayesinde yaşantıya dönüştürülür.

Unesco demokrasi eğitimi ile kazandırılacak duyuşsal becerileri şöyle ifade eder (ULUSAVAŞ, 2003):

- İnsan haklarını ahlak olarak benimseme.
- Olumlu benlik imajı ve öz güven geliştirme.
- Kendisine başkalarına karşı sorumluluk hissetme.
- Çatışmayı çözüme ulaştırma ve değışime açık olma.
- Adalet ve eşitlik düzeyini yükseltme isteğı.
- Farklı kültürleri ve yaşamları hoş karşılama.
- Gruplar ve uluslar arası dayanışmayı savunma.

252. Psikomotor Beceriler

Demokratik bir vatandaşın istenilen düzeye gelmesi için, eğitim sistemimiz içerisinde bu değerlerin neler olduğu uygulamalarla, öğrencilerin kendisi tarafından yaparak yaşayarak öğrenilmesi gerekmektedir. Yoksa değerleri bilgi düzeyinde öğretmek bu değerlerin kazanıldığı anlamına gelmeyebilir (GÜVEN, 2008). Bu değerlerin uygulanıp hayatla iç içe olması gerekir.

Unesco demokrasi eğitimi ile kazandırılacak psikomotor becerileri şöyle ifade eder (ULUSAVAŞ, 2003):

- Bir grup üyesi olarak davranabilme.
- Sorumlulukları doğrultusunda harekete geçebilme.
- Başkalarını da dikkate aldığını gösterebilme.
- Farklı kültürlerden insanlarla iletişim kurabilme.

- Düşüncelerini anlaşılır ve kanıtlara dayalı ifade edebilme.
- Bilgi ve deneyimlerini tutarlı ve sürekli biçimde geliştirebilme.
- Demokratik katılım becerisi gösterebilme.

26. Tarih Derslerinde Demokrasi Eğitiminde Kullanılabilecek Yöntemler

Tarih dersleri geçmişten günümüze kadar içerdiği yaşanmış zengin konular sayesinde demokrasi eğitiminde önemli bir yere sahiptir. Geçmişte yaşanmış olayları günümüze taşıyarak sunan tarih dersleri milli kültürün oluşmasında yerleşmesinde, kendisini ve çevresini tanıyan insanlara ve insan haklarına saygılı iyi vatandaş yetiştirilmesine, eleştirel düşünebilen, problem çözebilen, yaratıcı, empatik düşünme becerisini geliştirici özellikleriyle demokrasi eğitimi için önemli fırsatlar sunar. Tarih derslerinde, kullanılabilecek olan hikayeler, antlaşmalar, tarihsel metinler, biyografiler ve sözlü tarih çalışmaları demokrasinin öğretilmesinde büyük rol oynar. Öğrenciler kullanılan bu materyaller aracılığıyla demokrasi bilincini kazanabilir.

Tarih derslerinde demokrasi eğitiminin başarılı olabilmesi için bazı ilkelere dikkat edilmesi gerekmektedir. Demokrasi eğitimi alanında ünlü bir kişi olan Profesör Wolfgang Hilligen, bu eğitim başarılı olabilmesi için dört ilke önermektedir. Bu ilkeler şöyle özetlenebilir (SHAFER, 1987, Akt. YEŞİL, 2004):

- Sınıfta açık toplum yapısı oluşturma.
- Öğrencilere grup çalışmalarının yaptırılması.
- Öğrencilere araştırma ve çözümleyici yaklaşımı kullandırtma sorunların çözümü için bireysel çalışmaların yaptırılması.
- Öğrencilerin kendi ilgi ve sorunlarını başlangıç noktası olarak almalarının sağlanması.

Tarih derslerinde demokrasi eğitiminde kullanılabilecek yöntemlerden biri hikayelerdir. Eğitim ve öğretim açısından bakıldığında zaman hikayeler genel anlamda yetişen yeni nesillere iyiyle kötünün anlatılması, bazı toplumsal ve kültürel değerlerin aktarılması açısından önemli unsurlardır (DEMİRCİOĞLU, 2005). Tarihsel hikayeler geçmişte gerçekten olmuş, yer, zaman, kişiler, olay ve olaylar açısından gerçek tarihin birer parçasını teşkil eden, bir

anı veya bir zaman parçasını anlatır. Onlar, ders kitaplarının sunamayacağı insan deneyimlerini anlamlı bir şekilde sunabilir (MIDDENDORP ve LEE, 1994).

Tarihsel hikayelerin, hikaye anlatım yöntemi ile ders ortamına taşınmasıyla sadece ilgi çekilmekle kalmayıp, ilgili tarihsel zamana ait sosyal, kültürel, ekonomik, yapının öğrenci tarafından kavranması, zamanın toplumsal değerlerinin daha iyi anlaşılması, tarihsel kavram ve olguların daha kolay öğrenilebilmesi sağlanacaktır (ŞİMŞEK, 2006).

Tarih derslerinde hikayeleri kullanmak öğrencilerde bazı becerilerin gelişmesini sağlar. Aykaç'a (2005, s.154) göre bu beceriler şunlardır:

- Öğrencilerin hayal dünyasını yaratıcılıklarını geliştirir.
- İşbirliği ve dayanışma duygusunu geliştirir.
- Öğrencinin aktif olarak derse katılarak, bilgiyi yapılandırarak öğrenmesine olanak sağlar.
- Öğrencilerin yazılı anlatımlarını geliştirir.

Eğitimciler gerçeğe dayalı bilgileri öğretmek, kültürel değerleri araştırmak ve öğrencilerin kendi değerlerini geliştirmelerine yardım etmek için hikayeler kullanır (DEMİRCİOĞLU, 2008). Tarih derslerinde, demokrasiyi öğrencilere kavratmak için kullanılacak hikayeler öğrencilerin konuyu daha iyi kavramasına yol açar. Demokrasinin temel özelliklerinden olan eşitlik, anlayış ve hoşgörü konuları hikayeler yoluyla kolayca öğretilir. Öğrenciler okunan hikayeler yoluyla konu hakkında düşünecek ve konuyu daha iyi kavrayabilecektir. Demokrasinin sadece anlatılarak öğretilmesi güçtür. Öğrenciler kullanılan hikayelerle farklı bir bakış açısı kazanarak konuyu daha rahat öğrenebilecektir. Bu noktada demokrasi ile ilgili olan hikaye okunduktan sonra, öğrenciler tarafından çözümlenerek tekrar kurgulanabilir. Öğrencilere hikaye ile ilgili oluşturulmuş sorular sorularak demokrasi daha iyi öğretilir. Demokrasi eğitimi için oluşturulmuş hikayeler böylece öğrenciler tarafından rahatlıkla çözümlenebilir.

Tarih derslerinde demokrasi eğitiminde kullanılabilecek bir diğer öğretim tekniği de işbirliğine dayalı öğrenmedir. İşbirliğine dayalı öğrenme, öğrenenlerin ortak öğrenme hedeflerini gerçekleştirmek için küçük gruplar halinde birlikte çalıştığı ve işbirlikli

başarılar için ödüllendirildikleri öğretimsel süreçleri betimlemek için kullanılan bir kavramdır (EKİNCİ, 2007). İşbirlikli öğrenme yöntemi, öğrencilere başkalarıyla iyi geçinme ve iş birliği yapma becerisi kazandırır. Ayrıca öğrencilere sorumluluk bilinci kazandırması ve demokratik yaşama yollarını öğretmesi bu yöntemin güçlü yönlerindendir. Kişinin kendi görüşünü ortaya koyması, toplumun kurallarını benimseyerek bunlara uyması ve toplumsal kişilik kazanmasında etkili olur (CİN , 2005).

İşbirliğine dayalı öğrenmenin eğitim için bir çok yararı vardır. Bunlar şöyledir (EKİNCİ, 2007):

- Başarıyı arttırma.
- Öz saygı geliştirme.
- Toplumsal beceriler kazandırma .
- Üst düzey düşünme becerileri geliştirme.

Grup halinde çalışmak öğrencilere tarihçilerin kendi araştırmaları süresince tecrübe ettiklerinin hissini verir çünkü, diğer insanların düşünceleri, tecrübeleri ve buluşları genellikle önemlidir (WIER SMA, 2008). Demokrasinin temel özelliklerinden biri katılımcılık ve birbirlerine saygılı olmalarıdır. Tarih derslerinde demokrasi eğitiminde kullanılacak işbirliği tekniğiyle öğrenciler ortak paylaşma ve çalışma sorumluluğunu öğrenecektir. Demokrasinin öneminin anlaşılabilmesi için ortak çalışma bilincinin öğrencilere aşılması gerekmektedir.

Tarih derslerinde demokrasi eğitiminde kullanılacak olan işbirliğine dayalı öğrenme ile, öğrenciler, grupta söz alma, görüşünü açıklama, farklı roller üstlenip gereğini yapma, tartışma, karar alma, ödüllü paylaşma gibi bir takım toplumsal beceriler kazanacaktır (EKİNCİ, 2007). Öğrenciler tarih derslerinde demokrasi eğitiminde kullanılacak işbirliğine dayalı yöntemle birbirlerine karşı toleranslı olmayı öğrenecektir. Unutulmamalıdır ki, karşısındakinin düşüncesine hoşgörülü olmayan bir kimsenin demokrasiden söz etmesi mümkün değildir. Demokraside çok seslilik olmak zorundadır.

Tarih derslerinde demokrasi eğitiminde kullanılacak diğer bir yöntem ise empatidir. Empati bir insanın kendini karşısındakinin yerine koyarak onun duygularını ve

düşüncelerini doğru olarak anlamasıdır (DÖKMEN, 2000). Empati insanların başkalarını anlamasını kolaylaştırır.

Tarih, yerellikten küreselliğe toplumların çeşitli kültürel kalıtlarını ve onların içinde vatandaşlığın doğasını anlamaya ve incelemeye çabalar. Öğrenciler kültürel olarak birbirinden farklı ancak birbirine bağlı bir dünyanın içinde demokratik bir toplumdaki vatandaş rolünü ve ülkeleri hakkındaki şeyleri öğrenirler. Öğrenciler, hızlı, teknolojik, ekonomik, politik ve sosyal değişme tarafından organize edilen karmaşık bir toplumda vatandaşlık sorumluluğunu geliştirmek için temel olan zihin alışkanlıklarını, tutum ve becerileri geliştirme ihtiyacındadır (AKENGİN ve TUNCEL, 2004). Tarih derslerinde demokrasi eğitiminde kullanılacak olan empati yöntemiyle öğrenciler birbirlerini daha kolay anlayabileceklerdir.

Empati sosyal empati ve tarihsel empati olmak üzere ikiye ayrılır. Tarihsel empati, geçmişte yaşayan insanların duygu ve düşüncelerini anlamaya ve bu duygu ve düşüncelerin onların davranışlarına etkisini irdelemeye yönelik bir etkinliktir (DİLEK, 2001). Sosyal empati ise günümüz insanının ve toplumunun güncel sorunları ve durumlarını anlamada kullanılan empatidir (KABAPINAR, 2004).

Tarih derslerinde demokrasi eğitimi esnasında kullanılacak empati uygulamalarıyla öğrenciler geçmiş ile günümüz arasındaki farkı kolaylıkla ayırt edebilirler. Demokrasi hakkında bilgisi olmayan bir kişinin yerine kendisini koyarak demokrasinin önemini daha kolay anlayabilir.

Geçmiş ile günümüz yaşamı arasındaki fark kolayca görülebilir. Empati bir nesneyi veya kavramı farklı açılardan görmemizi sağlar. Empati yöntemiyle geçmişteki insanların neden bizden farklı olduğunu kolayca anlayabiliriz. Öğrenciler bir bakıma geçmişte insanların sahip olmadığı demokrasiye sahip olmanın önemini daha rahat kavrayabileceklerdir. Empati yöntemiyle öğrencilere duyarlı olma özelliği kazandırılır. Demokrasinin özelliklerinden olan insan saygılı olma empati yöntemiyle öğrencilere öğretilir.

Tarih öğretiminde demokrasi eğitiminde kullanılacak tekniklerden biri de öğrencilere çok perspektiflik düşünmenin öğretilmesidir. Çok perspektiflik bir düşünme tarzıdır; bir

durumun karmaşıklığını çözmek, neler olduğunu ve niçin öyle olduğunu ortaya çıkarmak amacıyla, farklı kaynaklardan derlenen bulguları ayıklamaya, incelemeye ve kullanmaya olanak veren bir yaklaşımdır.

Tarih ve tarih öğretimi bağlamında çok perspektifliğin üç amacı vardır. Bunlar şöyledir (STRADLING, 2003, s.123):

- Bütün ilgili tarafların perspektifleri ve anlatımları arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları hesaba katarak, tarihsel olaylara ve gelişmelere ilişkin daha kapsamlı ve daha geniş bir anlayışa varmak.
- Uluslar, sınır komşuları veya aynı ulusal sınırlar içindeki azınlıklar ve çoğunluklar arasındaki tarihsel ilişkiler konusunda daha derin bir anlayışa varmak.
- İlgili insanlar ve gruplar arasındaki etkileşimleri ve karşılıklı bağımlılığı inceleyerek, olup bitenlerin dinamiklerine ilişkin daha net bir tablo elde etmek.

Tarih derslerinde demokrasi eğitiminde kullanılacak çok perspektiflik anlayışı ile öğrenciler demokrasiye farklı yönlerden bakabilmeyi öğrenir. Derslerde ele alınacak olan çeşitlilik öğrencilerin farklı açılardan demokrasiyi anlamasını sağlar. Demokrasi kültürünün yerleşmiş olduğu bir toplum ile baskıcı yönetimin kontrolünde olan bir toplumun içinde bulunduğu şartlar öğrencilere değişik açılardan gösterilebilir. Öğrenciler demokrasinin önemini böylece daha rahat kavrayabilir. İçinde bulunduğu toplum ile dışarıda bulunan toplumlara daha rahat bakılabilir. Çok perspektiflikte öğrenciler tarihin değişimini kolaylıkla görebilir. Demokrasi kültürünün temelinde özgürlük vardır. İnsanlar düşüncelerini rahatlıkla ifade ederler. Çok perspektiflik öğrencilere demokrasinin temel değerlerini kolayca öğretir.

Tarih derslerinde demokrasi eğitiminde kullanılabilecek bir diğer yardımcı materyallerde fotoğraflardır. Tarih konularının öğretiminde fotoğraf kullanılması, pedagojik olduğu kadar tarih metodolojisi açısından da önemlidir. Fotoğraf yakın dönemle uğraşan tarihçilerin kullanabileceği bir tarih belgesidir. Her fotoğraf çekildiği dönemin tarihini de içinde taşımaktadır. Fotoğraf tarihi öğrenmeye ve zihinde canlandırmaya yardımcı olur. Bir olayı, bir gelişmeyi ya da tarihi olguyu analiz edip yorumlamaya yarayan çok sayıda kaynaktan sadece biridir (STRADLING, 2003, s.95).

Tarih derslerinde demokrasi eğitiminde kullanılacak olan fotoğraflar demokrasinin geçmişten günümüze geçirdiği aşamaların öğrenciler tarafından görülmesini sağlar (DALLMER, 2007). Öğrencilere, geçmişe giden ne kadar çok yol sağlanırsa bildikleri şeylere bağlantılar kurmaları da o oranda mümkün olacaktır (AKBABA, 2004). Fotoğraflar, geçmişini anlamamıza yardım eden önemli kaynakların başında gelmektedir.

Fotoğrafların tarih öğretimine yaptığı katkıların bir kısmı aşağıdaki gibi sıralanabilir (DEMİRCİOĞLU, 2005, s.119):

- Tarihsel olayları incelerken hayal gücünü kullanmaya yardımcı olma.
- Öğrencilerin geçmişteki olayları daha rahat tasvir etmesine yardımcı olma.
- Zor kavramların öğrenilmesine yardımcı olma.
- Geçmişin değişik kesitlerinden pek çok bilgiyi günümüze getirme.
- Gerçekle yorum arasındaki farkı görmeye yardımcı olma.
- Soyutu somutlaştırma.
- Motivasyonu artırma.
- Kalıcı öğrenme sağlama.
- Tarihsel süreç içerisinde meydana gelen değişimi gösterme.

Resimler aracılığıyla öğrenciler farklı görüşleri karşılaştırabilir. Demokrasinin temel özelliklerini belirten resimler, tarih dersleri içerisinde kullanılarak öğrencilerin demokrasi bilinci kazanmasını sağlar. Öğrenciler resimlerde gördüklerini yorumlayarak öğrenme sürecinde aktif duruma geçerler. Demokrasinin değerleri böylece öğrenciler tarafından yorumlanarak öğrenilir. Yorumlama esnasında öğrenciler yaratıcı ve eleştirel düşünme yeteneklerini de kullanmış olurlar.

Tarih derslerinde demokrasi eğitiminde kullanılabilecek bir diğer yöntem tartışma yöntemidir. Tartışma, iki veya daha çok kimsenin herhangi bir konuyu karşılıklı konuşarak, birbirini dinleyerek, eleştirerek gerektiğinde sorarak incelemesine dayanan bir öğretim metodudur (ERGÜN ve ÖZDAŞ, 1997).

Birbirine karşıt dűřüncelerin karşılıklı savunması olarak tanımlanan tartışma yöntemi, kişilerin bir konu üzerinde bilgi sahibi olduktan sonra fikirlerini ifade etmesidir. Tartışma yöntemi esnasında bireylerin birbirlerine karşı saygılı olması gerekir. Tartışma tekniğinin yararlarını şöyle belirtebiliriz (DEMİRCİOĞLU, 2004, s.154):

- Araştırma ve çalışma alışkanlığı kazanma.
- Öğrenci bilişsel öğrenmenin bütün basamaklarında ki işlemleri yapacağı için sağlıklı bir bilişsel öğrenme meydana gelir.
- Öğrenci bizzat tartışmanın içinde olduğu için daha kalıcı bir öğrenme meydana gelir.
- Öğrenciler kendini daha rahat ifade etme yeteneğini geliştirir.
- Öğrencilere farklı dűřüncelerin olabileceğı ve bu farklı görüşlere bakılmasının gerekliliğı kavratılır.
- Demokratik beceriler ve demokratik bir bakış açısı gelişir.
- Yeni bilgi ve fikirler öğrenilebilir.

Tartışma tekniğı tarih derslerinde demokrasi eğitiminde kolaylıkla kullanılabilir. Demokrasinin bir gereğı olan tartışma, demokrasi kültürünün geliştirilmesinde ve demokratik tutum ve davranışların kazandırılmasında önemli bir yere sahiptir. Öğrenciler tartışma yoluyla kendi fikirleri dışındaki fikirleri yakından tanıma fırsatı bulur. Ayrıca demokrasinin temel özelliklerinden olan hoşgörü ve saygı da öğrencilere kavratılmış olur. Tartışma yöntemiyle çok seslilik oluşturulur. Herkes fikirlerini ve dűřüncelerini karşısındakine zarar vermeden söyleyebilir. Demokrasinin temelinde de çok seslilik vardır.

Tarih derslerinde demokrasi eğitiminde kullanılacak yöntemler demokrasinin özüne uygun olmak zorundadır. Böylece demokrasi eğitimi öğrenciye verilirken, öğrencinin demokrasiye sıkıca bağılı olması sağlanır. Demokratik eğitim felsefesinde, öğrenci merkezde olmalıdır. Ama bütün öğrenciler bu merkezin odağında olmalıdır. Bu tam bir eşitlik halidir (ÇALIK, 2002). Bu bölümde demokrasi eğitiminde kullanılacak yöntemlere kısaca değinilmiştir.

27. Demokratik Okul

Genel eğitim, anlamında insanlar için hayati öneme sahip okullar bu önemini demokrasi açısından da korumaktadır. Okullar insan yaşamına yön veren kurumlardır. Okul Akyüz'ün (2001, s.247) deyiimiyle; “Belli bir yeri olan, belli bir süre devam eden, öğrenci ve öğretmeni değişen, geniş bir çevreye hitap eden, eğitim faaliyetini planlı ve programlı bir şekilde sürdüren, yani öğrenme faaliyetini organize bir ders faaliyeti olarak devam ettiren, genel ve mesleki çeşitler içerisinde şekillenen bir kuruluş olarak tanımlanabilir”.

Okulun önemli fonksiyonlarından biri de, insanın kendini ve diğer insanları tanımasına yardımcı olmasıdır. Okullarda verilen eğitim aracılığıyla yetişen yeni nesile insan sevgisi ve insanları olduğu gibi kabul etme bilinci aşılanır. Öğrencilere, hayatta kendileri için gerekli olan nitelikleri kazanma fırsatını okul tanır ve böylelikle yetişen çocuğa iyi bir devlet vatandaşı olacak bir şekilde sosyalleştirmeyi amaçlar.

Engin'e göre toplumun kendisi, aslında bir okuldur ve ona çok benzeyen bir okul, en çok başarılı olan okul olur. Bunun için okullar büyük toplumun küçük birer örneği olmalıdır. Orada toplumsal etkinlikler egemen olmalıdır. Çünkü bireyin toplumsal etkinliklerle toplumsal bir yeterlilik kazanması onu hem topluma hem de kendisine çok yararlı kılar (BİNBAŞIOĞLU, 2003).

Okullarda öğrenciler topluluğun birer üyesi olarak görülmelidir. Eğitim süreçlerinde de tercihler yapılırken her bir üyenin etkin rol almasına özen gösterilmelidir. Okullarda hali hazırda planları uygulama yerine, onların yaşamla ilgili planlarını gerçekleştirmelerine, kendilerini bulmalarına ve yaşama hazırlamalarına yardımcı olmak görev olmalıdır. Kendileri için iyiyi, doğruyu, güzeli görebilmeyi, seçebilmeyi, gerçekleştirebilmeyi kısaca kendi yaşamlarına yön vermeyi öğretebilmeliyiz. Bu nedenle okullarımız herhangi bir kurumdan zorunlulukları ve sorumlulukları bakımından farklılaşır (GÜRBÜZ, 1991).

Okullar ortam yönüyle demokrasiye ve demokrasi eğitimine uygun olmanın ötesinde bu eğitimi vermekle görevli kurumlardır. Modern toplumlarda devletin en önemli özelliklerinden biri hukuka dayanmasıdır. Hukuk devleti içerisinde herkesin hakları,

sorumlulukları ve istekleri vardır. Mevcut sistemin meşruluğu bilincini demokratik yollarla kavratmak ve benimsetmek okul sisteminin birinci dereceden görevidir (ERGÜN, 1994).

Çağımızda okullara demokrasi kültürünün kazandırılması için büyük önem verilmiştir. Bu nedenle okulda demokrasi ya da demokratik okul kavramı günümüzde daha geniş bir perspektif kazanmıştır. Demokratik bir okulda bulunması gereken özellikler şunlardır (YENİDOĞAN, 2005, s.53):

- Çocuk ve genç önemsenmeli, ciddiye alınmalıdır. Ona saygı duyulmalıdır.
- Okulda bulunan herkese en geniş anlamda fırsat sağlanmalıdır.
- Okuldaki personel, öğretmen ve öğrencilerin gerek kendi aralarında gerekse çevre ile ilişkilerde yakın işbirliği içerisinde olmasına teşvik edilmelidir.
- Karşılıklı saygı, tolerans ve açık görüşlülük teşvik edilmelidir.
- Okulda sanatsal, kültürel ve sporsal etkinliklere yer verilmelidir.
- Dersler öğrenci merkezli olarak işlenmeli, öğrencilerin tartışmalarına, tartışarak öğrenmelerine olanak tanınmalıdır. Öğrenciler demokratik kurallar içinde, haklı çıkmak için değil, doğruyu bulmak için tartışmalıdır. Öğrenmeyi yaşam boyu sürdürmeleri için öğrenciler öğrenme yöntem ve tekniklerini öğrenmeli kısacası öğrenmeyi öğrenmelidir.
- Okuldaki demokratik ortamı oluşturmaya yönelik çabalar ve uygulamaların artırılması için gerekli önlemler alınmalıdır.
- Öğrencilerin okul yaşantısında ders dışı etkinliklere katılımı sağlanmalıdır.
- Eğitim süresince yapılacak uygulamalı çalışmalarda öğrencilere belirli bir kontrol imkanı verilmelidir.
- Öğrencilerin derslere aktif katılımını destekleyerek öğretim yöntemlerinin dengeli bir şekilde kullanılmasına teşvik edilmelidir.

Okulun öğrencilerde istenilen demokratik davranış ve tutum değişikliği işlevini yerine getirebilmesi için öncelikle kendi içerisinde demokratik bir yönetim sergilemesi gerekir. Okulda çalışan yönetici, öğretmen ve diğer çalışanların birbirleri ile ilişkilerinde saygılı, hoşgörülü olmaları ve kendilerini ilgilendiren konularda düşüncelerini rahatlıkla ifade edebilmeleri önemlidir. Çünkü kendi içindeki ilişkilerde demokratik bir düzeyi

yakalayamayan bir okul öğrencilere istenilen tutum ve davranış değişikliklerini ortaya koymalarında pek etkili olamaz.

Genç insanları çekingenlikten vazgeçmeleri için cesaretlendirmek ve her safhada toplumun demokratik hayatına katılmalarına teşvik etmek demokratik okulun başta gelen görevidir. Okulların bu görevi gerektiği gibi yapabilmek için her türlü faaliyetlerinde bütün ayrımları gidererek işbirliği sağlamayı, okul başarısızlığını arttırmayı her türlü yeteneksizliğin üstesinden gelecek çalışmalar yapmayı planlaması gerekir (BÜYÜKKARAGÖZ, 1996).

Avrupa Konseyi tarafından 21-26 Mayıs 1982 Donaueschingen’ de düzenlenen “Demokratik Değerlerin Artışında Okulun Rolü” adlı seminerde okulun işlevleri şu şekilde ifade edilmiştir (BÜYÜKKARAGÖZ ve ÇİVİ, 1996, s.241):

- Ortak gelenekleri ve bireysel olarak kişiyi ve grubunu demokratik görüşlere ve uygulamalara yönelten doğal tepkiler geliştirmek.
- Gençleri kişisel sorumluluk ve hakları bakımından bilinçlendirmek.
- Öğrencilere demokratik kurumların işleyişini ve özelliklerini farklı ülkelerdeki ve farklı dönemlerdeki çeşitlilikleri ve gelişmeleri öğretmek.
- Politik hayatın farklı unsurlarını ve faktörlerini açıklamak..
- Öğrencilerin iletişim araçlarıyla ilgili olan tenkitçi ve analitik kabiliyetlerini geliştirmek.
- Öğrencileri, demokratik işbirliği yapabilecek ve tartışmalara muktedir olabilecek şekilde yetiştirmek.

Okullar öğrencilerin demokrasiyi yaşayarak öğrendikleri yerler olmalıdır. Okullarda demokrasinin kuralları işlemediği sürece orada demokrasi öğretilemez. Okul ve sınıf içinde, öğrenciler düşüncelerini rahatlıkla ifade etmelidir. Kendi düşüncesini rahatlıkla ifade edebilen kişi, kendi gibi düşünmeyen görüşleri de saygı çerçevesi içinde değerlendirebilir. Belirlenen program ve konuların dışına çıkılmayan, farklı bilgilerin bu ortamda ifade edilmesine izin vermeyen öğretmenin otoriter tutumları sergilediği yerlerde düşünce özgürlüğünden söz edilemez. Okullarda herkesin birbirine daha saygılı olması gerekir.

Demokratik okul, her şeyden önce demokratik değer ve kültürünü sindirmiş yönetici, öğretmen ve diğer personelin bir arada bulunması ile öğretimini gerçekleştirebilir. Demokratik tutum ve davranışlar, günlük yaşamda pratiği yapılarak benimsenebilir (AYDOĞAN ve KUKUL, 2003, s.24). Gerek demokrasi eğitimini gerekse demokratik okulu oluşturabilmek için Milli Eğitim Bakanlığı tarafından “Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi”, uygulamaya konulmuştur. Emir ve Kaya (2004, s.72) tarafından projenin demokratik hayatımıza katkıları şöyle açıklanmıştır:

- Yerleşik bir demokrasi kültürü ve bilinci oluşturulması,
- Tolerans, hoşgörü, çoğulculuk farklılıklara rağmen insanların huzur ve barış içerisinde bir arada yaşayabileceği, tartışma adabı, düşünen sorgulayan, analiz ve sentez yapma kabiliyeti olan bireylerin yetiştirilmesi,
- Seçme seçilme ve oy kullanma kültürünün kazandırılması,
- Dünya’ya ve global değerlere açık nesiller yetiştirmek amaç edinilir.

Demokratik okul yaratmada önemli etkisi olan bu projenin, demokrasi kültürü ve bilincinin oluşmasında da etkisi büyüktür. Demokratik değerler sisteminin temel kavramları; insan hakları ve temel değerleri, eşitlik, çoğulculuk, serbest tartışma, hoşgörü, katılma, ve uzlaşmadır. Tüm bu değer ve özelliklerle donatılmış olan okul, demokrasinin varlığı ve devamlılığı için bir teminattır. Aksi taktirde demokrasinin yeni nesillere öğretilmesi mümkün olmaz. Bu nedenle okulların demokrasinin öğrenildiği ve yaşatıldığı hayattan soyutlanmamış kurumlar olarak varlığını sürdürmesi gerekmektedir. Okul böylelikle yetişen yeni nesillere demokrasi aşılar.

270. Demokratik Sınıf

Demokrasi, ancak demokratik bir okul ortamında pratiği yapılarak öğrenilebilir. Bunun için en etkili ortamlardan biride sınıf ortamıdır. Öğretmenlerin demokratik bir sınıf ortamı oluşturarak ders işlemeleri, öğrencilerde demokratik davranışlar geliştirmelerinin yanın da, öğrenci başarısının da artmasında azımsanmayacak kadar önemli bir rol oynayacaktır. Sınıfta lider konumunda olan öğretmenin, her şeyden önce insan haklarına saygılı ve bireylere önem veren bir kişilik özelliğine sahip olması gerekir.

Sınıflar bireylerin katılımcı demokrasiye hazırlandığı yerlerdir. Çünkü insanlar, yaptıkları ve yaşadıkları şeyleri daha iyi öğrenir. Sınıf ortamının demokratik olması, öğrencilerde demokratik davranışların kazandırılması açısından önemlidir (YAĞCI, 1997). Çağdaş toplumda sınıfın amacı, yalnız var olan bilgiyi tüketen değil yeni bilgiyi üreten, ürettiği bilgileri sorunların çözümünde kullanan, bilgiye dayalı bağımsız kararlar alabilen, sürekli öğrenen ve gelişime açık bireyler yetiştirmektir (DOĞANAY, 2000, s.192). Bu şekilde yetişecek bilinçli vatandaşlar, toplum kararlarına aktif bir biçimde katılarak, hak ve sorumluluklarını yerine getirip demokrasinin gelişmesine ve hayat standardının yükselmesine katkıda bulunabilir (SAĞLAM, 2000, s.38).

Can'a (2005) göre demokrasi eğitimi okul uygulamalarında sınıf yönetiminde, sınıftaki öğretim yöntemleri uygulamalarında ortaya konur. Demokratik olmayan toplumlarda ki eğitim uygulamalarında öğretmen ve içerik ön plandadır, öğrenci pasif ve öğretmen aktiftir. Demokratik öğretimde öğrenci aktif olup amaç hür düşünceli insan yetiştirmektir. Öğrencileri düşünmeye, araştırmaya yöneltmek demokratik eğitimin niteliğini belirler. Demokrasi kendisine uygun ortamda gelişir. Demokrasi eğitimi sürdüren öğretmen, sınıf içinde rehber rolündedir. Öğretimin, demokratik, yönetimin otokratik olduğu bir okulda eğitimin demokrasi hedeflerine hizmet etmesi güçtür.

Sınıf ortamının en önemli elamanı olan öğretmenlerin öncelikle demokrasiyi içine sindirmiş olması gerekir. Arabacı'ya (2005) göre öğrenciler kendilerini merkeze alan demokratik ortamlarda daha iyi öğrenir. Bu nedenle sınıfta demokratik, öğrenci gelişimlerini gözetken yapı ve işleyişin sağlanması gerekmektedir.

Demokrasi, yaşanılarak öğrenilen bir süreçtir ve öğrencilerin etkin katılımını gerektirir. Öğrenciler sınıf ortamında, demokrasi ile ilgili pratikler yapma konusunda teşvik edilmeli ve çeşitli fırsatlar verilerek cesaretlendirilmelidir. Öğrenciler düşüncelerini özgürce ve saygı çerçevesinde açıklayabilmelidir. Yeşil'e göre, demokrasi eğitimine uygun sınıf ortamları, çocukların rahat edebileceği, kendi ilgi alanlarını geliştirebileceği, öğrenme materyallerini yaparak yaşayarak öğrenebileceği, öğretim araçlarını rahatça kullanabileceği, temiz ve düzenli fiziksel imkan ve yeterliliklere sahip olmalıdır. Demokratik sınıf ortamlarında öğrenciler birbirine yardım etmekten kaçınmamalıdır. Yapılan çalışmalar işbirliği içinde sınıfta bulunan tüm fertlerle beraber yürütülmelidir.

Çalışma esnasında öğrenciler birbirlerine düşüncelerini söylemekten kaçınmamalıdır. Derste tartışma yapmak öğrencilerin doğru karar verme becerisini geliştirebilir. Demokratik sınıflar bireyin kendi potansiyelini tanıyıp, kendisini geliştirmesini sağlar.

28. Ders Kitabı ve Demokrasi

Ders kitapları öğrenmenin gerçekleşmesi için önemli bir araçtır. Demokrasi eğitiminde amaçlanan hedeflere ulaşmak için ders kitaplarından yararlanılır. Eğitimin her kademesinde kullanılan ders kitaplarının temelde tüm sınıflarda, özelde ise tarih eğitimine uygun bir dilde hazırlanması gerekir.

Avrupa’da bulunan tarih öğretmenler birliği, Euro Clio, iyi bir ders kitabının nasıl olması şeklinde açıklamıştır (KÖYMEN, 2003):

- Sınırları zorlayıcı olmalıdır.
- Nihai yanıtları sunduğu iddiasında olmamalıdır.
- Yeni sorulara ve kişisel araştırmaya kapı açacak nitelikte olmalıdır.
- Öğrencilerin eleştirel düşünme yeteneklerini açığa çıkarmalı, kendi kişisel yargılarını geliştirmelerini sağlamalıdır.
- Aktif ve yaratıcı olmalıdır.
- Bağımsız öğrenme yeteneğini geliştirmelidir.
- Öğrencilerin yaparak yaşayarak, kendi deneyimleriyle öğrenmelerine yardımcı olmalıdır.
- Akademik ve eğitsel anlamda en yeni olmalıdır.
- Modern tarih yazımı ve pedagojinin vardığı noktayı yansıtmalıdır.
- Gerçeğin peşinde olmalıdır.
- Ulusçu önyargı ve eğilimlere öncelik tanımadan yazılmalıdır.
- Çok yönlü, çoğul perspektifli olmalıdır.
- Geçmişe ilişkin yorumları çoğulcu bir yaklaşımla sunmalıdır.
- Farklı görüşleri savunan kaynakları da kapsamalıdır.
- Toplumsal cinsiyet, insan hakları, çok- kültürlülük ve fırsat eşitliği, etnik ve dinsel azınlıklar gibi tarih eğitimin yeni alanlarına yer vermelidir.

Euro Clio'nun da belirttiği gibi tarih ders kitapları demokrasinin temel özelliklerinden olan; eşitlik, özgürlük, adalet, katılımcılık, hoşgörü ve insan hakları kavramlarını desteklemelidir. Kitaplarda kullanılan dil düşmanlık aşlamaktan ziyade toplumların arasında sevgi ve barışı geliştirmelidir. Hazırlanan ders kitapları demokrasinin gelişimine ve demokrasinin toplumlarına faydalarına yer vermelidir. Tarih derslerinde öğrenciler okuyacağı ders kitapları ile demokrasinin özünü oluşturan konuları rahatlıkla öğrenmelidir.

21. Yüzyılı yaşadığımız şu zamanda tarih ders kitaplarının insan haklarına ve demokrasiye uygun olarak hazırlanması kaçınılmaz bir şarttır. Toplumlar hazırlanan kitaplar ile demokrasinin özelliklerine ve dünya'daki gelişen olaylara daha açık bir şekilde bakmak zorundadır. Kitaplarda kullanılacak çok perspektifli bakış açısı ile öğrenciler demokrasi kültürünün temelini oluşturan hoşgörüyü ve tartışma bilincini kolaylıkla öğrenebilir. Tarih kitaplarında sosyal yaşama ait örneklerle bolca yer verilmeli, olaylar ve devletler arası ilişkiler anlatılırken savaşlar ve askeri faaliyetlerde düşmanlık yaratacak ifadelerden uzak durulmalıdır. Kitapların içeriğinde kullanılacak dilin empatik olmasına dikkat edilmelidir. Öğrenciler olayları anlamlandırırken sevgi ve saygıyı göz önünde bulundurmalıdır. Tarih ders kitaplarında demokrasiye yönelik konuların daha fazla yer alması öğrencilerin demokrasiyi öğrenmesinde önemli rol oynayacaktır.

29. Demokrasi Eğitimi ve Öğretmen

Öğretmen, eğitim sisteminin en temel ögesidir. Bir ülkenin kalkınmasında, nitelikli insan gücünün yetiştirilmesinde, toplumdaki huzur ve sosyal barışın sağlanmasında, bireylerin sosyalleştirilmesi ve toplumsal hayata hazırlanmasında, toplumun kültür ve değerlerinin genç kuşaklara aktarılmasında, öğretmenler baş rolü oynamaktadır. Öğretmenler toplumların gerçek mimarları ve insan kişiliğini şekillendiren sanatkarlardır (ESKİCUMALI, 2002). Okullarda verilen demokrasi eğitiminde öğretmenlere büyük görevler düşmektedir.

Demokrasi eğitimini ve demokratik tutum ve davranışları özümsemiş yeni nesli yetiştirecek olan öğretmenlerdir. Bu anlamda bunu gerçekleştirecek olan öğretmenlerin demokratik tutum ve davranışları kendisinin özümsemiş olması gerekir (ERDEN, 2005). Öğretmen demokratik ilkeleri benimseyen, uygulayan bir öğrenci yetiştirmek istiyorsa

verdiği eğitimin demokratik bir ortamda olmasını sağlamalıdır. Bunun yanında eğitimi verecek olan öğretmenlerin, demokratik tutum ve davranışlara sahip olması ve bu tutum ve davranışları öğrenciye de benimsetmek için derste ya da ders dışı ortamlarda da demokratik tutumları sergilemesi gerekir.

Shafer'in (1987) belirttiği gibi şayet öğrencilerin demokratik değerleri benimsemesi isteniyorsa öğretmenler, sınıf içerisinde öncelikle demokratik kuralları egemen kılmalıdır. Bu kurallar yalnızca öğrenciler arası ilişkilerle sınırlı değildir. Öğrenci öğretmen ve öğrenci yönetici arasındaki ilişkilerde bu kurallara göre şekillendirilmelidir. Eğitimde demokrasinin gereklerini yerine getirme, yalnızca öğretmen ve öğrencilerin kendi şahısları için gerekli değildir. Aynı zamanda ahlaki standartlar oluşturma ve öğrenciler içinde daha sonraki yaşamlarında uyabilecekleri bir model meydana getirme açısından önemlidir (SHAFER, 1987, Akt. TOPER, 2007).

Demokrasi eğitimi ancak çağdaş bir eğitim sisteminde yeşerip gelişebilir. Demokrasi eğitiminde öğretmen öğrencilere sadece demokratik ilkeleri öğretmekle kalmaz onlara demokrasinin günlük yaşamda kullanabilmenin yollarını da öğretir. Demokratik toplumlarda bireyler düşüncelerini ifade etmekten asla çekinmez. Bunun için öğretmen yetişen yeni nesile bağımsız, yaratıcı, hoşgörülü, eleştirci düşünme sahibi, öğrenmeye ve değişmeye açık olmayı öğretmelidir (KYLE ve JENKS, 2002). Öğretmen demokrasi eğitiminde öğrencileri girişim, girişkenlik ve öz güven gibi nitelikleri kazanmaları için özendirilecektir.

Demokratik değerler eğitimin temel elamanıdır. Okul öncesinden üniversiteye kadar demokratik değerler kazandırılmaya çalışılır. Bu uzun süreçte öğrencilerin demokratik kazanımları öğretmenlerin bakış açılarından ve kullandığı metotlardan etkilenir. Öğretmen demokratik değerlere sahipse öğrencilerde kolayca demokratik değerleri kazanabilir. Çünkü öğretmenin demokratik değerlere verdiği önem öğrenciye de yol gösterir (SELVİ, 2006).

Gündelik sınıf etkinlikleriyle bütünleşen demokrasi eğitimini öğrenciler daha kolay anlayabilecektir. Demokrasi eğitiminin başarıya ulaşmasında öğretmenin rolü çok önemlidir. Sınıf ortamının öğrenciyi güvende hissetmesini sağlayacak şekilde olmasına

dikkat edilmelidir. Bunun için öğrencilerin düşündüklerini özgürce savunabileceği tartışma ortamları yaratılmalıdır. Öğrenci doğru bulduğunu kanıtlamayı, karşıt görüşleri dinlemeyi ve kendi gibi düşünmeyenlere de saygı duymayı öğrenmelidir. Öğretmen öğrencilere hoşgörölü ve sabırlı olmayı öğretmelidir.

Kısaca; sınıftaki eğitim sürecinin temel öğelerinden biri olan öğretmenin, demokrasi eğitiminin hedeflerine ulaşmasına etki eden önemli bir faktör olduğu görölmektedir. Onun bu etki gücünü; eğitim sürecinin yönlendiricisi, eğitim programının uygulayıcısı, ortamın düzenleyicisi, otorite ve bilgi kaynağı, öğrenciler tarafından model alınacak bir şahsiyet olmasından aldığı söylenebilir. Ayrıca öğrencilerin kendilerine model arayan bir yapıya sahip olmaları da öğretmenin bu konudaki önemini ve etki gücünü arttırmaktadır (YEŞİL, 2002).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KONUYLA İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Yapılan araştırmalarda tarih öğretimi aracılığıyla demokrasi ilişkisi arasında ülkemizde herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Demokrasi eğitimi ile ilgili yapılan çalışmalar çok sayıdadır. Ancak yapmış olduğumuz araştırmalar demokrasi ve demokrasi eğitimiyle ilgili olarak gerçekleştirilen araştırmaların sosyal bilgiler derslerinde ve vatandaşlık derslerinde yoğunlaştığını ortaya koymaktadır. Bunun nedeni tarih eğitimi alanında araştırmaların yakın zamanda yapılmaya başlanması gösterilebilir.

Demokrasi eğitimiyle ilgili kaynaklar çeşitlilik göstermektedir. Demokrasi eğitiminin geliştirilmesi ve uygulanmasıyla ilgili olarak tespit edilen bu kaynaklar, yapılış türlerine göre teorik ve uygulama şeklinde iki boyutta ele alınarak aşağıda değerlendirilmeye çalışılacaktır.

30. Teorik Kaynaklar

Teori, bilimde gözleme dayanan, doğruluğu sınanabilen bir genelleme, kural ya da yasa olarak tanımlanmaktadır (ÖNCÜL, 2000). Bu bağlamda teorik kaynaklar herhangi bir olgu, kavram, genelleme veya kuramla ilgili bilgiler içermektedir. Demokrasi ve Tarih öğretiminin teorik kaynağı demek, demokrasinin ne olduğunu, tarih eğitiminde demokrasi ve tarih derslerinde demokrasi eğitimi için kullanılacak yöntem ve teknikleri gibi konuları bünyesinde barındıran kaynak demektir. Bu çerçevede aşağıda, demokrasi, demokrasi eğitimi ve tarih eğitimi ile ilgili yerli ve yabancı teorik bilgiler içeren kaynaklar paragraflar halinde açıklanmıştır:

Yeşil (2002) tarafından “Okulda ve Ailede İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi” adlı eserde demokrasi ve insan hakları konusunda teorik bilgiler verilmiştir. Ayrıca kitapta

demokrasi eğitimi, demokrasi eğitiminin gerekliliği, demokrasi eğitiminde okul ve aileye düşen görevler, demokrasi eğitiminde okul ve aile ortamı gibi konular hakkında da bilgiler verilmiştir.

Büyükkaragöz (1989) tarafından hazırlanan “Orta Öğretimde Demokrasi Eğitimi” adlı çalışmada, ortaöğretim sistemi içinde öğrencilere demokratik değerlerin anlatılması, tanıtılması, benimsetilmesi yolunda neler yapıldığının ve daha neler yapılabileceğinin ortaya çıkarılması için; lise seviyesinde yönetici, öğretmen ve öğrencilerin demokratik tutum ve davranışlarını okuldaki uygulamalar açısından analizi edilmiştir. Ayrıca kitapta, demokrasi ve aile, demokrasi ve okul, demokrasi eğitiminin yasal çerçevesi, öğretim programları ve demokrasi eğitimi, okulların demokratikleştirilmesi gibi konular hakkında açıklamalar yapılmıştır.

Touraine (1997) tarafından “Demokrasi Nedir?” adlı çalışmada, demokrasinin tanımları üzerinde durulmuştur. Ayrıca kitapta, insan hakları, temsilcilik ve yurttaşlık, iktidarın sınırlandırılması, modern demokratik anlayışın tarihi, dünyanın yeniden oluşumu, demokrasi ve gelişme gibi konulara yer verilmiştir.

Doğanay (2005) tarafından hazırlanan “Modern Toplumda Vatandaşlık Demokrasi ve İnsan Hakları” adlı eserde, demokrasi ve demokrasi kültürü hakkında bilgi verilmektedir. Eserde demokrasinin ne olduğu, demokrasi kavramının tarihçesi, dünyada demokrasi hareketleri, Türkiye’de demokrasi hareketleri ve cumhuriyet dönemi yıllarında demokrasi hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca kitapta, şu ana başlıklara da değinilmiştir; insan ve toplum, toplumsal ve kültürel bir olgu olarak aile, eğitim, geleneksel ve modern toplumda devlet, anayasa, insan hakları, Avrupa birliği, barış ve hoşgörüdür.

Yenidoğan (2005) tarafından “Vatandaşlık Bilgisi” adlı eserde demokratik hayat ünitesinde demokrasinin tanımı yapılmıştır. Ayrıca eserde, demokrasi çeşitleri, demokrasi modelleri, demokrasi ve cumhuriyet kavramları, demokrasinin temel ilkeleri, demokrasi eğitiminin önemi, demokratik eğitim, Türkiye’de demokrasi gelişimi gibi konulara da yer verilmiştir.

Büyükkaragöz ve Çivi (1996) tarafından hazırlanan “Genel Öğretim Metotları” adlı eserde, demokrasi eğitimi hakkında teorik bilgiler verilmiştir. Ayrıca eğitimin demokratikleşmesindeki engeller, demokrasi eğitiminin çerçevesi, demokrasi eğitiminde okulların rolü, öğretim programları ve demokrasi eğitiminde kullanılabilecek yöntem ve teknikler hakkında bilgiler açıklanmıştır.

Erdoğan (1999) tarafından “Anayasal Demokrasi” adlı eserde demokrasi hakkında teorik bilgiler açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca eserde demokrasinin temellerine, demokrasinin dayandığı kaynaklara, demokrasinin yararlarına değinilmiştir.

Adahl (2001) tarafından hazırlanan “Demokrasi Üstüne” adlı eserde demokrasinin tanımı ve önemi üzerinde durulmuştur. Ayrıca kitapta, demokratik sürecin kriterleri, neden demokrasi, demokrasinin avantajları gibi konular hakkında bilgiler açıklanmaya çalışılmıştır.

Demircioğlu (2005) “Tarih Öğretiminde Öğrenci Merkezli Yaklaşımlar” adlı eserde tarih öğretiminin genel amaçlarının yanında, tarih öğretiminde kullanılabilecek olan yöntem ve tekniklerden olan beyin temelli öğrenme, sözlü tarih, yerel tarih, müzeler ve tarihi alanlar, resimler, hikayeler, örnek olaylar ve dramalar hakkında bilgi verilmiş ve bilgiler örnek uygulamalarla desteklenmiştir.

Nas (2003) tarafından hazırlanan “Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi” adlı eserde tarih öğretimi ve demokrasi ilişkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ayrıca eserde, tarih nasıl öğretilmeli, yurttaşlık ve demokrasi eğitimi, demokrasinin koşulları, ailede demokrasi ve okulda demokrasi konular hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır. Eserde konular örnek olay hikayeleri ve dramalarla çeşitlendirilmeye çalışılmıştır.

Dilek (2001) “Tarih Derslerinde Öğrenme ve Düşünce Gelişimi” adlı eserde, tarihin tanımı, tarih öğretiminin amaçları, tarih düşüncesinin gelişimi ve öğrenme, öğrencilerde tarihsel anlama, tarihsel düş gücü ve imgelem konuları hakkında bilgiler verilmiştir. Eserde tarih öğretimine farklı bir açıdan bakılmaya çalışılmıştır. Öğrencilerin düşünce yapıları geliştirilmeye çalışılmıştır.

Cemil Öztürk ve Dursun Dilek'in (2005) editörlüğünü yaptıkları “Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi” adlı eserde Demircioğlu tarafından hazırlanan Öğretim Stratejileri adlı bölümde demokrasi eğitiminde kullanılabilecek teknikler hakkında bilgiler açıklanmıştır. Ayrıca kitapta, hayat bilgisi, sosyal bilgiler öğretim programları, gelişim ve öğrenme, öğretimde planlama, öğretim stratejileri gibi konular hakkında bilgiler verilmiştir.

Özcan Demirel'in (2007) editörlüğünü yaptığı “Eğitimde Yeni Yönelimler” adlı eserde eğitimde kullanılabilecek yeni yaklaşımlar hakkında bilgiler verilmiştir. Kitabın içeriğini oluşturan bu yeni yaklaşımlar, çoklu zeka, yapılandırmacılık, proje tabanlı öğrenme, probleme dayalı öğrenme, işbirliğine dayalı öğrenme, beyin temelli öğrenme, eleştirel düşünme, yansıtıcı düşünme, etkin öğrenme, yaratıcı düşünme, tam öğrenme, yaşam boyu öğrenme, İnternet temelli öğrenme, kuantum öğrenme gibi konular hakkında teorik ve uygulamaya dayalı bilgiler hakkında örnekler vardır.

Stardling (2003) tarafından hazırlanan “20.Yüzyıl Avrupa Tarihi Nasıl Öğretilmeli” adlı eserde demokrasinin temel değerlerinden olan çok perspektiflik ve tartışma konularına yer verilmiştir. Kitapta günümüz tarih eğitiminde kullanılabilecek olan farklı eğitim teknikleri hakkında bilgiler verilmiştir. Ayrıca kitapta, tarihsel tema ve konular, yöntemler ve yaklaşımlar ve tarih öğretiminde kaynaklar ve olanaklar hakkında bilgi verilmiştir.

Kaynakların genelinde demokrasinin ne anlama geldiği, demokrasi eğitiminde okul ve ailenin rolü, sosyal bilgiler ve tarih derslerinde demokrasinin nasıl kullanılacağı ve demokrasi eğitiminde kullanılabilecek tekniklere yer verilmiştir. Ayrıca tarih öğretiminin amaçlarını açıklayan kaynaklarda bulunmaktadır. Kaynaklar dikkatlice incelendiğinde ülkemizde tarih ve demokrasi ile ilgili teorik kaynak bulmak imkansızdır. Yapılan çalışmalar hep sosyal bilgiler ve vatandaşlık derslerine yöneliktir. Ayrıca kaynaklarda tarih öğretiminin amaçları ile demokrasi arasında ilişki kurulmaya çalışıldığı görülmektedir.

31. Uygulamaya Dayalı Kaynaklar

Demokrasi ve demokrasi eğitimi üzerinde yapılan çalışmalar demokrasinin yerleşmesi ve gelişmesinde önemli bir yere sahiptir. Demokrasinin yerleşmesi konusunda yapılan çalışmalar şu şekilde açıklanabilir:

Büyükdüvenci (1990) “Demokrasi, Eğitim ve Türkiye” adlı bir çalışma yapmıştır. Çalışmada başta demokrasinin tanımı ve demokrasinin temel ilkeleri açıklanmıştır. Demokrasinin temel değerlerinden olan, eşitlik, adalet ve özgürlük ayrıntılı biçimde anlatılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde demokrasi eğitiminin öneminden ve ülkemizdeki uygulamalarından söz edilmiştir. Ayrıca çalışmada Türkiye’deki demokrasinin yeri ve öneminden söz edilmiştir.

Özdemir, Şimşek ve Aktaş (2006) “Demokrasi Üzerine” adlı çalışmada demokrasinin tanımını yapmıştır. Ayrıca çalışmada demokrasi yönetimi ve tarihi hakkında da ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir.

Kıncal ve Uygun (2006) “Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi Uygulamalarının Değerlendirilmesi” adlı çalışmada demokrasi eğitimi hakkında bilgi vermiştir. Araştırmada, 2004- 2005 öğretim yılı ilk ve orta öğretim kurumlarında “Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi” uygulamalarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Proje ile okullarda demokrasi kültürünün gelişmesi ve çocuklarda demokrasi bilincinin oluşması hedeflenmiştir. Bu hedefin gerçekleşmesi için okullarda “okul meclisleri” seçimleri yapılmış, seçimler vasıtasıyla ve seçilen temsilcilerin aktiviteleri ile demokrasi kültürü ve bilinci geliştirilmeye çalışılmıştır. Çanakkale ili ile sınırlı araştırmanın verileri, gözlem ve görüşme yöntemi ile derlenmiştir. Yapılan çalışma sonucunda şu kanıya varılmıştır: “Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri projesi” okullarımızın demokratikleştirilmesinde ve yeni kuşakların demokratik yaşam biçimine uygun olarak sosyalleşmelerinde önemli rol oynayabilir. Öğrenciler daha okul sıralarında demokrasiyi, uygulamalı olarak öğrenerek gerçek yaşamlarında içselleştirebilir ve yeni nesillerin yaşayacağı Türkiye’de bir demokrasi bilinci gelişebilir. Demokrasi bilinciyle, Türkiye’de daha demokratik bir toplum, daha demokratik bir yönetim anlayışı egemen olabilir.

Doğan (1997) “Demokrasi ve Erdem İlişkisi” üzerine bir çalışma yapmıştır. Çalışmada demokrasinin tanımı, bir süreç olarak demokrasi, çağdaş toplumun ve demokrasinin ortak serüveni, birey ve cemaat ilişkisi, bilgi toplumu ve birey, değişim kültürü ve Türk toplumu konularında ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir. Çalışmanın sonunda şu öneriye varılmıştır: Demokrasiden pay almak, toplumun ve demokrasinin nimetlerinden istifade edebilmek için

bireyselleşmek, vasıflı ve beceri sahibi insanlar olarak topluma katkı vermekle mümkün olabilir. Aksi halde insanlar demokratik hayata tam olarak katılamaz.

Emir ve Kaya (2004) “Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclislerine Yönelik Öğretmen Görüşleri” adlı bir çalışma yapmıştır. Araştırmada, 2003- 2004 öğretim yılında milli eğitim bakanlığı tarafından okullarda pilot uygulamaya başlanılan okul meclisleri projesi ile ilgili olarak öğretmenlerin ne derecede bilgi sahibi olduğu ve okul projesinin okullarda uygulanmasının gerekliliğine ilişkin öğretmenlerin düşünceleri ortaya konmak istenmiştir. Araştırma Bolu il merkezinde 104 öğretmen üzerinde yürütülmüştür. Araştırma verileri araştırmacılar tarafından hazırlanan anket yardımıyla toplanmıştır. Anket 26 maddeden oluşmaktadır. Araştırmanın sonucunda şu bilgilere ulaşılmıştır. Demokrasi eğitimi ve okul meclisleri projesi yaşam boyu eğitim perspektifinden yola çıkarak, eğitim sisteminin bütün bölüm ve düzeylerinde, yaygın eğitimin bütün araç kuram ve organizasyonlarında ve sosyal kurumların da desteğini sağlayarak gerçekleştirilirse öğrencilerin demokratik birer vatandaş olarak yetiştirilmesine katkı verir. Okul öğrencilere demokrasi bilinci kazandırmada önemli rol oynar. Öğrencilerin demokrasiyi yaşayabilecekleri okul toplumunda, yönetici ve öğretmenlerin demokrasi eğitimi konusunda hizmet içi eğitimden geçirilmeleri demokrasinin yerleşmesine önemli katkılar getirebilir.

Nalçacı ve Erçoşkun (2006) “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi” adlı bir çalışma yapmıştır. Araştırmanın temel amacı, ilköğretim sosyal bilgiler öğretmen adaylarının demokratik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesidir. Araştırmada, 2005- 2006 öğretim yılında Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Ana Bilim Dalında öğrenim gören 294 öğretmen adayı örneklem grubuna alınmıştır. Verileri toplamak için demokratik tutum ölçeği kullanılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının demokratik tutumlarının cinsiyet açısından değişkenlik gösterdiği saptanmıştır. Öğrenim şekli, sınıf, tercih sırası, anne ve babanın öğrenim durumuna göre ise değişkenlik bulunamamıştır.

Miser (1991) “Demokrasi Eğitimi” adlı bir çalışma yapmıştır. Çalışmada demokrasi eğitimi, örgün eğitim ve halk eğitimi olmak üzere iki başlık altında ele alınmıştır. Araştırmanın sonunda şu sonuçlara ulaşılmıştır. Demokrasi eğitimi ya da demokrasi için

eğitim, yönetim biçimi olarak demokrasinin yaşamasına eğitim sisteminin bir katkısı olarak düşünülebilir. Ancak ülkemiz örgün sisteminde demokrasi eğitimi, hayat bilgisi, sosyal bilgiler, sosyoloji gibi bazı dersler içinde yer alan konularla işlenmekte olup bağımsız bir ders olarak yer almamaktadır. Bu dersin, vatandaşlık bilgilerinin yanında insan ilişkilerini de konu edinen bağımsız bir ders olarak örgün eğitim müfredat programlarında yer almasının uygun olacağı düşünülmektedir.

Dallmer (2007) “Teaching Students about of Civil Right Using Print Material and Photographs” adlı çalışmayı gerçekleştirmiştir. Araştırmada insan hakları eğitiminde önemli rol oynayan fotoğraflardan nasıl yararlanılabileceği açıklanmaktadır. Fotoğraflar aracılığıyla önemli ayrıntıların görülebileceği ve öğrencilerin fotoğrafları yorumlayarak bir anlamda geçmişle yüz yüze kalması sağlanacaktır. Fotoğraflar, öğrencilerin geçmişten günümüze doğru gerçekleşen insan haklarının gelişimini göstermesi açısından da derslerde yararlanılabilecek araç olarak görülür.

Engel (2008) “Experiments in Democratic Education” adlı araştırmayı yapmıştır. Çalışmada demokrasinin gelişebilmesi için demokrasi eğitiminin gerekliliği vurgulanmıştır. Çalışmada başarılı demokratik eğitimlerin öğrencilerin demokrasi becerilerini yükseltebileceği ifade edilmiştir.

Rossi (2006) “The Dialogue of Democracy” adlı çalışma yapmıştır. Çalışmada demokrasi için yapılması gereken aşamalardan söz edilmiştir. Bu çalışmanın en önemli yararının, sınıfların atmosferinin dışarı taşınmasıdır. Bu açıklamayı açacak olursak, öğretmenlerin derslerini sınıfla sınırlamaması gerekliliğinin ortaya çıkmasıdır. Öğrenciler özgürce dünya da meydana gelen değişimleri de göre bilmelidir.

Wiersma (2008) “A Study of the Teaching Methods of High School History Teachers” adlı araştırmayı gerçekleştirmiştir. Araştırmada tarih, tarih eğitimi ve lise eğitimi hakkında bilgiler verilmiştir. Lise tarih derlerinde geleneksel yaklaşımlardan, yapılandırmacılığa doğru geçişin tanımı yapılmıştır. Araştırmada geleneksel yaklaşımı kullanan tarih öğretmenleriyle yapılandırmacı yaklaşımı kullanan tarih öğretmenlerinin eğitime bakış açıları karşılaştırılmıştır.

Demircioğlu (2008) “Using Historical Stories to Teach Tolerances The Experiences of Turkish Eight- Grade Students” adlı bir çalışma yapmıştır. Araştırma 2005 Mayıs ayında Trabzon da rasgele seçilen 20 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Araştırmanın en önemli amacı, öğrencilere hikayeler aracılığıyla tarih dersi işlenmektedir. Araştırmada bilgiyi toplamak için nitel yöntem kullanılmıştır. İlk olarak hikaye eğitimiyle ilgili literatür taranmıştır. Sonra hikayeler tarih derslerinde kullanılmış ve şu sonuçlara ulaşılmıştır. Tarih derslerinde hikayeleri kullanmak dersi ilginç ve heyecanlı bir hale getirir. Öğrenciler okudukları hikayeler aracılığıyla bir çok yeni olayla karşılaşır. Öğrenciler hikayeler aracılığıyla analiz ve sentez yapma özelliği kazanır.

Kaya (2006) “Tarih Eğitimi ve Tarih Bilinci” adlı araştırmayı gerçekleştirmiştir. Araştırmada, tarih bilinci, sosyalleşme, tarih eğitimi ve yazılı ve görsel kaynaklar hakkında bilgiler verilmiştir. Araştırmanın sonuç ve öneriler kısmında şu sonuçlara dikkat çekilmiştir: Öğrencilerde eleştirel bir tarih bilincinin oluşumu için öncelikle müfredat programlarının amaçları arasında bilgi yanında beceri kazanımına da yer verilmelidir. Ders kitaplar tarihin yazılı ve görsel kaynaklarını içermeli, tarihin farklı ama aynı geçerliliğe sahip yorumlara sahne olduğunu göstermeli, tarihin doğasını yansıtmalıdır.

Hüfikir (2004) “İlköğretim 2. Kademe Sosyal Bilgiler Derslerinin Demokrasi Eğitimindeki Yeri: Öğretmen Görüşleri” adlı bir çalışma yapmıştır. Çalışmanın amacı, ilköğretim 2. kademe sosyal bilgiler derslerinin demokrasi eğitimindeki yeri ile ilgili sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini ortaya koymaktır. Çalışma nitel bir yaklaşımla yürütülmüştür. Araştırma, Trabzon ilinin ilköğretim okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleriyle yapılmıştır. Araştırma sonucunda, ilköğretim ikinci kademe sosyal bilgiler derslerinin mevcut müfredat ve ders kitapları ile demokrasi eğitimindeki etkisinin zayıf olduğu sonucuna varılmıştır. Buna ilaveten çalışmaya katılan öğretmenlerin çoğunun demokrasi eğitimi konusunda yeterli bilgi düzeylerinin ve mesleki yeterliliklerinin olmadığı sonucuna varılmıştır.

Toper (2007) “İlköğretim İkinci Kademe Demokrasi Eğitimi: İkinci Kademe Öğretmenlerin Demokratik Tutum ve Davranışları Sergileme Düzeyleri” adlı bir çalışma yapmıştır. Araştırma, 2006- 2007 eğitim öğretim yılında Kars Merkez İlköğretim okullarında görev yapmakta olan 38 erkek 56 bayan öğretmenden oluşmaktadır.

Araştırmanın amacı, Türk Milli Eğitim Sistemi içindeki ilköğretim kurumlarının ikinci kademesinde demokrasi eğitiminin yerini, bu eğitimi anlatmak, tanıtmak ve benimsetmek için ne gibi etkinlikler yapıldığını ve bu okullarda görev yapan öğretmenlerin demokratik tutum ve davranışlarının cinsiyet, branş ve kıdemlerine göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesidir. Araştırma bulguları, örnekleme oluşturan ilköğretim ikinci kademe öğretmenlerinin demokratik tutum ve davranışları yeterli düzeyde sergilemediklerini göstermiştir.

Gülbüz (2006) “İlköğretim 7. ve 8. sınıflarda Vatandaşlık Bilgisi Dersinde Demokrasi Eğitimi” adlı araştırmayı yapmıştır. Araştırma Bolu İli merkez ilköğretim okullarından Gazi Paşa İlköğretim okulunda uygulanmıştır. Çalışmanın amacı, ilköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin demokrasinin unsurlarına ilişkin görüşlerinden elde edilen sonuçlar şöyledir: Öğrenciler demokrasinin unsurları içerisinde en fazla özgürlük kavramına ilişkin ifadelerle katıldıkları ortaya çıkmıştır.

Kaldırım (2005) “İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Demokrasi Algıları” adlı bir çalışma yapmıştır. Bu çalışma ilköğretim 8. sınıf kademesindeki öğrencilerin sosyal bilgiler dersi müfredatı içerisinde yer alan demokrasi ile ilgili kavramları nasıl algıladıkları ve bu kavramlarla ilgili mevcut algılarında nelerin etkili olduğunu belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırma Ankara ilinde toplam 12 okuldan 464 öğrenci ile yapılmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin demokrasi kavramı içerisinde, eşitlik, siyasi partiler, özgürlük ve milli egemenlik ile ilgili bazı konuları yanlış algıladıkları bulunmuştur. Öğrencilerin demokrasi algılarını en çok anne ve babanın eğitim düzeyi belirler.

Yeşil (2004) “İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitiminde Yöntem” adlı bir çalışma yapmıştır. Çalışmada, insan hakları, demokrasi, demokrasi eğitimi, eğitim ve yöntem konularına yer verilmiştir. Bu çalışmada, insan hakları ve demokrasi eğitiminde izlenecek yöntemler irdelenmiştir. Çalışmada şu noktalar dikkat çekilmek istenmiştir: insan haklarına saygılı demokratik bireyler yetiştirebilmek için demokratik bir eğitim ortamı gerekir. Bireyler demokratik değerleri daha çok yaşayarak görerek kazanır.

Güven (2005) “Tarih Öğretiminde Öğrencilerin Demokratik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi” adlı bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmanın amacı, tarih

öğretiminde öğrencilerin demokratik tutumları üzerinde, çeşitli değişkenlerin ne gibi etkileri olduğunu ortaya koymaktır. Araştırmanın evreni Erzurum il merkezinde bulunan liselerde okuyan öğrenciler, örnekleme ise liselerin 3. sınıflarından rast gele seçilmiş olan 1354 öğrenci oluşturmaktadır. Yapılan çalışma sonucunda öğrenciler, tarih derslerinde demokratik içi ortamın olması ve konuların işlenişi sırasında demokrasinin değerleri ile ilgili hususlara vurgu yapılması konusunda ifadeleri vardır.

Yukarıda verilen çalışmalar, demokrasi eğitimi üzerinde yapılan çalışmalardan oluşmaktadır. Büyükkaragöz ve Güven'in yaptığı çalışmalar orta öğretim Toper ve Hüfikir'in yaptığı çalışmalar ise ilköğretim düzeyindeki öğrencilere uygulanmıştır. Çalışmaların genelinde öğrencilerin ve öğretmenlerin demokratik tutumları ölçülmeye çalışılmıştır. Bu noktada anket ve mülakat yöntemlerinden yararlanılmıştır. Gerçekleştirilen tüm çalışmaların sonunda demokrasi kavramının eğitim için önemli olduğu kanısı ortaya çıkmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ARAŞTIRMANIN DESENİ VE METODOLOJİSİ

Araştırma, herhangi bir olgu, olay ya da kişiyi anlamak, geliştirmek ve sonuçta bilimsel bilgi üretmek amacıyla birtakım bilimsel prensipler tarafından yönlendirilen, planlı ve sistematik olarak yürütülen bir inceleme olup, verilerin toplanması, analizi, değerlendirilmesi, yorumlanması ve sonucunun rapor edilerek duyurulmasını içeren bir etkinlik olarak ifade edilmektedir (EKİZ, 2003, s.6). Karasar' a göre (2005, s.22) araştırma, temelde bir arama, öğrenme, bilinmeyeni bilinir yapma, karanlığa ışık tutma, kısaca bir aydınlanma sürecidir; mevcut durumdan özlenen duruma geçebilmek için gerekli kararları almada zorunlu olan verileri toplayıp değerlendirmedir. Bu bağlamda bilimsel bilgi, bilimsel yöntemlere uygun olarak üretilmiş, deneye, deneyime ve gözleme dayanan bilgi olarak tanımlanmaktadır (ÇEPNİ, 2005). Gerek araştırmada gerekse bilimsel bilginin oluşturulma sürecinde yöntem kullanmanın esas olduğu vurgulanmaktadır.

Bilimsel araştırmanın temeli olan yöntem bilim – metodoloji herhangi bir konuda yürütülen bir araştırmaya yön veren, araştırmanın niçin ve nasıl yapılacağını gösteren felsefi ve pratiksel açıklamalar, destekleyiciler ve süreçler olup; metot tekniklerinin kullanılmasının nedenlerini ve bunların araştırılan konuya uygunluğunu açıklamayı içeren genel bir kavram olarak tanımlanır (EKİZ, 2003, s.7). Yöntem- metot, eğitim araştırmalarında veri toplamak üzere kullanılan yaklaşımlardır. Bu yaklaşımlar kullanılarak elde edilen veriler, kestirme ve yorum, açıklama ve tahmine olanak sağlar (BALCI, 2005, s.43).

Bilimsel araştırmalarda, nicel ve nitel olmak üzere iki araştırma türünden yararlanılmaktadır. Bu çalışmada nitel araştırma kullanıldığı için kısaca nitel araştırma tanımlanmaya çalışılacak ve nitel araştırma ile nicel araştırma arasındaki farklar ortaya konulmaya çalışılacaktır.

40. Nitel Araştırma

Nitel araştırma, gözlem görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanmaktadır. Başka bir deyişle nitel araştırma Glaser (1978) göre, kuram oluşturmaya temel alan bir anlayışla sosyal olguları bağlı bulundukları çevre içerisinde araştırmayı ve anlamayı ön plana alan bir yaklaşımdır. Bu tanımda kuram oluşturma, toplanan verilerden yola çıkarak daha önceden bilinmeyen bir takım sonuçları birbiri ile ilişki içinde açıklayan bir model çalışması anlamına gelmektedir (GLASER, 1978, Akt. YILDIRIM ve ŞİMŞEK, 2005, s.40).

Nitel araştırmanın kapsamlı bir tanımını yapmak güç ise de, birtakım temel özelliklerinden söz etmek mümkündür. Nitekim bu özellikler nitel araştırmanın kısa bir tanımına göre daha iyi anlaşılmasını sağlayabilir. Nitel araştırmanın en çok karşımıza çıkan yedi özelliği vardır. Bunlar; doğal ortama duyarlılık, araştırmacının katılımcı rolü, bütüncül yaklaşım, algıların ortaya konması, araştırma deseninde esneklik, tümevarımcı analiz ve nitel veridir (PATTON, 1987, Akt. YILDIRIM ve ŞİMŞEK, 2005, s.42).

400. Nitel ve Nicel Araştırmanın Karşılaştırılması

Çalışmamızda nitel araştırma kullanıldığı için kısaca nitel araştırma hakkında kuramsal bilgiler verilmiştir. Nitel araştırmanın daha iyi anlaşılabilmesi için nitel ve nicel araştırma arasındaki farklar açıklanmaya çalışılmıştır. Pozitif bilimin yansıması olan nicel araştırma gerçekliği nesnel bir olgu olarak görür. Gerçeklik bireyin dışında ve bireyden bağımsız şekilde vardır. Nitel araştırma ise gerçekliğin oluşturulduğunu savunur. Gerçekliğin bizim tarafımızdan oluşturulan zaman ve kültüre bağlı bir olgu olduğunu varsayar.

Nicel araştırmada genelleme vardır. Bulunan sonucun belirli aralıklar ortaya çıkması sonucun genellenmesine yol açar. Öte yandan nitel araştırmalarda derinlemesine betimleme vardır. Olaylar derinlemesine en ince ayrıntısına kadar irdelenir.

Aşağıda nicel ve nitel araştırmaların çeşitli açılardan karşılaştırmalarının yapıldığı bir tablo verilmiştir. Bu tabloda her iki yaklaşım; varsayım, amaç, yaklaşım ve araştırmacı rolü açısından karşılaştırılmıştır.

Tablo: 1
Nicel ve Nitel Araştırmaların Karşılaştırılması

Nicel Araştırma	Nitel Araştırma
Varsayım	Varsayım
Gerçeklik nesneldir. Asıl olan yöntemdir. Değişkenler kesin sınırlarıyla saptanabilir ve bunlar arasındaki sınırlar ölçülebilir. Araştırmacı olay ve olgulara dışarıdan bakar, nesnel bir tavır geliştirir.	Gerçeklik oluşturulur. Asıl olan çalışılan durumdur. Değişkenler karmaşık ve iç içe geçmiştir, bunlar arasındaki ilişkiler karışıktır. Araştırmacı olay ve olguları yakından izler, katılımcı bir tavır geliştirir.
Amaç	Amaç
Genelleme. Tahmin. Nedensellik ilişkisini açıklama.	Derinlemesine betimleme. Yorumlama. Aktörlerin bakış açılarını anlama.
Yaklaşım	Yaklaşım
Kuram ve denence ile başlar. Deney, manipülasyon ve kontrol. Standardize edilmiş veri toplama araçları kullanma. Parçaların analizi. Verilerin sayısal göstergelere indirgenmesi.	Kuram ve denence ile son bulur. Kendi bütünlüğü içinde ve doğal. Araştırmacının kendisinin veri toplama aracı olması. Örüntülerin ortaya çıkarılması. Verilerin betimlenmesi.
Araştırmacının Rolü	Araştırmacının Rolü
Olay ve olguların dışında yansız ve nesnel.	Olay ve olgulara dahil, öznel bakış açısı.

Kaynak : YILDIRIM ve ŞİMŞEK, 2005.

Araştırma ve yöntem kavramları açıklandıktan sonra eğitim araştırmalarında kullanılan yöntemler hakkında bilgi vermek yerinde olur. Diğer araştırma alanlarında olduğu gibi eğitim alanında yapılan çalışmalarda da farklı metotlar kullanılmaktadır. Eğitim

araştırmalarında kullanılan yöntemler şu şekilde sıralanmaktadır (EKİZ, 2003; ÇEPNİ, 2005):

- a) Tarihsel Yöntem
- b) Deneysel Yöntem
- c) Betimsel Yön

41. Tarihsel Yöntem

Tarih geçmişte gerçekten olan olaylardır. Tarihsel yöntem ise, geçmişini yeniden canlandırmak için verilerin toplanmasında geliştirilen bir araştırma yöntemidir. Tarihsel araştırma yapan bireyler topladıkları veriler hakkında yorumlar yaparlar, kısacası geçmişini yorumlar (YÖK, 1997, Akt. ÇEPNİ, 2005).

Ekiz'e (2003, s.80) göre, geçmişte meydana gelmiş ve davranış göstermiş olay, olgu, nesne ve subjelerin araştırılmasında ya da belirlenmiş bir problemin geçmişle ve bazen de günümüzle ilişkisi yönünden incelenmesinde yararlanılan yaklaşım, tarihsel yöntemdir.

Tarihsel araştırmaların en önemli gerekçesi bu günü anlayıp yanını tahmin edebilmek için dünü anlamının gerekliliğidir. Çünkü konuların sadece günümüzdeki durumunu mercek altına almak ve geçmişteki çalışmalarla veya tecrübelerle onları ilişkilendirememek, varılan sonuçları yetersiz kılar (ÇEPNİ, 2005, s.59). Burada geçmişin eleştirel bir şekilde tanımlaması ve analizi yapılmaktadır. Eğitim araştırmalarına bu metodun en önemli katkısı eğitim sistemlerinin oluşması sürecinde önemli bilgi vermesidir. Mevcut programların gelişimi incelenerek programların günümüzdeki aksayan yönleri ortaya çıkartılmaya çalışılır. Böylece mevcut eğitiminin oluşumuna yardımcı olunur.

Tarihsel araştırma yöntemlerinin eğitim araştırmalarında kullanım avantajları aşağıdaki gibi sıralanmıştır (COHEN ve MANION, 1989, Akt. ÇEPNİ, 2005):

- Eğitimdeki değişimlerin gerekçelerini anlama,
- Eğitim ile kültür arasındaki ilişkiyi algılama,
- Çağımızdaki eğitim problemlerinin anlaşılmasını kolaylaştırma,

- Mevcut eğitim programlarını analiz ederken, tarihsel kanıtların fonksiyonlarını ve özelliklerini anlama,
- Tarihsel kanıtları değerlendirmek, analiz etmek ve düzenlemek için temel becerileri geliştirme,
- Öğretmenlik mesleğini sorumluluk isteyen bir profesyonel meslek olarak kabul etme.

42. Deneysel Yöntem

Bir araştırmada değişkenleri ölçebilmek ve bu değişkenler arasındaki sebep sonuç ilişkilerini ortaya çıkarmak için genelde deneysel yöntem kullanılır. Sümbüloğlu (1988) deneysel yöntemi, etkisi ölçülerek etkenin belirli kurallar ve koşullar altında deneklere uygulanması, deneklerin etkene verdiği yanıtların ölçülmesi ve elde edilen sonuçların karşılaştırılarak karara varılması işlemlerini içeren bir araştırma türü olarak tanımlanmaktadır (Akt. ÇEPNİ, 2005). Ekiz'e (2003, s.99) göre deneysel yöntem, herhangi bir olay, olgu, nesne, özne ve etkeni inceleyerek değişkenler arasındaki neden- sonuç ilişkilerini tespit etmek ve sonuçları karşılaştırarak ölçmek için yürütülen araştırmalardır.

Deneysel yöntemin tercih edilmesinin nedeni, geliştirilen yeni bir ürünün etkililiğini ölçmek ve sonucun olumlu olması durumunda ölçülen şeyin kullanılmasıyla ilgili tavsiyelerde bulunmaktır. Deneysel yöntemin kullanıldığı çalışmalarda bir veya daha fazla kontrol grubu ve deney grubu olarak adlandırılan gruplar oluşturulur. Kontrol grubuna herhangi bir davranımda bulunulmazken, deney süresince deney grubuna özel davranımlarda bulunulur. Araştırmanın uygulanmasından sonra deney grubundaki farklılığı görmek üzere kontrol grubu ve deney grubu karşılaştırılır. Yapılan karşılaştırma sonucunda deneyin etkililiği ölçülerek sonuca varılmaya çalışılır.

43. Betimsel Yöntem

Karasar (2005, s.77) betimsel yöntemi, tarama modeli, olarak nitelendirmektedir. Ona göre tarama veya betimsel modeli, geçmişte ya da halen varolan bir durumu var olduğu şekliyle açıklayan bir araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir

şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Bilinmek istenen şey oradadır ve en önemli olan onu en uygun bir biçimde gözleyip belirlemektir.

Verilen bir durumu aydınlatmak, standartlar doğrultusunda değerlendirmeler yapmak ve olaylar arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmak amacıyla yapılan; incelenen durumu derinlemesine ortaya koymaya yönelik araştırmalara betimsel araştırma denir (ÇEPNİ, 2005). Bu araştırmalarda, mevcut olayların daha önceki olay ve koşullarla ilişkilerini de dikkate alarak, durumlar arasındaki etkileşimi açıklama hedef alınırken; durum nedir? Neredeyiz, ne yapmak istiyoruz gibi sorulara cevap aranır (KAPTAN, 1998, s.59). Betimsel araştırmalar sosyal dünya hakkında nicel bilgiler üretirler ve insanlar ile sosyal dünyayı betimlerler. Betimsel araştırma yöntemi, açıklama ya da keşfetme amacı ile kullanılabilir (KUŞ, 2007). Başka bir deyişle betimsel çalışmalar verilen bir durumu aydınlatmak, standartlar doğrultusunda değerlendirmeler yapmak ve olaylar arasında olası ilişkileri ortaya çıkarmak için yürütülür. Bu tür araştırmalarda asıl amaç incelenen durumu etraflıca tanımlamak ve açıklamaktır (ÇEPNİ, 2005). Yozgat'ın ifadesine göre betimsel araştırmaların amacı; olayların, varlıkların, objelerin, kurumların ve grupların çeşitli alanlarda ne olduklarını açıklamaya çalışmak olup, bu tip araştırmalar mevcut durumları aynen ortaya koymaya çalışırlar (YOZGAT, 2001).

Betimsel araştırmalar tarihsel araştırmalardan farklı olarak çağdaş ve güncel veri toplarlar. Deneysel araştırmalardan farkı ise, bağımsız değişkeni istenildiği gibi kontrol edemediği ve çalışılan çevreyi daha az kontrol altında tutabildiği için, ilişkilerin kurulmasında yüksek bir kesinliğe sahip olamamasıdır. Genel olarak neler oluyor, nasıl oluyor, sorusuna yanıt arar (KAYMAKÇI, 2006).

Betimsel yöntemle inceleme sürecinde doğal şartlar bozulmadan, inceleme yapılan ortamda herhangi bir değişiklik yapılmadan araştırmalar yürütülebildiği için, bu yöntem bir çok araştırmacı tarafından tercih edilmektedir (ÇEPNİ, 2005, s.20). Betimsel yöntemin türleri hakkında bir çok sınıflama yapılmaktadır. Literatürde betimsel yöntemin türleri genelde şu şekilde belirtilmektedir (ÇEPNİ, 2005):

- Örnek Olay Araştırmaları,
- Aksiyon Araştırmaları,

- Etnografik Yöntem,
- Gelişimci Yöntem,
- Fenomenografik Yöntem.

44. Araştırmanın Yöntemi ve Veri Toplama Araçları

440. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın yöntemi betimsel yöntemdir. Betimsel yöntem hangi durumdayız, çevre ve dünya hangi durumda, ne yapmak istiyoruz gibi sorulara cevap bulmayı amaçlar. Olgular ve olgular arasındaki ilişki tespit edilmeye çalışılır. Bu tespitler sonucu yapılan genellemelerle bilimsel açıklamalar yapılır.

Çalışmada betimsel yöntemin kullanılmasının sebebi araştırılan konunun doğasına uygun olmasıdır. Araştırmanın konusu; tarih öğretiminde demokrasi eğitiminin yeridir. Araştırmanın amacı ise; tarih öğretmenlerinin demokrasi eğitimi hakkındaki bilgi ve görüşlerini tespit etmek ve tarih derslerinde demokrasi eğitime yönelik neler yaptıklarını ortaya koymaktır. Konu ve amaç ışığında çalışma mevcut bir durumu betimlemeyi, bu konuda ne durumdayız, neler yaptık ve neler yapılabilir gibi soruları cevaplamayı amaçlamaktadır. Bu nedenle çalışmada kullanılabilecek en uygun yöntem betimsel yöntemdir.

441. Araştırmanın Veri Toplama Aracı

Veriler, belli bir konudaki gerçeklerin sembolik ifadeleridir. Veriler işlenmemiş kanıtlardır; ekonomik bir değere henüz dönüşmemiş ve insan davranışı üzerinde etkisi olmayan dayanaklardır (BALCI, 2004, s.140). Veri toplama aracı terim olarak araştırma yöntemlerinde araştırmanın amacının gerçekleştirilebilmesine yönelik olarak araştırma yöntemleri doğrultusunda seçilerek kullanılan veri bilgi toplama araçları olarak ifade edilebilir (TÜRKDOĞAN, 2002).

Araştırmada çalışılacak konu ve araştırma yöntemlerine karar verildikten sonra, seçilen araştırma yöntemleri içerisinde kullanılabilecek veri toplama araçlarına karar verilmesi

gerekir. Veri toplamak için farklı yollar bulunsa da ilgili literatürde çoğunlukla, mülakat, anket, gözlem ve doküman incelenmesine yer verilmektedir. Bu bölümde, tezde çalışılan konunun amaç ve içeriğine uygun olarak seçilen veri toplama araçlarından anket ve mülakat üzerinde durulmuştur.

4420. Anket

Anket, cevaplandırıcının daha önce belirlenmiş bir sıralamada ve yapıda oluşturulan sorulara karşılık vermesiyle veri elde etme yöntemi olarak tanımlanabilir. Sosyal bilimler sözlüğünde anket, bir araştırma çerçevesinde kişilerin düşünce, görüş ve eğilimlerini tespit etmek amacıyla hazırlanmış soruların belli bir düzen içerisinde yerleştirildiği soru kağıdı; bu şekilde bilgi toplamayı amaçlayan araştırma tekniği şeklinde tanımlanmıştır (DEMİR ve ACAR, 2002). Anket, belli bir konuda saptanmış hipotezlere ya da sorulara bağlı olarak, bir evren ya da örnekleme oluşturan kaynak kişilere sorular yöneltmek suretiyle sistemli veri toplama tekniği olarak tanımlanabilir (ARMAĞAN, 1983; Akt. BALCI, 2004).

Bilimsel çalışmalarda bireylerin araştırılan konu veya konular hakkında görüş ve düşüncelerini elde etmek için sıkça başvurulmuş tekniklerden olan anket, son zamanlarda sormacı metodu olarak da tanımlanmaktadır (ÇEPNİ, 2005). Çeşitli şekillerde sınıflandırılan anket tekniği; postayla, faksyla, elden bırakıp alma, yüz yüze, telefonla ve e-posta ile uygulanabilmektedir.

Anketler, sistematik veri toplama tekniğidir. Veriler önceden belirlenmiş insanlara bir dizi sorular sorma yardımıyla elde edilir. Anketteki sorularla insanların, inanç, görüş, düşünce, tutum ve davranışları, tercih ve ilgileri ölçülmek istenir. Anketlerde yer alan sorular, olgusal sorular, davranış soruları, tutum ve inanç-kanı soruları ve bilgi soruları olmak üzere dört grupta incelenir. Olgusal sorular, kaynak kişilerin yaş, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, medeni durumu, cinsiyeti, doğum yeri, dinine ve mesleğine ilişkin sorulardan oluşur. Davranış soruları, kişilerin bireysel alışkanlıkları, tüketim harcamaları, kültür ve eğlence modelleri, insanlar arası ilişkiler gibi durumları ölçmek için hazırlanan sorulardır. Tutum ve inanç-kanı soruları, bir kimsenin belli bir anda ve belli bir konuda ne düşündüğünü ya da ne duyduğunu saptamaya dönük sorulardır. Bilgi soruları ise, kişilerin

bir konu hakkında neler bildiklerini belirlemeye dönük sorulardan meydana gelir (BALCI, 2004).

Anket hazırlama ve uygulamasında başarılı olabilmek için belirli bir sürecin izlenmesi gerekmektedir. Bu süreçler şu şekilde sıralanabilir (YILDIRIM ve ŞİMŞEK, 2005):

- Problemin ifade edilmesi,
- Deneklerin seçimi,
- Soru formunun düzenlenmesi,
- Soru formunun geçerliliğinin sorgulanması,
- Anket kapak sayfasının hazırlanması,
- Anket uygulama,
- Anket izleme çalışmaları.

Süreçten de görüleceği gibi her şeyden önce anketin uygulama amacının, yani anketin elde etmeye çalıştığı bilginin ortaya konması gerekmektedir. Bunu takiben geliştirilmiş olan anketin kimlere uygulanacağını kararlaştırılması gerekir. Ardından bilgilerin toplanmasında kullanılacak olan anket formunun geliştirilmesi gerekmektedir. Geliştirilen anket formunun pilot çalışmayla eksiklikleri belirlendikten sonra anketin belirlenen gruba uygulanıp sonuçlarının değerlendirilmesi gerekir.

Anketin bir takım avantajları ve dezavantajları vardır.

Avantajlar (EKİZ, 2003; DENSCOMBE, 2007):

- Anketler ekonomiktir.
- Araştırılan kişilerin gizliliğini korumada güçlü bir tekniktir.
- Ön yargı ve kişisel eğilim gibi durumlarda hataları aza indirger.
- Geniş kitlelere hitap eder.
- Zaman ve enerji tasarrufu sağlar.
- Cevaplar ve sonuçları standart bir halde ortaya koyar.
- Okuyucuya yeterli düşünme fırsatı verir.

Dezavantajları (EKİZ, 2003; BALCI, 2004; BÜYÜKAZTÜRK, 2008; ARIKAN, 2004):

- Okuma- yazma bilmeyenler cevaplayamaz.
- Cevaplayıcıyı güdülemekte sorunlar yaşanabilir.
- Posta ile uygulanan anketlerde anketi kullanan araştırmacının uygulanan kişilerle iletişim kurması zordur.
- Tuhaf cevaplar verilebileceğinden bazen anlaşılır olmaya bilir.
- Elde edilen veriler açık yorumlama olanaklarından yoksundur.
- Katılımcılar tarafından yanlış anlaşılabilir.
- Elde edilen veriler çoğunlukla yüzeyseldir.
- Aylarca süren anketlerde, bu süre içerisinde değişen bir çok hususlar sonuçları etkiler.
- Esneklikten uzaktır.

4421. Mülakat (Görüşme)

Mülakat insanların neyi ve neden düşündüklerini, duygu, tutum ve hislerinin neler olduğunu, davranışlarını yönlendiren faktörleri ortaya çıkarmayı sağlayan bir veri toplama aracıdır (EKİZ, 2003). Mülakat, sözlü iletişim yoluyla veri toplama tekniğidir. Görüşme ve soruşturma tekniği olarak da nitelendirilir (KARASAR, 2005). Mülakat kaynak kişinin ilgi, görüş, tutum ve davranışlarını ortaya çıkarmak üzere iki kişi arasında serbest bilgi değişimini sağlayan sosyal ortamı yaratmak için düzenlenir (BALCI, 2004). Diğer bir ifadeyle mülakat, yüz yüze, telefonla veya posta yoluyla araştırmacı bir kişiden tutum, görüş ve duygularını anlatmasını, yazı olarak bildirmesini istemeyi amaçlayan veri toplama tekniğidir (DEMİR ve ACAR, 2002). Mülakat, önceden belirlenmiş ve ciddi bir amaç için yapılan, soru sorma ve yanıtlama tarzına dayalı karşılıklı ve etkileşimli bir iletişim süreci olarak tanımlanır (YILDIRIM ve ŞİMŞEK, 2005).

Mülakat yoluyla deneyimler, tutumlar, düşünceler, niyetler, yorumlar, zihinsel algılar ve tepkiler gibi gözlenemeyen davranışlarda incelenir (YILDIRIM ve ŞİMŞEK, 2005). Mülakat tekniği çoğunlukla üç amaç için uygulanır (ÇEPNİ, 2007). Bunlar;

- Çalışmanın hedeflediği bilgilere ulaşmak için katılımcıların duygu, düşünce ve inançlarını ortaya çıkarmak,
- Belirlenen hipotezleri test edip, gerekirse yenilerini önermek ve değişkenler arasındaki ilişkiyi bulmada açıklayıcı bir araç olarak kullanmak,
- Mülakattan elde edilen verileri, diğer metotlardan elde edilen verilerle karşılaştırmaktır.

Araştırmalarda, mülakat tekniğinin kullanımının avantajları ve sınırlılıkları şöyle özetlenebilir (KARASAR, 2005; BALCI, 2004; ÇEPNİ, 2005; EKİZ, 2003):

Mülakatın Avantajları

- Mülakatlarda bir konuda derinlemesine bilgi edinilir.
- Mülakatlar her seviye ve gruptan insanlar yapılabilir.
- Mülakatçı mülakat esnasında sorunları çözebilme esnekliğine sahiptir.
- Kaynak kişilerin ifadelerinin yanı sıra mimik ve tutumları hakkında da bilgi edinilir.
- Mülakatlarda soruların cevaplanma oranı yüksektir.
- Mülakatlarda karşılıklı etkileşim olduğundan yanlışların düzeltilebilme olanağı vardır.
- Yapılandırılmış mülakatlar dışındaki mülakat türlerinde soruların sayısı ve yeri değiştirilebilir. İlave sorularla konular açık hale getirilebilir.
- Mülakatçı fiziksel ortamı kendisi düzenleyebilir.

Mülakatların Dezavantajları

- Sübjektiflik ve yanlılık hem mülakatçı hem de kaynak kişi açısından olasıdır.
- Görüşmecinin eğitilmesi ve hazırlanması zaman alır.
- Tanışmanın, dostça ilişki kurabilmenin ve analizlerdeki veri yoğunluğu zaman alır.
- Standartlaşmış sorular ve mülakat formları yoktur.
- Zaman alıcıdır. Hem mülakatın gerçekleşmesi hem de analiz zaman alıcıdır.
- Anketlere göre daha pahalı bir çalışmadır.

- Mülakatlarda kaynak kişi kendini deşifre etmemek için soruları yanıtlamayabilir.
- Bazı kaynak kişiler görüşmenin kayıt cihazıyla kaydını istemeyebilir.

Yukarıda verilen bilgiler doğrultusunda anket ve mülakatla ilgili şu özet bilgilere ulaşılabilir.

Eğitim araştırmalarında anket ve mülakat çoğunlukla kullanılmaktadır. Anketler aracılığıyla yüzeysel bilgilere ulaşılırken, mülakatlar aracılığıyla derinlemesine bilgilere ulaşılır. Anketler aracılığıyla daha çok kişiye ulaşılır. Araştırmacıların daha fazla katılımcı bulmasına olanak sağlar. Mülakatlarda verileri yorumlamak daha zor olduğu için katılımcı sayısı anketlere göre daha azdır. Anket mülakatlara göre hem zamandan hem de maddiyata göre daha ucuzdur. Ankette verilerin toplanması ve analizi mülakata göre daha kolaydır.

45. Araştırmanın Evreni

Trabzon merkezinde ve ilçelerinde bulunan ortaöğretim kurumları ve bu kurumlarda görev yapan tarih öğretmenleri, araştırmanın evrenini oluşturmaktadır.

46. Araştırmanın Örneklemi

Araştırmanın örnekleme, Trabzon ilinde ve merkezinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı yedi lise, beş Anadolu lisesi, üç endüstri meslek lisesi, bir ticaret lisesi, bir fen lisesi ve iki özel okul olmak üzere toplam on yedi lisede görev yapan 114 tarih öğretmeninden oluşmaktadır.

Araştırmada iki tür örnekleme yöntemi kullanılmıştır. İlk aşamada Trabzon il merkezinden, Akçaabat ve Yorma ilçelerinden olmak üzere 1 fen lisesi, yedi genel lise, beş anadolu lisesi, üç endüstri meslek lisesi, iki özel lise ve bir ticaret lisesi amaçlı örneklem ile seçilmiş ve diğer lise türleri araştırmaya dahil edilmemiştir. Daha sonra seçilen 19 lisede görev yapan 114 tarih öğretmeni rastgele örnekleme yoluyla seçilmiştir.

Amaçlı örneklemede; araştırılan grupların benzer özelliklere sahip olması koşulu ile homojen gruplar oluşturulur. Araştırmacılar, araştırılacak durum içinde bulunan örnekleri kendi düşünce ve yargılarına göre tek tek seçerler (ÇEPNİ, 2005).

Rastgele örneklemede ise; çalışmanın örnekleme dahil edilen her bir elamanın seçilme şansı eşittir. Üzerinde araştırılması düşünülen örneklem bir listeden rastgele olarak seçilir. Burada önemli olan listedeki bireylerin tamamının benzer özelliklere sahip olması ve tamamının listeye dahil edilmesidir (ÇEPNİ, 2005).

47. Araştırmanın Pilot Çalışması

Araştırmanın ve kullanılan anket ve mülakatın geçerlilik ve güvenilirliğini arttırmak amacı ile pilot çalışma yapılmıştır. Hazırlanan formlar uzman akademisyenlerin tavsiyeleri ışığında hazırlanmış, danışman hocanın da onayı alınarak şekillendirilmiştir. Bu şekilde oluşturulan anket ve mülakat formları örneklem içerisinde rasgele seçilen altı tarih öğretmenine uygulanarak kontrolü yapılmış, çıkan sonuçlar doğrultusunda araştırmada kullanılan anket ve mülakat formlarına son şekli verilmiştir. Pilot çalışma 2008- 2009 eğitim ve öğretim yılının ilk yarıyılı içerisinde aralık ayında tarih öğretmenlerine uygulanmıştır.

48. Veri Toplama Araçlarının Geliştirilmesi

Araştırmada veri toplama aracı olarak; anket ve mülakattan yararlanılmıştır. Tarih öğretmenlerinin, demokrasi ve demokrasi eğitimi hakkındaki bilgi, görüş ve uygulamalarını genel hatları ile öğrenmek amacı ile bir anket formu hazırlanmıştır. Tarih öğretmenlerinin, demokrasi ve demokrasi eğitimi hakkındaki bilgilerini ve tarih derslerinde demokrasi eğitimi konusundaki uygulamaları derinlemesine öğrenmek amacı ile de bir mülakat formu veri toplama aracı olarak kullanılmıştır.

480. Araştırmada Kullanılan Anket ve Geliştirilmesi

Araştırmada kullanılan anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm kişisel bilgilere yönelik sorulardan oluşan bölüm olup, bu bölümde katılımcı öğretmenlerin genel

özellikleri öğrenilmeye çalışılmıştır. İkinci bölüm ise, öğretmenlerin demokrasi ve demokrasi eğitimi hakkındaki görüş, bilgi ve düşüncelerinin belirlenmesi amacı ile hazırlanan açık uçlu sorulardan oluşmaktadır. Bu bölümde tarih öğretmenlerinin demokrasi eğitimi hakkındaki bilgileri; demokrasi eğitimi alıp almadıkları, eğer aldılarsa bu eğitimin niteliği; tarih dersleri ile demokrasi eğitimi arasındaki ilişki hakkındaki düşünceleri ve tarih derslerinde demokrasi eğitimine yönelik hangi bilgilerin öğretilebileceği; tarih derslerinde demokrasi eğitiminin nasıl verilebileceği hakkındaki düşünceleri, demokrasi eğitiminde öğretmenlerin karşılaştıkları problemler ve müfredatta demokrasi eğitimi ile ilgili öğretmenlerin beklentileri nelerdir gibi sorularla veriler elde edilmeye çalışılmıştır. Sorular tezin giriş kısmında verilen teorik bilgiler çerçevesinde oluşturulmuştur. Anket 2008- 2009 eğitim ve öğretim yılının ikinci döneminde mart ve nisan ayları içerisinde araştırmacı tarafından belirlenen okullarda tarih öğretmenlerine uygulanmıştır. Anketi cevaplayan öğretmenler açık uçlu soruları kendi düşünceleri doğrultusunda yazılı olarak cevaplamıştır.

481. Araştırmada Uygulanan Mülakat Geliştirilmesi

Araştırmada anketten elde edilen bilgileri derinleştirmek, alınan cevapları daha ayrıntılı ve anlamlı hale getirmek, anlaşılmayan noktaları aydınlatmak ve anketten elde edilen bilgilerin güvenilirliğini test etmek amacı ile yarı yapılandırılmış bir mülakat geliştirilmiştir. Mülakat formu 11 soru ile oluşturulmuştur. Mülakatta tarih öğretmenlerinin demokrasi ve demokrasi eğitimi hakkındaki bilgi ve düşünceleri öğrenilmeye çalışılmıştır. Hazırlanan mülakat formu, evren içerisinden seçilen iki genel lise, bir özel lise ve iki anadolu lisesinde bulunan 24 tarih öğretmenine 2008- 2009 eğitim ve öğretim yılında mayıs ayı içerisinde uygulanmıştır. Mülakat esnasında ses kaydedicilerden ve not alma yönteminden yararlanılmıştır.

49. Verilerin Analizi

490. Anketin Analizi

Araştırmada tarih öğretmenlerinin demokrasi ve demokrasi eğitimi hakkında bilgi ve düşüncelerini öğrenmek amacı ile kullanılan anket orta öğretim kurumlarında çalışan 90 tarih öğretmenine uygulanmıştır. Araştırma için hazırlanan anket açık uçlu sorulardan

oluşmuştur. Verilerin analizinde kullanılan bazı cevaplar katılımcının cümleleri aynen alınarak belirtilmiştir. Sorulara verilen cevaplar araştırmanın teori kısmında verilen bilgiler ve benzerlikleri doğrultusunda kategorize edilerek tablolar halinde gösterilmiştir. Ankette sorulan her soru için frekans ve yüzdeler hesaplanarak tablolara yansıtılmıştır.

491. Mülakatın Analizi

Araştırmada anketin yanı sıra tarih öğretmenlerinin demokrasi ve demokrasi eğitimi ile ilgili bilgilerini daha derinlemesine öğrenmek ve ankette elde edilen bilgilerin güvenilirliğini test etmek amacı ile yarı yapılandırılmış bir mülakat kullanılmıştır. Hazırlanan mülakatta öğretmenlere 11 açık uçlu soru sorulmuş, yapılan görüşmeler kayıt cihazı ve not tutma yolu ile kaydedilmiştir. Sorulara verilen cevaplar kategorize edilmiş ve frekansları belirlenmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde anket ve mülakattan elde edilen bulgular analiz edilerek ortaya konmuştur. Anketten elde edilen bulgular tablolar halinde gösterilerek açıklanmıştır. Her soru için yüzde frekansları tespit edilerek belirtilmiştir. Anket ve mülakatta sorulan sorular açık uçlu olduğundan soruların analizinde bazı öğretmen görüşleri aynen kullanılarak açıklamalar ve yorumlar yapılmıştır.

Bu bölümde anket ve mülakatla ulaşılan bulgular; “Anketten elde edilen bulgular” ve “mülakattan elde edilen bulgular” şeklinde ayrı başlıklar altında incelenmiştir.

50. Anketten Elde Edilen Bulgular

Araştırmada kullanılan anket iki bölüm esas alınarak analiz edilmiştir. İlk aşamada anketin birinci bölümünde yer alan kapalı uçlu sorular analize tabi tutulmuş veriler tablolar halinde gösterilmiştir. İkinci bölümü oluşturan açık uçlu soruların analizi yapılırken verilen cevapların benzerlik ve sıklıkları göz önünde tutularak kategoriler oluşturulmuş, bu kategoriler tablolar halinde gösterilmiştir.

500. Kişisel Bilgiler (Birinci Bölüm)

Bu bölümde katılımcılara, cinsiyetleri, mezun oldukları eğitim kurumu, çalıştıkları eğitim kurumu ve meslekteki çalışma sürelerini belirlemeye yönelik dört soru sorulmuştur. Sorulardan elde edilen bu bulgular şu şekildedir:

Tablo: 2
Cinsiyet

Cinsiyet	Frekans	Yüzde (%)
Bayan	35	%39
Bay	55	%61
Toplam	90	%100

Araştırmanın kişisel bilgiler kısmının ilk sorusu olan “cinsiyetiniz” sorusuna verilen cevaplar Tablo 2’de gösterilmiştir. Buna göre araştırmaya katılan 90 katılımcıdan 35’i bayan 55’i baydır. Bayanlar katılımcı toplamın %39’unu oluştururken bayların oranı %61 olmuştur.

Tablo: 3
Mezuniyet Durumu

Mezuniyet Durumu	Frekans	Yüzde (%)
Eğitim Fakültesi	50	%55,5
Fen Edebiyat Fakültesi	30	%33,3
Tezli/ Tezsiz Yüksek Lisans	5	%5,5
Eğitim Enstitüsü	5	%5,5
Toplam	90	%100

Araştırmanın kişisel bilgiler kısmının ikinci sorusu katılımcıların eğitim durumları ve mezun oldukları kurumu tespitle ilgilidir. Ankette mezuniyet durumu ile ilgili eğitim fakültesi, fen edebiyat fakültesi, tezli- tezsiz yüksek lisans ve eğitim enstitüsü seçenekleri verilmiştir. Tablo 3’de görüldüğü üzere katılımcıların 50 si eğitim fakültesi, 30’u fen edebiyat fakültesi, 5’ tezli- tezsiz yüksek lisans ve 5’i de eğitim enstitüsü mezunu olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların eğitim durumlarının oransal dağılımına bakıldığında; %55,5 ‘inin eğitim fakültesi, %33,3’ünün fen edebiyat fakültesi mezunu, %5,5’inin tezli- tezsiz yüksek lisans ve %5,5’inin eğitim enstitüsü mezunu oldukları görülmektedir.

Tablo: 4
Çalışılan Kurum Türü

Çalışılan Kurum Türü	Frekans	Yüzde (%)
Genel Lise	33	%36,6
Meslek Lisesi	24	%26,6
Anadolu- Fen Lisesi	30	%33,3
Özel Lise	3	%3,3
Toplam	90	%100

Anket formunun birinci bölümündeki üçüncü sorusu çalışılan eğitim kurumu ile ilgilidir. Tablo 4’de görüldüğü üzere, 90 katılımcıdan 33’ü genel lisede, 24’ü meslek lisesinde, 20’si anadolu ve fen lisesinde ve 3’ü de özel lisede çalıştığını belirtmiştir. Çalışılan kurum türü ile ilgili oranlara bakıldığında; katılımcıların %36,6’sının genel lisede, %26,6’sının meslek lisesinde, %33,3’ünün Anadolu- fen lisesinde ve %3,3’ünün özel lisede çalıştıkları görülmektedir.

Tablo: 5
Çalışma Süreleri

Çalışma Süresi	Frekans	Yüzde (%)
0-5 yıl	7	%7,7
6-10 yıl	15	%16,6
11-15 yıl	19	%21,1
16-20 yıl	14	%15,5
21 ve üzeri yıl	35	%38,8
Toplam	90	%100

Birinci bölümün son sorusu katılımcıların çalışma sürelerine yöneliktir. 90 öğretmende 7’si 0-5 yıl mesleki tecrübeye sahip olduğunu belirtmiştir. Katılımcılardan 15’i 6-10 yıl; 19’u 11- 15 yıl; 14’ü 16-20 yıl; 35’i 21 ve üzeri mesleki tecrübeye sahip olduğunu ifade etmiştir. Bu verilere göre oransal olarak öğretmenlerin %7,7’si 0-5 yıl, %16,6’sı 6-10 yıl, %21,1’i 11-15 yıl, %15,5’i 16- 20 yıl ve %38,8’i 21 ve üzeri mesleki tecrübeye sahip olduğu görülmektedir.

501. İkinci Bölüm (Demokrasi ve Tarih Eğitimiyle ilgili Kavramsal Bilgiler)

Anketin ikinci bölümünde; öğretmenlerin demokrasi hakkındaki bilgileri, demokrasinin eğitimle ve tarih dersleri ilişkisi hakkındaki düşünceleri, tarih derslerinde demokrasi eğitiminde kullandıkları metotlar ve varsa karşılaştıkları problemler gibi konularından oluşan 14 soru katılımcılara yöneltilmiştir. Sorular ve sorulardan elde edilen bilgiler aşağıdaki gibidir.

Tarih öğretmenlerinin demokrasi hakkındaki görüşleri: Araştırma için hazırlana anketin ikinci bölümünün ilk sorusu: “Demokrasi kavramının size neyi çağrıştırdığını yazınız?” şeklinde sorulmuştur. Tarih öğretmenlerinin demokrasi hakkındaki düşünceleri alınmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede soruya verilen cevaplar aşağıda tablolaştırılmış biçimde ifade edilmiştir.

Tablo: 6
Demokrasi nedir sorusuna verilen cevaplar

Cevaplar	Frekans	Yüzde (%)
Halk egemenliğine dayalı yönetim biçimi. Halkın kendi kendisini yönetmesi.	42	%46,6
İnsanların düşüncelerini özgürce ifade edebilmesi ve farklı fikirlere hoşgörü ile yaklaşabilmesi.	20	%22,2
Eşitlik, özgürlük, katılımcılık ve adalet.	12	%13,3
İnsanın hak ve özgürlüklerini hiçbir kısıtlama olmadan kullanabilmesi.	9	%10
Çoğulculuk ve tahammül.	6	%6,6
Serbestlik.	1	%1,1
Toplam	90	%100

Tablo 6’dan anlaşılabacağı üzere, çalışmaya katılan öğretmenlerin %46,6’sı demokrasi tanımını halk egemenliği üzerine kurdukları görülmektedir. Katılımcıların %22,2’si demokrasiyi düşünceleri özgürce ifade edebilme, %13,3’ü eşitlik, özgürlük, %10’nu insanın hak ve özgürlüklerini hiçbir kısıtlama olmadan kullanma, %6,6’sı çoğulculuk ve tahammül ve %1,1’i ise demokrasiyi serbestlik olarak görmektedir. Bu verilerin ışığında tarih öğretmenlerinin demokrasinin tanımı konusunda genel bir bilgiye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Tarih öğretmenleri, teori kısmında verilen demokrasi tanımına yakın ifadelerde bulunmuştur.

Tarih öğretmenlerinin demokrasi yönetimi hakkındaki görüşleri: Araştırmanın ikinci bölümünün ikinci sorusunda tarih öğretmenlerin demokrasi yönetimi hakkındaki görüşleri alınmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda tarih öğretmenlerine; “Demokrasinin iyi bir yönetim şekli olduğuna inanıyor musunuz?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin demokrasi yönetimine karşı tutumları öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda öğretmenlerin verdiği cevaplar aşağıda tablolatırılmıştır:

Tablo: 7
Demokrasi yönetimi hakkındaki görüşler

Cevaplar	Frekans	Yüzde (%)
Evet inanıyorum. Çünkü insanlar özgürlüğünü en iyi demokraside yaşarlar.	40	%44,4
Evet inanıyorum. Çünkü halk yönetimde söz sahibi oluyor.	20	%22,2
Evet. Çünkü temel hak ve hürriyetlerin yeterince kullanıldığı şu andaki en iyi yönetim şeklidir.	15	%16,6
İnanıyorum. Fakat uygulama tarzında eksiklikler var.	5	%5,5
Kısmen inanıyorum. Demokrasi yönetiminde her zaman iyi uygulamalar olmuyor.	5	%5,5
Evet inanıyorum. Çünkü demokrasi iyi olarak uygulandığı zaman insanlar arasında eşitliği sağlar.	5	%5,5
Toplam	90	%100

Tablo 7’den anlaşılacağı üzere, tarih öğretmenleri demokrasi yönetimi hakkında olumlu tutuma sahiptir. Demokrasi yönetiminin gerekliliği konusunda çalışmaya katılan 90 tarih öğretmeni de olumlu cevap vermiştir. Katılımcıların %44,4’ü demokrasi yönetimine inanmaların sebebini, insanların özgürlüğünü en iyi demokrasi yönetiminin olduğu yerlerde yaşayabileceğini belirtmiştir. Çalışmaya katılan tarih öğretmenlerini %22,2’si ise demokrasi yönetimi sayesinde halkın yönetimde söz sahibi olacağını ifade etmiştir. Tarih öğretmenlerin %16,6’sı, temel hak ve hürriyetlerin en iyi demokrasilerde korunabileceğini belirtmiştir. Tarih öğretmenlerin %5,5’i demokrasi yönetimine kısmen inandığını belirtmiştir. Tarih öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplara bağlı olarak demokrasi yönetimine inandıkları açıkça görülmektedir. Demokrasi yönetimi sayesinde, demokrasinin temelinde bulunan; özgürlük, adalet ve eşitlik gibi kavramların insanların yaşamına uyarlanabileceği ifade edilmiştir. Tarih öğretmenlerin demokrasi yönetimine inanmaları olumlu bir yaklaşımdır.

Tarih öğretmenlerinin demokrasi eğitimi hakkındaki görüşleri: Tarih öğretmenlerinin demokrasi eğitimi hakkındaki görüşünü öğrenmek için öğretmenlere; “Demokrasi eğitimi nedir?”, sorusu sorulmuştur. Eğitim kurumlarında demokrasi eğitimini sağlayacak olan öğretmenlerin demokrasi eğitimi hakkında iyi bir bilgiye sahip olması gerekmektedir. Bu bağlamda, tarih öğretmenlerini demokrasi eğitimi hakkındaki görüşleri aşağıda Tablo 8’de ayrıntılı bir biçimde gösterilmiştir.

Tablo: 8
Demokrasi Eğitimi Hakkındaki Görüşler

Cevaplar	Frekans	Yüzde (%)
Demokrasinin ne demek olduğunu ve demokrasiyi oluşturan ilke ve değerlerin bireyler tarafından öğrenilmesidir.	23	%25,5
Kişilere sahip oldukları hakları ve birlikte yaşamının yollarını öğreten eğitimidir.	20	%22,2
Okullarda öğrencilere demokrasi ve insan haklarının öğretilmesidir.	15	%16,6
Bireylere temel hak ve ödevlerin öğretilmesidir.	12	%13,3
Hayatın her alanında olması gereken yaşam biçiminin öğretilmesidir.	10	%11,1
Her bireye başkalarını düşünmeyi ve başkalarına saygı duymanın öğretilmesidir.	10	%11,1
Toplam	90	%100

Bu araştırmanın teori kısmında demokrasi eğitim; demokratik tutum ve davranışları benimseyen iyi vatandaşlar yetiştirmeyi esas alan eğitim olarak belirtilmiştir. Bu tanımdan hareketle katılımcıların demokrasi eğitimi tanımıyla ilgili araştırmanın teori kısmında yapılan tanımlamalara uygun doğru bilgilere sahip olup olmadıkları tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda katılımcıların; %25,5 demokrasi eğitimini, demokrasi ve demokrasiyi oluşturan ilke ve değerlerin bireyler tarafından öğrenilmesi olarak görmektedir. Çalışmaya katılan öğretmenlerden %22,2 demokrasi eğitimiyle kişilere sahip oldukları ve birlikte yaşamının yollarını öğreten eğitim olarak açıklamıştır. Katılımcıların %16,6 demokrasi eğitimini okullarda öğrencilere demokrasi ve insan haklarının öğretilmesi, %11,1 hayatın her alanında olması gereken yaşam biçimi olarak ifade etmiştir. Çalışmaya katılan tarih öğretmenlerinin tamamına yakının demokrasi eğitimiyle ilgili genel bir bilgiye sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Tarih öğretmenlerinin demokrasi eğitiminin tanımına yönelik verdiği cevaplar, teori kısmında açıklanan demokrasi eğitimi tanımıyla uyumaktadır. Fakat; öğretmenlerin genel anlamda demokrasi eğitimi hakkında bilgisinin yeterli olmadığı sonucu da çalışmadan çıkmaktadır. Toper’in (2007) ikinci kademe

öğretmenlerin demokratik tutum ve davranışları sergileme düzeyleri üzerindeki, yaptığı çalışmada elde ettiği bulgular ile bu çalışmada elde edilen bulgular arasında paralellik bulunmaktadır. Toper çalışmasında, öğretmenlerin % 58,5'inin demokrasi eğitimi konusunda yeterli bilgi sahibi olmadığını belirtmiştir.

Tarih öğretmenlerinin demokrasi ile eğitim arasındaki ilişki hakkındaki düşünceleri: Katılımcıların demokrasi ile eğitim arasındaki ilişki hakkındaki düşüncelerini öğrenmek için katılımcılara; “Demokrasi ile eğitim arasındaki ilişki hakkında ne düşünüyorsunuz?”, sorusu sorulmuştur. Tarih öğretmenlerinin demokrasi ve eğitim ilişkisi hakkındaki bilgileri ve düşünceleri öğrenilmeye çalışılmıştır. Öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplar Tablo 9’da belirtilmiştir.

Tablo: 9

Demokrasi ile Eğitim Arasındaki İlişki Hakkındaki Görüşler

Cevaplar	Frekans	Yüzdelik (%)
Demokrasi ile eğitim arasında çok sıkı bir ilişki vardır. Çünkü; demokrasinin yerleşmesinde ve öğrenilmesinde en önemli faktör eğitimin kendisidir.	35	%38,8
Demokrasi konusunda iyi eğitilmiş, yeterli kültürel alt yapıyı kazanmış vatandaşların ortaya çıkması eğitimle olur.	20	%22,2
Demokrasi eğitim yoluyla kavratılarak uygulanabilir hale getirilir.	15	%16,6
Demokratik ortamlarda yapılan eğitim daha modern, bilimsel ve gelişmeye açıktır.	12	%13,3
Demokrasi ile eğitim birbirini tamamlar. Eğitim olmadan demokrasinin oluşması zordur.	8	%8,8
Toplam	90	%100

Tablo 9’dan anlaşılabacağı üzere araştırmaya katılan tarih öğretmenlerinin tamamı demokrasi ile eğitim arasındaki ilişki olduğunu ifade etmiştir. Bu bağlamda katılımcılar demokrasi ile eğitim arasındaki ilişkiyi şöyle açıklamıştır; %38,8’i demokrasi ile eğitim arasında çok sıkı bir ilişki olduğunu ve demokrasinin insan hayatında yerleşmesinde eğitimin öneminden söz etmiştir. Katılımcıların %22,2’si demokrasi konusunda iyi eğitilmiş, yeterli kültürel alt yapıyı kazanmış vatandaşların ortaya çıkmasının eğitimle gerçekleşebileceğini ifade etmiştir. Katılımcıların %16,6’sı demokrasinin eğitim yoluyla kavranılarak yaşama uyarlanabileceğinin önemini belirtmiştir. Öğretmenlerin %13,3 kısmı ise demokratik ortamlarda yapılan eğitimin daha modern, bilimsel ve gelişmeye açık olacağına inanmaktadır. Katılımcıların cevaplarından da anlaşılabacağı üzere demokrasi ve

eğitim ilişkisi olumlu yöndedir. Demokrasinin yerleşmesinde ve toplum tarafından benimsenmesinde eğitimin demokrasiye katkı yapacağı vurgulanmaktadır. Araştırmaya katılan katılımcıların tamamı eğitim ile demokrasi arasında ilişkinin olduğuna inandığını belirtmiştir. Gürbüz (2007) de yaptığı çalışmada bu çalışmada elde edilen verilere benzer sonuçlara ulaşmıştır. Demokrasinin gelişmesinde eğitiminin önemine vurgu yapmıştır. Eğitim ve demokrasinin birbirleri ile sıkı ilişki içinde oldukları ve birbirlerinin amaçlarını gerçekleştirmek için etkileşimde bulundukları anlaşılmaktadır. Bu şekilde sağlanacak olan etkileşim ortamı, demokrasinin yerleşmesi ve etkili bir demokrasi eğitimi için gereklidir. Bunu için demokratik bir eğitim ve demokratik bir toplum düzeni oluşturulması gerektiğini ifade ederek demokrasi için eğitimin ne kadar önemli olduğu sonucuna varmıştır. Benzer sonuçlara Çelikel (1999) de varmıştır. Çelikel, eğitim sistemi demokratik bireyler yetiştirmeyi amaç edinmeli, bu amaçla tüm eğitim kurumlarını ve örgütlerini de demokratik sistemin bir parçası olarak hareket etmesine olanak sağlamalıdır. Eğitim ve öğretimin amacını; özgür düşünceli, kişilik sahibi, öğrendikleri arasında neden sonuç ilişkisi kurabilen, bilgiyi yaratıcı biçimde kullanabilen insanların yetiştirmek olarak belirtmiştir.

Tarih öğretmenlerinin demokrasi ve demokrasi eğitimi ilgili aldıkları eğitim: Tarih öğretmenlerinin demokrasi ve demokrasi eğitimi hakkında bir eğitim alıp almadığını belirlemek için; “Demokrasi ve demokrasi eğitimi ile ilgili herhangi bir eğitim aldınız mı?”, sorusu katılımcılara sorulmuştur. Katılımcıların aldıkları eğitim hakkındaki düşünceleri Tablo 10’da belirtilmiştir.

Tablo: 10

Demokrasi ve Demokrasi Eğitimi ile İlgili Eğitim Durumu

Cevaplar	Frekans	Yüzde (%)
Aldım.	16	%17,7
Almadım.	74	%82,3
Toplam	90	%100

Eğitim aldığını ifade eden 16 (%17,7) kişiden 6’sı M.E. B. tarafından düzenlenen Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitimi ile ilgili seminere katıldığını ifade etmiştir. Bu öğretmenlerin ankete katılan tüm öğretmenler içindeki payı %6,6’dır. Katılımcıların 10’u

ise demokrasi eğitimi konusunda örgün eğitim yoluyla bilgilendiklerini belirtmiştir. Bu öğretmenlerin tüm katılımcılar arasındaki oranı ise %11,1'dir.

Örgün eğitimde demokrasi eğitimi aldığını belirten 10 öğretmenin 8'i tarih ve vatandaşlık bilgisi derslerinde demokrasi ile ilgili konular olduğunu ifade etmiştir. Öğretmenlerden 2'si ise yüksek lisans derslerinin bir kısmının içeriğinde yeterli olmamakla birlikte demokrasi ve demokrasi eğitimi aldığını belirtmiştir. Örgün eğitim kurumlarında demokrasi ve demokrasi eğitimi aldığını belirten 10 öğretmenin tamamı bu eğitimin demokrasi ve demokrasi eğitimi başlığı altında yapılmadığını ve yeterli olmadığını ifade etmiştir. Bu bağlamda tarih öğretmenlerinin demokrasi ve demokrasi eğitimi üzerine aldıkları eğitimin yetersiz olduğu açıkça görülmektedir.

Tarih öğretmenlerinin demokrasi eğitiminin önemi ve gerekliliği hakkındaki görüşleri: Tarih öğretmenlerinin demokrasi eğitiminin önemi ve gerekliliği hakkındaki düşüncelerini öğrenmek için tarih öğretmenlerini; “Demokrasi eğitiminin gerekliliği ve önemi hakkında ne düşünüyorsunuz?”, sorusu sorulmuştur. Tarih öğretmenlerinin demokrasi eğitiminin önemi hakkındaki görüşleri Tablo 11’de belirtilmiştir.

Tablo: 11

Demokrasinin gerekliliği ve önemi hakkındaki görüşler

Cevaplar	Frekans	Yüzde (%)
Demokrasi eğitimi çağdaş ve demokratik toplumun oluşmasını sağlar.	20	%22,2
Demokrasi eğitimi ile kişiler başkalarının görüş ve düşüncelerine saygıyı öğrenir.	17	%18,8
Demokrasinin gelişimi, demokrasi bilincini kazanmış bireylerle mümkündür.	16	%17,7
Kişinin sorumluluk, birlikte yaşama, birlik ve beraberlik duygularının yerleşmesinde demokrasi eğitiminin gerekli olduğuna inanıyorum.	12	%13,3
Demokratik yaşam tarzının kazanılmasını sağlar.	10	%11,1
Demokrasi eğitimi insanların kişilikleri ve sosyalleşmesi açısından önemlidir.	10	%11,1
Demokrasi eğitimi totaliter ve teokratik rejimlerin oluşmasını engeller	5	%5,5
Toplam	90	%100

Katılımcıların tamamı demokrasi eğitiminin gerekliliğine ve önemine inanmaktadır. Katılımcıların; %22,2'si demokrasi eğitiminin gerekliliği konusunda, demokrasi eğitimi ile çağdaş ve demokratik toplumun oluşmasının sağlanacağını belirtmiştir. Katılımcıların; %18,8'i demokrasi eğitimi ile kişiler başkalarının görüş ve düşüncelerine saygı duymayı

öğrenir ifadesinde bulunmuştur. Katılımcıların; %17,7'si demokrasi bilincinin kazanılabileceği için demokrasi eğitimi gerekli görmektedir. Katılımcılardan ; %13,3'ü kişilerin sorumluluk, birlikte yaşama, birlik ve beraberlik duygularının yerleşmesinde demokrasi eğitiminin gerekliliğine inandığını belirtmiştir. Katılımcıların ; %11,1'i demokratik yaşam tarzının demokrasi eğitimiyle gerçekleşebileceğini ifade etmiştir. Katılımcıların; %11,1'i demokrasi eğitiminin gerekliliğini açıklar insanların kişilik gelişimi ve sosyalleşmesi açısından önemine dikkat çekmiştir. Araştırmaya katılan bütün tarih öğretmenlerin demokrasi eğitiminin gerekliliğine olumlu yaklaşması önemli bir adımdır. Katılımcıların açıklamalarının ortak noktası; demokrasi eğitimiyle demokrasi bilincine ulaşmış ve çevresindeki insanlara saygıyla yaklaşan bireylere ulaşmak istenmesidir.

Tarih öğretmenlerin, orta öğretim okullarında öğrencilere demokratik tutum ve demokratik bilincinin kazandırılması hakkında görüşleri: Tarih öğretmenlerinin orta öğretim kurumlarında demokrasi eğitimi hakkındaki görüşlerini belirlemek için: “Orta öğretim okullarında, öğrencilere demokratik tutum ve demokrasi bilincinin kazandırılması gerekliliğine inanıyor musunuz?”, sorusu katılımcılara sorulmuştur. Tarih öğretmenlerinin görüşleri Tablo 12’de belirtilmiştir.

Tablo: 12

**Orta Öğretim Okullarında Demokratik Tutum ve Demokrasi Bilincinin
Kazandırılması Hakkındaki Görüşler**

Cevaplar	Frekans	Yüzde (%)
Evet. Özgüvene sahip, kendi hak ve sorumluluklarını bilen, farklı düşüncelere saygı gösteren öğrenciler yetiştirilebilir.	27	%30
Evet. Öğrenciler okullarda öğrendiklerini uygulamalı bir şekilde yaşamına uyarlayarak, demokratik toplumların oluşmasını sağlar.	21	%23,3
Kesinlikle kazandırılmalıdır. Demokrasi kurallarının teorik olarak öğretilmesinden öte, bilinç ve davranış değişikliği kazandırılmalıdır.	15	%16,6
Orta öğretim kurumlarında, yani çocukluktan ilk yetişkinlik dönemine geçerken; bu yaşlarda demokratik eğilimler, temel insan hakları, çağdaş yaşam ilkeleri gençlere kazandırılması gereken en uygun yaşlardır.	10	%11,1
Evet inanıyorum. Çünkü öğrenciler demokratik tutum ve demokrasi bilinci ile donatılırsa ülke geleceği için sağlıklı bireylerin yetişmesi sağlanır.	9	%10
Evet inanıyorum. Demokratik yaşamın beraberinde getirdiği özgürlük eşitlik gibi ilkelerin herkes tarafından benimsenmesi için bu bilgilerin, tutum ve değerlerin okullarda öğretilmesi gerekmektedir.	8	%8,8
Toplam	90	%100

Araştırmaya katılan katılımcıların tamamı orta öğretim okullarında, öğrencilere demokratik tutum ve demokrasi bilincinin kazandırılması gerektiğine inanmaktadır. Katılımcıların; %30'u orta öğretim kurumlarında özgüvene sahip hak ve sorumluluklarını bilen ve farklı düşüncelere saygılı bireyler yetiştirilmesi gerekliliğine inanmaktadır. Katılımcıların; %23,3'ü öğrencilerin orta öğretim kurumlarında öğrendiklerini uygulamalı bir şekilde yaşamına uyarlayarak, demokratik toplumların oluşmasını sağladığına inanmaktadır. Katılımcıların; %16,6'sı ise orta öğretim kurumlarında demokrasi kurallarının teorik olarak öğretilmesinden öte, bilinç ve davranış değişikliği kazandırılacağına inanmaktadır. Katılımcıların; %11,1'i orta öğretim kurumlarında, yani çocukluktan ilk erişkinlik dönemine geçerken; bu yaşlarda demokratik eğilimler, temel insan hakları ve çağdaş yaşam ilkelerinin gençlere kazandırılması gereken en uygun yaşlar olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların; %10'u ise orta öğretim kurumlarında demokratik tutum ve demokrasi becerileriyle donatılan gençler ülke geleceği için sağlıklı bireyler yetişmesinde önemlidir. Katılımcıların %8,8'i ise, demokratik yaşamın beraberinde getirdiği özgürlük, eşitlik gibi ilkelerin herkes tarafından benimsenmesi için bu bilgilerin, tutum ve değerlerin okullarda öğretilmesi gerekliliğine inanmaktadır. Katılımcıların verdiği cevaplardan da anlaşılacağı üzere araştırmaya katılan tarih öğretmenlerinin tamamı orta öğretim kurumlarında demokratik tutum ve becerilerin kazandırılmasını gerekli görmektedir. Geleceğin yetişkin bireyleri olacak gençlerin demokrasinin gereği olan demokratik tutum ve demokrasi bilinciyle donatılması gerekliliği üzerinde önemle durulmaktadır. Orta öğretim kurumlarının demokrasi eğitimi için gerekli olduğu konusunda fikir birliğine varıldığı katılımcıların verdiği cevaplardan anlaşılmaktadır.

Tarih öğretmenlerinin, tarih derslerinin demokrasi eğitimine uygunluğu hakkındaki görüşleri: Tarih öğretmenlerinin, tarih derslerinin demokrasi eğitimine uygunluğu hakkında görüşlerini almak için: “Tarih dersleri demokrasi eğitimi kazandırmak için uygun dersler midir?”, sorusu tarih öğretmenlerine sorulmuştur. Tarih öğretmenlerinin tarih dersleri ve demokrasi eğitimi hakkındaki görüşleri Tablo 13’de açıklanmıştır.

Tablo: 13
Tarih Öğretmenlerinin Tarih Derslerinin Demokrasi Eğitimine Katkıları
Hakkında Görüşleri

Cevaplar	Frekans	Yüzde (%)
Evet uygundur. Çünkü öğrencilere yorum yapma, kendini ifade edebilme becerisi kazandırılabilir ve toplumların demokratikleşme süreci gözlemlenebilir.	25	%27,7
Evet uygundur. Tarih derslerinde öğrenciler duygu ve düşüncelerini daha rahat açıklama imkanına sahiptir. Bu ortamlarda demokrasi bilincinin yerleşmesi daha kolay olur.	17	%18,8
Uygundur. Demokrasinin tarihi öğrenilir.	15	%16,6
Uygundur. Tarih derslerinde diğer yönetim şekillerini ve demokrasi kavramının nasıl büyük mücadeleler sonucu geliştiğini görmekteyiz.	15	%16,6
Evet uygundur. Tarih dersleri her ne kadar geçmişte yaşanmış olayların günümüze aktarılması şeklinde anlatılıyorsa da günümüzü değerlendirme açısından son derece önemlidir. Geçmişten günümüze yönetim anlayışlarının karşılaştırılması yapılır.	12	%13,3
Uygun değildir.	6	%6,6
Toplam	90	%100

Araştırmaya katılan tarih öğretmenlerinin çoğunluğu, tarih dersleri ile demokrasi eğitiminin kazandırılabilmesine inanmaktadır. Araştırmaya katılan tarih öğretmenlerinin: %27,7'si tarih dersleri ile öğrencilere yorum yapma, kendini ifade edebilme becerisi kazandırılabilmesini ve demokratikleşme sürecinin öğretilabileceğini belirtmiştir. Katılımcıların; %18,8'i tarih derslerinde öğrencilerin duygu ve düşüncelerini daha rahat açıklama imkanına sahip olduğunu ve demokrasi bilincinin yerleşmesinin kolay olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların; %16,6'sı tarih dersleri aracılığıyla demokrasinin tarihinin öğrenilebileceği belirtilmiştir. Katılımcıların; 16,6'sı tarih derslerinde diğer yönetim şekillerini ve demokrasi kavramının nasıl büyük mücadeleler sonrası geliştiğini görülebileceği ifade edilmiştir. Katılımcıların; %13,3'ü tarih dersleri ile geçmişten günümüze yönetim şekillerinin ve anlayışlarının karşılaştırılmasının yapılabileceği belirtilmiştir. Katılımcıların; %6'sı ise tarih derslerinin demokrasi eğitimine uygun olmadığını belirtmiştir.

Tablo 13'de görüldüğü üzere, çalışmaya katılan tarih öğretmenlerinin yarısından fazlası, tarih dersleri aracılığıyla demokrasinin geçirmiş olduğu gelişim evrelerinin öğrenilebileceğini ifade etmiştir. Buna karşın çalışmaya katılan tarih öğretmenlerinin %6'sı tarih derslerinin demokrasi eğitimine uygun olmadığını ifade etmiştir. Güven (2008)

demokratik vatandaşlık ve tarih eğitimi adlı çalışmada tarih derslerin demokrasi eğitimine uygun olduğu sonucu çıkmıştır. Demokratik değerlerin benimsetilmesi için başvurulacak en önemli yollardan birisinin eğitim ve eğitim içinde de tarih eğitiminin önemli bir yer teşkil ettiği belirtilmiştir.

Tarih öğretmenlerinin demokrasi eğitiminde tarih derslerinden nasıl yararlanılabileceği hakkındaki düşünceleri: Araştırmaya katılan tarih öğretmenlerine; “Demokrasi eğitiminde tarih derslerinden nasıl yararlanılabilir?”, sorusu sorulmuş ve öğretmenlerin görüşleri alınmaya çalışılmıştır. Tarih öğretmenlerinin tarih dersleri ve demokrasi eğitimi arasındaki ilişkiyi çok iyi bilmesi gerekmektedir. Çağımızda demokratik değerlerin benimsetilmesinde başvurulacak yollardan en önemlisi eğittir. Özellikle tarih dersleri demokratik değer ve bilincin kazandırılabilceği önemli dersler arasındadır. Tarih dersleri, tarihsel bilgi ve beceriler aracılığıyla demokrasi eğitimini destekler. Literatür kısmında da belirtildiği gibi tarih dersleri demokrasi eğitimini; hedef, metot ve amaç yönünden, değerler ve kavramlar yönünden destekler.

Tarih öğretmenlerinin, tarih derslerinde demokrasi eğitimini nasıl geliştireceğini çok iyi bilmesi gerekmektedir. Geçmişten günümüze gelen tarih konuları demokrasi eğitiminde kolaylıkla kullanılabilir. Tarih öğretmenleri demokrasi temelini oluşturan demokrasi değerleriyle; eşitlik, özgürlük, adalet, barış, saygı, çoğulculuk, adalet ve hoşgörü gibi kavramlar ile demokrasi eğitiminin sağlıklı gelişmesini sağlayabilir.

Tarih dersleri aracılığıyla demokrasinin nasıl geliştiği ve bu gelişim sürecindeki temel kavramlar; demokratik değerlerin gelişimi öğrencilere öğretilmelidir. Buna ilaveten, tarih derslerinde kullanılan problem çözme, eleştirel düşünme ve tartışma yönteminin demokrasilerde önemli olan bilimsel ve eleştirel düşünmeyi geliştireceği bir gerçektir. Tablo 14’de tarih öğretmenlerinin demokrasi eğitiminde tarih derslerinden nasıl yararlanılabileceği hakkındaki düşünceleri açıklanmıştır.

Tablo: 14
Tarih Öğretmenlerinin Demokrasi Eğitiminde Tarih Derslerinden Nasıl
Yararlanılabileceği Hakkındaki Görüşleri

Cevaplar	Frekans	Yüzde (%)
Geçmiş ve bugün mukayese edilebilir ve muhakeme yapılarak demokrasinin temel özellikleri öğrenilebilir.	30	%33,3
Geçmiş dönemlerdeki yönetim şekilleriyle, demokrasinin karşılaştırması yapılarak demokrasinin önemi öğretilir.	19	%21,1
Tarihi evreler anlatılırken insanlığın demokrasiye geçişi aşama- aşama yani kronolojik şekilde yine tarih dersleri aracılığıyla verilebilir.	16	%17,7
Tarihte kurulmuş devletlerin yönetim anlayışlarından yola çıkarak bireylerin sahip olduğu ya da olmadığı hak ve özgürlükler karşılaştırılıp analiz edilerek farklılıklara karşı hoş görülmesi öğrenilebilir.	10	%11,1
Tarih konuları ile, insan ve insanlık sevgisi, birlikte yaşama ve paylaşmanın özellikleri öğretilir.	9	%10
Demokrasinin gelişimini ve önündeki engelleri bireylerin anlayabilmesi için, tarihsel süreçte hakim olması gerekir.	5	%5,5
Toplam	90	%100

Araştırmaya katılan tarih öğretmenlerinin; %33,3'ü tarih derslerinin içeriğini oluşturan konular ile geçmiş ve bu günün mukayese edilebileceğini ve muhakeme yapılarak demokrasinin temel özelliklerinin öğrenilebileceği ifade edilmiştir. Katılımcıların; %21,1'i tarih dersleri aracılığıyla geçmiş dönemlerdeki yönetim şekillerinin karşılaştırılabileceğini ve demokrasinin öneminin öğrenilebileceğini belirtmiştir. Tarih öğretmenlerinin; %17,7'si tarih derslerinde demokrasinin oluşum ve gelişim evrelerinin aşama- aşama öğretilabileceğini belirtmiştir. Katılımcıların; %11,1'i ise, tarihte kurulmuş devletlerin yönetim anlayışlarından yola çıkarak bireylerin sahip olduğu ya da olmadığı hak ve özgürlükler karşılaştırılıp analiz edilerek farklılıklara karşı hoş görülmesi olmanın öğretilabileceğini belirtmiştir. Çalışmaya katılan katılımcıların; %10'u ise tarih konuları ile insan ve insanlık sevgisi, birlikte yaşama ve paylaşmanın özelliklerinin öğretilabileceğini belirtmiştir. Katılımcıların; %5'i ise demokrasinin gelişimini ve önündeki engelleri bireylerin anlayabilmesi için tarihsel süreçte hakim olmanın gerekliliğini ifade etmiştir.

Araştırmaya katılan tarih öğretmenlerinin tamamı tarih derslerinde demokrasi eğitiminden yararlanılabileceğine inanmaktadır. Tarih derslerinde demokrasi eğitimi sağlamada süreç olarak farklılıklar göze çarpmaktadır. Çalışmaya katılan öğretmenlerin yarısından fazlası demokrasinin süreç içerisinde yaşadığı gelişim evrelerinin tarih dersleri

aracılığıyla öğrencilere aktarılabilceğine inanmaktadır. Katılımcıların çoğunluğu tarih müfredatı içerisinde bulunan konuların demokrasi eğitime uygun olduğunu belirtmiştir. Tarih konuları aracılığıyla öğrencilere demokrasinin temel özelliklerinden olan hoşgörölü olmanın ve konulara farklı bakış açısıyla bakabilme özelliğine sahip olmanın öğretilmesi gerekliliğı üzerinde durulmaktadır.

Tarih öğretmenlerinin, tarih dersleri aracılığıyla öğrencilere demokrasi ile ilgili hangi bilgilerin kazandırılabilceğı hakkındaki görüşleri: Araştırmaya katılan tarih öğretmenlerine: “Tarih derslerinde öğrencilere demokrasi ile ilgili hangi bilgiler kazandırılabilir?”, sorusu sorulmuş ve öğretmenlerin tarih derslerinden demokrasi ile ilgili hangi bilgeleri kazandırabilecekleri öğrenilmeye çalışılmıştır.

Tarih dersleri içerisinde bulundurduğu zengin konu birikimiyle demokrasi tarihi hakkında yetişen yeni nesillere bilgi verir. Öğrencilerin demokrasiyi öğrenmelerine, demokrasinin temelini oluşturan tanımları ve kavramları öğrenmesine olanak tanır. Demokrasinin önemini anlayabilmek için, demokrasinin günümüze kadar geçirdiğı oluşum evrelerinin de bilinmesi gerekir. Tarih dersleri aracılığıyla demokrasiyi öğrenen ve kavrayan öğrencilerin demokrasiye özümsemeleri de kolaylaşacaktır. Bu bağlam da; Tablo 15’de tarih öğretmenlerinin, tarih dersleri aracılığıyla demokrasi ile ilgili bilgelerin kazandırılabilceğı hakkındaki düşünceleri açıklanmıştır.

Tablo: 15
Tarih Öğretmenlerinin Tarih Derslerinde Demokrasi İle İlgili Hangi Bilgilerin
Kazandırılacağı Hakkındaki Görüşleri:

Cevaplar	Frekans	Yüzde (%)
Demokrasi kavramının ne olduğu, demokrasinin temel ilkeleri, siyasi partiler, katılımcılık, çoğulculuk, hukukun üstünlüğü vb. kavramlar öğretilir.	33	%36,6
Demokrasi yönetim şeklinin ne olduğu, eşitlik, özgürlük, hak, hukuk, insan hakları gibi kavramların geçmişten günümüze gelişim süreci öğrenilir.	20	%22,2
Temel hakların neler olduğu ve yönetim şekillerinin insan haklarına nasıl yaklaştığı öğretilir.	12	%13,3
Demokrasinin doğuşu, uygulandığı devletler ve uygulanması sırasında yaşanan güçlükler öğretilir.	10	%11,1
Demokratik davranış biçimi, başkalarının hak ve hukukuna saygılı olmak, empatik bir kişiliğe sahip olma gibi bilgi ve davranışlar kazandırılabilir.	6	%6,6
Vatandaşlık bilinci, milli egemenlik ilkesi, fikir özgürlüğü, barış ve önemi, insanın değeri tarih aracılığıyla öğretilir.	5	%5,5
Demokrasinin ve özgür bireyin önemi kavratılır.	4	%4,4
Toplam	90	%100

Araştırmaya katılan katılımcıların; %36,6'sı tarih derslerinde demokrasi kavramını, demokrasinin temel ilkelerini, çoğulculuk ve hukukun üstünlüğünü öğretebileceğini ifade etmiştir. Tarih öğretmenlerin; %22,2'si tarih dersleri aracılığı ile demokrasi yönetim şeklinin ne olduğu, eşitlik ve özgürlük gibi kavramların geçmişten günümüze gelişim süreçlerinin öğrenilebileceğini ifade etmiştir. Katılımcıların; %13,3'ü tarih derslerinde temel hakların ne olduğu, ve yönetim şekillerinin öğrenilebileceğini belirtmiştir. Katılımcıların; %11,1'i ise demokrasinin doğuşunun, uygulandığı devletlerin ve uygulanması sırasında yaşanan güçlüklerin tarih dersleri ile öğrenilebileceğini belirtmiştir. Tarih öğretmenlerinin; %6,6'sı ise, tarih dersleri ile demokratik davranış biçimlerinin, başkalarının hak ve hukukuna karşı saygılı olabilmenin öğretilabileceğini belirtmiştir. Çalışmaya katılan tarih öğretmenlerinin; %5,5'i ise tarih dersleri ile vatandaşlık bilincinin, milli egemenliğin, fikir özgürlüğünün ve insanın değerinin tarih dersleri aracılığıyla öğretilabileceğini ifade etmiştir.

Katılımcıların verdikleri cevaplara dayalı olarak tarih öğretmenlerinin tarih derslerinde demokrasi ile ilgili kavramların kazandırılabilmesine inandığı görülmektedir. Tarih derslerinde demokrasinin gelişiminin öğrenciler tarafından rahatlıkla görülebileceği ve öğrencilerin demokrasinin oluşum aşamalarını rahatlıkla gözleyebileceği ifade edilmiştir.

Katılımcılar özellikle demokrasinin temelini oluşturan özgürlük ve birey hak ve özgürlüklerinin önemi üzerinde durmaktadır. Demokratik ülkelerde, tarih dersinin yardımıyla öğrenciler, demokrasinin değerleri, nitelikleri ve demokratik yönetim yollarını kavrayıp yetişken çağa geldiklerinde iyi bir demokrat vatandaşta bulunması gereken bilgi ve beceri anlayışı kazanabilir. Tarih derslerinde öğrencilere sadece demokrasiyi öğretmekle demokrasiyi benimsemiş vatandaşlar yetiştirilemeyeceğini ifade eden tarih öğretmenleri, demokrasinin bireyin yaşamına uyarlanması gerektiği üzerinde durmaktadırlar.

Tarih derslerinde demokrasi eğitiminde kullanılan yöntemler hakkında öğretmenlerin görüşleri: Araştırmaya katılan tarih öğretmenlerine: “Tarih derslerinde demokrasi eğitimi için farklı etkinlik ve yöntemler kullanıyor musunuz?” sorusu sorulmuş ve tarih öğretmenlerinin tarih derslerinde demokrasi eğitimi için kullanılabilecek yöntemler hakkında görüşleri alınmaya çalışılmıştır. Öğretmenlerin verdiği cevaplar Tablo 16’ da belirtilmiştir.

Tablo: 16

Tarih Derslerinde Demokrasi Eğitiminde Kullanılan Yöntem ve Teknikler

Cevaplar	Frekans	Yüzde (%)
Tartışma	30	%33,3
Soru- Cevap	14	%15,5
Örnek Olay	10	%11,1
Drama	8	%8,8
Beyin Fırtınası	7	%7,7
Empati	6	%6,6
Görüş Geliştirme	5	%5,5
Münazara	5	%5,5
Araştırma inceleme	5	%5,5
Toplam	90	%100

Katılımcıların; %33,3’ü tartışma yöntemini, %15,5’i soru- cevap yöntemini, %11,1’i örnek olay yöntemini, %8,8’i drama yöntemini, %7,7’si beyin fırtınası yöntemini, %6,6’sı empati yöntemini, %5,5’i görüş geliştirme yöntemini, %5,5’i münazara yöntemini, %5,5’i ise araştırma ve inceleme yöntemini kullandığını belirtmiştir. Buna ilaveten tarih

öğretmenlerinin örnek olay ve görüş geliştirme yöntemini kullanırken slaytlardan yararlandığını belirtmiştir. Tartışma yöntemini daha sağlıklı kullanabilmek içinde öğrencilere birbirlerine karşı saygılı olmaları gerektiği öğretilmeye çalışıldığı ifade edilmiştir.

Arslan'ın (2005) Türkiye'de tarih eğitiminin sorunları adıyla yaptığı çalışmasında belirttiği sorunlardan biri; bilgi iletişim teknolojisinde büyük ilerleme yaşanmasına karşın tarih derslerinde kullanılan öğretim yöntemleri ve malzemesinde bu ilerlemenin yansımamasıdır. Tarih derslerinin daha çok anlatım esaslı işlenen ders olarak algılandığı sonucu ortaya çıkmıştır. Buna karşın yapılan çalışmada tarih öğretmenlerinin, tarih derslerinde demokrasi eğitime yönelik farklı yöntem ve teknikleri kullandığı sonucu olumlu görülmektedir. Demokrasi eğitiminin gerekliliği olan tüm bireylerin görüşlerini belirtmesine olanak sağlayacak yöntemlerinin kullanılması tarih eğitimi için olumlu bir gelişmedir.

Tarih öğretmenlerinin demokrasi eğitiminde karşılaştıkları problemler hakkındaki görüşleri: Araştırmaya katılan tarih öğretmenlerine: “Demokrasi eğitiminde karşılaştığınız problemler var mı? Varsa bunlar nelerdir?” sorusu sorulmuş ve öğretmenlerin düşünceleri Tablo 17- 18’de açıklanmıştır.

Tablo: 17

Demokrasi Eğitiminde Karşılaşılan Problemler

Cevaplar	Frekans	Yüzde (%)
Problem var.	60	%66,6
Problem yok.	17	%18,8
Cevap yok.	13	%14,4
Toplam	90	%100

Katılımcıların; %66,6’sı tarih derslerinde problemle karşılaştığını belirtirken, %18,8’i ise demokrasi eğitiminde problem yaşamadığını belirtmiştir. Katılımcıların; %14,4’ü ise soruya cevap vermemiştir.

Tablo: 18
Demokrasi Eğitiminde Karşılaşılan Problem Türleri

Cevaplar	Frekans	Yüzde (%)
Öğrenciden kaynaklanan problem var.	33	%55
Çevreden kaynaklanan problem var.	12	%20
Eğitim sisteminden kaynaklanan problem var.	6	%10
Öğretmen ve idareciden kaynaklanan problem var.	5	%8,3
Müfredattan kaynaklanan problem var.	4	%6,6
Toplam	60	%100

Tarih derslerinde demokrasi eğitiminde problemle karşılaşıyorum cevabını veren katılımcıların karşılaştıkları problemle ilgili verdikleri bilgiler Tablo 17’de gösterilmiştir. Verilen cevaplara göre problemle karşılaştığını belirten 60 katılımcıdan; %55’i öğrenciden kaynaklanan problemler olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların; %20’si çevreden kaynaklanan problemler olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların; %10’u ise eğitim sisteminden kaynaklanan problemlerin olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların; %8,3’ü öğretmen ve idareciden kaynaklanan problemlerin olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların; %6,6 ise müfredattan kaynaklanan problemlerin olduğunu belirtmiştir.

Öğrencilerin ilgisiz, isteksiz ve sorumsuz olduğu, birbirlerine ve diğer insanlara saygısız olmaları öğrenciden kaynaklanan problemler olarak gruplanmıştır. Televizyon, internet ve okulun bulunduğu çevre koşulları ise çevreden kaynaklanan problemleri oluşturmaktadır. Eğitim sisteminin sağlıklı işleyememesi eğitim sisteminden kaynaklanan problemlerdir. Müfredatın yoğun olması, ders saatlerinin yetersiz ve verimli kullanılamaması, kitapların içeriğinin yoğun ve ağır olması müfredattan kaynaklanan problemler olarak belirtilebilir. Özbaran (1998) tarafından yapılan çalışmada da tarih eğitiminde karşılaşılan en önemli sorunlardan biri olarak ders kitabı gösterilmektedir. Ders kitabı okul çağındaki öğrenciler için en önemli bilgi kaynağı ve öğrenme aracı olarak görülmektedir. Ancak ülkemizdeki ders kitaplarının içerik ve üslup açısından eksik oldukları çeşitli çalışmalarda ortaya konmuştur.

Tarih öğretmenlerinin demokrasi eğitimini yönelik eğitim alma düşüncesi:
Araştırmaya katılan tarih öğretmenlerine: “Demokrasi eğitimi ile ilgili hizmet içi eğitim

almak ister misiniz?” sorusu sorulmuş ve öğretmenlerin düşünceleri alınmaya çalışılmıştır. Katılımcıların cevapları Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo: 19
Demokrasi Eğitimi ile İlgili Eğitim Alma İsteği

Cevaplar	Frekans	Yüzde (%)
Evet.	83	%92,2
Hayır	4	%4,4
Cevap yok.	3	%3,3
Toplam.	90	%100

Katılımcı 90 öğretmenden 83’ü olumlu cevap verirken, 4 öğretmen istemediğini belirtmiştir. 3 öğretmen ise bu soruya cevap vermemiştir. Bu veriler doğrultusunda oluşan oransal dağılım; hizmet içi vb. eğitim almak isteyenler %92,2’i; demokrasi eğitimi konusunda eğitim almak istemeyenler %4,4 ve soruyu cevaplamayanlarda %3,3 görülmektedir.

Tarih öğretmenlerinin tarih müfredatının demokrasi eğitimi için yeterliliği hakkındaki görüşleri: Araştırmaya katılan tarih öğretmenlerine: “Sizce orta öğretim tarih müfredatı demokrasi eğitimi için yeterli mi?”, sorusu sorulmuştur. Katılımcıların tarih müfredatı hakkındaki düşünceleri alınmaya çalışılmıştır. Tarih öğretmenlerinin müfredat hakkındaki düşünceleri Tablo 20’de belirtilmiştir.

Tablo: 20
Tarih Müfredatının Demokrasi Eğitimi İçin Uygunluğu

Cevaplar	Frekans	Yüzde (%)
Yeterli değildir.	50	%55,5
Yeterlidir.	15	%16,6
Kronolojik ve akademik tarih anlatımı azaltılmalı; hikaye, öyküler vb. kitaplar daha çok kullanılmalıdır.	9	%10
Demokrasi ile ilgili konular artırılmalıdır.	9	%10
Konular çok perspektifli bakış açısına göre hazırlanmalıdır.	8	%8,8
Toplam	90	%100

Katılımcıların verdikleri cevaplar 5 kategoride toplanmıştır. Katılımcıların; %55,5'i tarih müfredatının demokrasi eğitimi için yeterli olmadığını düşünmektedir. Müfredatta demokrasi eğitimine yönelik bilgilere yeterince yer verilmediği açıklanmıştır. Katılımcıların; %16,6'sı tarih müfredatının demokrasi eğitimi için yeterli olduğunu belirtmiştir. Tarih müfredatında demokrasi eğitimini gerçekleştirecek derecede bilgiye yer verildiği düşünülmektedir. Katılımcıların; %10'unu kronolojik ve akademik tarih anlatımı azaltılmalı; öykülere, düşündürücü fıkralar yaşanmış olaylara tarih anlatımında yer verilmesi gerekliliğine inandığını ifade etmiştir. Demokrasi ile ilgili konuların artırılması gerektiğine inananlar ise katılımcılar içinde %10'luk bir orana sahiptir. Katılımcıların %8,8'i ise tarih konularının çok perspektifli bakış açısına göre işlenmesi gerekliliğine inandığını belirtmiştir. Tarih derslerinde kullanılacak çok perspektifli bakış açısıyla demokrasi bilincinin daha rahat yerleşeceğine inandıklarını belirten tarih öğretmenleri derslerinde çok perspektifli bakış açısına yer verdiğini söylemiştir.

Anketten sonucunda elde edilen bulguları kısaca özetleyecek olarsak bazı önemli sonuçların ortaya çıktığını rahatlıkla görebiliriz. Anket 90 tarih öğretmenine uygulanmıştır. Anket uygulanan öğretmenlerden 35'i bayan 55'i baydır. Katılımcı öğretmenlerin çoğunluğu eğitim fakültesi mezunudur. Katılımcı öğretmenlere uygulanan anket sonuçlarına göre, öğretmenlerin büyük bir kısmının demokrasi kavramı konusunda genel bir bilgiye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Ankete katılan öğretmenlerin % 38,8 demokrasi ile eğitim arasında sıkı bir ilişki olduğunu belirtmiştir. Katılımcı öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu demokrasi eğitimi ile ilgili her hangi bir eğitim almadığını ifade etmiştir.

Tarih derslerinin demokrasi eğitimine uygunluğu hakkında düşünceleri öğrenilmeye çalışılan öğretmenlerin %94,6'sı tarih derslerinin demokrasi eğitimine uygun olduğunu ifade etmiştir. Tarih öğretmenleri tarih derslerinde öğrencilere demokrasinin temel özelliklerinin öğretilebileceğine inandıklarını belirtmiştir. Ankete katılan tarih öğretmenleri, tarih derslerinde demokrasi eğitimi için birçok yöntemi kullandığını belirtmiştir. Tartışma, soru cevap ve örnek olay kullanılan yöntem ve tekniklerin başında gelmektedir. Öğretmenlerin büyük bir kısmı tarih derslerinde demokrasi eğitimi esnasında problemle karşılaştığını ifade etmiştir. Karşılaşılan problemlerin kaynağında öğretmenden ve çevreden kaynaklanan problemler başı çekmektedir. Öğretmenler tarih müfredatının

demokrasi eğitimi için yetersiz olduğunu belirtmiştir. Müfredatta demokrasi ile ilgili konulara daha çok yer verilmesi gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Genel olarak değerlendirildiğinde anketin birinci kısmında öğretmenlerin kişisel özellikleri tespit edilmeye çalışılmıştır. İkinci bölümde ise demokrasi ve demokrasi eğitimi hakkında bilgi, görüş, düşünce ve beklentileri tespit edilmeye çalışılmıştır.

51. Mülakattan (Görüşme) Elde Edilen Bilgiler

Araştırmada yarı yapılandırılmış bir mülakat kullanılmıştır. Mülakat çerçevesinde Trabzon merkez ve ilçelerinde çalışan 24 tarih öğretmeni ile görüşülmüştür. Mülakat formunda 11 soru bulunmakla birlikte mülakat sırasında konuyu açmak, netleştirmek ya da katkısı olabileceği düşünülen açıklamaları yakalamak amacı ile birlikte mülakat formuna bağlı kalmak şartı ile içerik olarak benzer ilave sorularda yöneltilmiştir. Mülakatta tarih öğretmenlerinin demokrasi ve demokrasi eğitimi hakkındaki bilgi ve düşünceleri öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda demokrasi kavramının tanımı, eğitim ve tarih öğretimi ile ilişkisi, öğretmenlerin demokrasi eğitimi ile ilgili her hangi bir eğitim alıp almadıkları, öğrencilere tarih derslerinde demokrasi ile ilgili hangi bilgilerin kazandırılabilceği, demokrasi eğitiminde kullandıkları yöntem ve teknikler ve varsa demokrasi eğitiminde karşılaştıkları problemler gibi sorular sorulmuştur.

Mülakatlar hem ses kaydı yapılmak suretiyle hem de araştırmacı tarafından not tutularak kaydedilmiştir. Mülakatlarda verilen cevapların analizi yapılmış, sıklık ve benzerliklerine göre kategorize yapılmıştır. Elde edilen veriler mülakatlardan yapılan alıntılarla desteklenerek açıklanmıştır.

Demokrasi kavramının size neyi çağrıştırdığını söyler misiniz? Sorusunun Analizi.

Demokrasi kavramının katılımcı öğretmenlere çağrıştırdıkları ile ilgili sorulan soruya verilen cevaplar demokrasiyi yönetim biçimi olarak ve demokrasiyi özgür bir yaşam olarak değerlendirilmiştir.

Demokrasiyi yönetim biçiminde değerlendiren öğretmen A'nın verdiği cevap şöyledir: "Demokrasi halkın kendi iradesi ile kendini yönetmesidir". Katılımcı diğer öğretmen B ise soruya "Halkın kendi kendini yönetmesi. İnsan hak ve özgürlüklerinin kullanıldığı yönetim biçimi olarak demokrasiyi tanımlar. Ayrıca demokrasinin; millet egemenliği, çoğulculuk, katılımcılık gibi kavramları çağrıştırdığını ifade etmiştir". Öğretmen C ise soruya "Demokrasiyi, egemenliğin kayıtsız şartsız millete ait olduğu yönetim biçimi olarak tanımlamıştır".

Demokrasi kavramını yaşam biçimi olarak tanımlayan öğretmen D "Demokrasiyi; hakların yasalarca güvence altına alındığı, çoğunluğun azınlığa dayatmada bulunmadığı temel müştereklerde bileşilen saygı ve hoşgörünün esas alındığı sistem" olarak tanımlamıştır. Diğer bir öğretmen E ise "demokrasi deyince aklıma , her alanda katılımcılık, özgürlük ve çoğulculuk geliyor cevabını vermiştir". Mülakata katılan 24 tarih öğretmeninden soruyu cevaplamayan olmamıştır.

Demokrasinin iyi bir yönetim şekli olduğuna inanıyor musunuz? Sorusunun Analizi.

Mülakatta öğretmenlere sorulan ikinci soru "Demokrasinin iyi bir yönetim şekli olduğuna inanıyor musunuz?" şeklinde sorulmuştur. Elde edilen cevaplar doğrultusunda oluşan veriler şu şekilde görülmektedir. 24 öğretmenin tamamı (%100) demokrasinin iyi bir yönetim şekli olduğu görüşünü belirtmiştir. Demokrasinin iyi bir yönetim şekli olmadığını belirten öğretmen yoktur (%0). Aynı şekilde soruyu cevaplamayan katılımcı da (%0) olmamıştır.

Öğretmenlerin tamamı demokrasinin iyi bir yönetim şekli olduğunu farklı ifadelerle belirtmiştir. Katılımcı öğretmenlerden F "Demokratik olmayan yönetimler özgür değildir. Yöneticiler ülkeyi istediği gibi yönetirler. Egemenlik halka değil, kişiye veya belli bir gruba aittir. Demokrasi farklı düşüncelerin savunulma haklarının bulunduğu bir yönetim biçimidir." Cevabını vermiştir. Öğretmen G "Tüm insanların kendilerini ifade edebildiği bireylerin özgürleştiği, halkın her alanda katılımının sağlandığı bir rejim olarak demokrasi yönetiminin gördüğü" cevabını vermiştir. Katılımcı öğretmenlerin tamamı benzer ifadelerle demokrasi yönetiminin önemini belirtmiştir.

Demokrasi eğitimi nedir? Açıklayabilir misiniz? Sorusunun Analizi.

Mülakatta öğretmenlere sorulan üçüncü soru “Demokrasi eğitimi nedir? Açıklayabilir misiniz?” şeklinde sorulmuştur. Katılımcı öğretmenlerin tamamı (%100) demokrasi eğitimi nedir sorusunu cevaplamıştır.

Demokrasi eğitimini katılımcılar siyasi hayatın gerektirdiği özellikleri öğrencilere kazandırma ve insan haklarını öğrencilere öğretme olarak cevaplamıştır. Demokrasi eğitimini siyasi hayatın gerekliliği olan özellikleri öğrencilere kazandırma olarak gören, H öğretmeni demokrasi eğitimini “Bireylere seçme ve seçilme, oy kullanma kültürünün kazandırılması; hoş görü ve çoğulculuk bilincinin geliştirilmesi, yerleşik bir demokrasi kültürünün oluşturulması, insan hak ve hürriyetlerinin vazgeçilmezliği ve devredilmezliği bilincinin kazandırılması olarak ifade etmiştir”. Öğretmen I ise “Seçme, seçilme ve yönetme özelliklerinin öğrencilere kazandırılması olarak demokrasi eğitimi tanımlamıştır”.

Demokrasi eğitimini insan hak ve özgürlüklerinin öğrencilere kazandırılması olarak gören öğretmen İ “Demokrasi eğitimi, bireylere haklarını, sorumluluklarını bilen ve bu şekilde davranmalarını sağlayan bir süreç” olarak belirtmiştir. Öğretmen J ise “Kişilere sahip oldukları hakları ve birlikte yaşamının yollarını öğretme” eğitim olarak tanımlamıştır. Katılımcıların tamamının demokrasi eğitimi hakkında bilgiye sahip olduğu açıkça görülmektedir. Katılımcılar demokrasi eğitiminin içeri konusunda iki gruba ayrılır.

Demokrasi eğitiminin gerekliliği hakkında ne düşünüyorsunuz? Sorusunun Analizi.

Katılımcılar sorulan dördüncü soru “Demokrasi eğitiminin gerekliliği hakkında ne düşünüyorsunuz?” şeklinde sorulmuştur. Katılımcı öğretmenlerin tamamı soruyu cevaplamıştır. Demokrasi eğitiminin gerekliliği konusunda katılımcıların cevapları iki önemli konu altında incelenebilir. Bunlar; demokrasi kavramına yönelik tanımlar ve insan hakları ve özgürlüğe yönelik tanımlar şeklinde sınıflanmıştır.

Demokrasi kavramına yönelik katılımcılardan öğretmen K “Çağdaş demokrasi kavramının gelişmesinde düşünce, düşüncelerini açıklama, örgütleme, özgürlüklerin

tanınması ve korunması konularının öğrenilmesinde demokrasi eğitiminin gerekliliğine inandığını” ifade etmiştir. Öğretmen L ise “Demokrasinin bilinmesi ve demokrasinin gerektirdiği yaşam tarzının insan hayatında uygulanabilmesi için” demokrasi kavramının gerekliliğine inandığını belirtmiştir.

Demokrasi eğitiminin gerekliliğini insan hakları ve özgürlüğüne yönelik biçimde açıklayan katılımcılardan öğretmen M ise “İnsan haklarına duyarlılığın artması ve insan hakları konusunda bilincin gelişmesi için demokrasi eğitimin gerekliliği olduğunu” ifade etmiştir. Cevaplardan anlaşılabacağı üzere demokrasi eğitiminin gerekliliğine katılımcıların tamamı inanmaktadır. Demokrasi kavramının öğrenilmesi ve insan haklarına saygılı bireyler yetişmesi için demokrasi eğitiminin gerekli olduğu katılımcıların verdikleri cevaplardan açıkça görülmektedir.

Tarih derslerinin demokrasi eğitimine bir katkısı olduğunu düşünüyor musunuz?
Sorusunun Analizi.

Katılımcılara sorulan diğer bir soruda “Tarih derslerinin demokrasi eğitimine bir katkısı olduğunu düşünüyor musunuz? Biçiminde sorulmuştur. Katılımcıların tamamı(%100) soruyu cevaplamıştır. Katılımcıların 21’i (% 87,5) tarih derslerinin demokrasi eğitimine katkısı olduğunu belirtirken, katılımcıların 3’ü (%12,5) tarih derslerinin demokrasi eğitimine katkısı olmadığını düşünmektedir.

Tarih derslerinin demokrasi eğitimine katkısı olduğunu belirten N öğretmen “Evet düşünüyorum. Tarih dersleri ile demokrasinin oluşum aşamalarını ve demokrasi kavramının temel özelliklerin öğrencilere rahatlıkla öğretebiliriz” cevabını vermiştir. Bir diğer öğretmen O ise “Tarih dersleri ile öğrencilere birbirlerine karşı saygılı ve hoşgörülü olmayı öğretebiliriz ve sosyal empati yoluyla bireylerin birbirlerini anlamalarını ve farklılıklara saygı ile yaklaşmasını öğretebiliriz” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

Tarih derslerinin demokrasi eğitimine katkısı olmadığını düşünen öğretmenlerden Ö öğretmen ise “Tarih derslerinin demokrasi eğitimine henüz istenilen katkıyı sağladığını söyleyemeyiz” biçiminde düşüncesini belirtmiştir. Tarih derslerinin demokrasi eğitimine katkı yapmadığını düşünen öğretmenlerin, bu şekilde düşüncelerinin nedenlerinin başında

tarih derslerinde demokrasi eğitimini nasıl geliştireceklerini tam olarak bilememesinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

Demokrasi ve demokrasi eğitiminin tarih öğretiminde nasıl kullanılabileceğine dair her hangi bir eğitim aldınız mı? Cevabınız evetse aldığınız eğitimin niteliği hakkında ne düşünüyorsunuz? Sorusunun Analizi.

Mülakatlarda öğretmenlere sorulan demokrasi eğitiminin tarih derslerinde ve eğitiminde kullanımı ile ilgili bir eğitim alıp almadıkları sorusuna %16,6 oranında (4 öğretmen) “Eğitim aldım” cevabını vermiştir. Öğretmenlerin %84,4’ü (20 öğretmen) ise bu konuda eğitim almadığını belirtmiştir. Sorulan soruyu cevaplamayan öğretmen ise yoktur (%0).

Eğitim aldığını belirten P öğretmen “Okulda aldığımız eğitimde, demokrasi ve onunla alakalı konularda bilgi sahibi olduk. Fakat bunlar da çok yeterli olamadı. Çünkü demokrasi kavramı yaşanılarak ve uygulanarak öğrenilir” cevabını vermiştir. Diğer bir öğretmen R ise “Demokrasi ve demokratikleşme süreçleri konularıyla ilgili olarak eğitim aldım. Fakat tarih eğitiminde kullanımına dair bir eğitim almadım” ifadesini belirtmiştir. Verilen cevaplar göz önüne alındığında eğitimde ve tarih derslerinde demokrasi eğitime yönelik nitelikli bir eğitimin hiçbir öğretmence alınmadığı görülmektedir.

Katılımcıların %84,4’ü ise tarih derslerinde demokrasi eğitime yönelik bir eğitim almadıklarını belirtmiştir. Soruya eğitim almadığı yönde cevap veren katılımcıların tamamı hayır cevabını vermiştir.

Tarih derslerinde öğrenciye demokrasi bilincinin kazandırılması gerekliliğine inanıyor musunuz? Eğer cevabınız evetse açıklayınız.

Katılımcılara sorulan diğer bir soru ise “Tarih derslerinde öğrenciye demokrasi bilincinin kazandırılması gerekliliğine inanıyor musunuz?” şeklinde sorulmuştur. Katılımcıların %95,5 oranında (23 öğretmen) tarih derslerinde demokrasi bilincinin kazandırılacağını belirtirken, %5, 5 oranı (1 öğretmen) tarih derslerinde demokrasi

bilincinin kazandırılacağına inanmadığını belirtmiştir. Katılımcılardan soruya cevap vermeyen bulunmamaktadır.

Tarih derslerinde demokrasi bilincinin kazandırılabilmesine inandığını belirten katılımcılardan S öğretmen “Evet inanıyorum. Çünkü tarih dersleri, içerik olarak ve kaynak olarak buna çok müsait. Tarihin konuları ile öğrenciler geçmiş ile gelecek arasında kıyaslama yaparak demokrasinin önemini daha rahat kavrayabilir. Demokrasinin doğuşundan günümüze kadar geçirdiği değişimler ve demokrasinin özünü oluşturan kavramlar rahatlıkla öğrenilebilir” cevabını vermiştir. Ş öğretmen ise “Tarih derslerinde demokrasi bilinci mutlaka kazandırılmalı. Ancak uygulanan müfredat demokrasinin gelişmesine engel bir durum ortaya çıkarmaktadır. Başka milletler hakkında tarih kitaplarında yer alan olumsuz düşünceler mutlaka insan haklarına uygun bir hale getirilmelidir. Ayrıca bu ifadeler ülkelerin karşılıklı münasebetleri çerçevesinde karşılıklı olarak değiştirilmelidir” ifadesinde bulunmuştur.

Tarih derslerinde demokrasi bilincinin kazandırılmayacağına inandığını belirten T öğretmen “Tarih derslerinde demokrasi bilincinin kazandırılacağına inanmıyorum. Çünkü tarih konuları kendi içerisinde objektif değil. Kıyaslamalar yapılırken sübjektif yaklaşımlarda bulunuluyor” ifadesinde bulunmuştur. Verilen cevaplardan anlaşılabileceği üzere katılımcıların çoğunluğu tarih derslerinin demokrasi bilincinin kazandırılmasına uygun ders olduğu anlaşılmaktadır.

Sizce tarih dersinde öğrenciye demokrasi ile ilgili hangi bilgiler kazandırılabilir?
Sorusunun Analizi.

Katılımcılara sorulan diğer bir soru ise “Sizce tarih derslerinde öğrenciye demokrasi ile ilgili hangi bilgiler kazandırılabilir” şeklinde olmuştur. Katılımcıların tamamı soruyu cevaplamıştır.

Mülakata cevap veren öğretmen U “Demokrasi ve demokratik hakların tarihsel gelişimi içinde anlatılması ancak tarih dersleri ile mümkün ve anlamlı olur. Geçmişten ders alarak demokrasinin değerini anlama sağlanılır” biçiminde ifade etmiştir. Ü öğretmen “Demokrasinin tanımı, demokrasinin tarihsel gelişiminin, demokrasinin ülkeler arasındaki

anlayış farklılıklarına yansımaları, demokrasinin ülkelere ve toplumlara kazandırdıkları ve demokrasinin yerleşmediği toplumlardaki bilim, sanat ve kültür anlayışlarının” tarih dersleri aracılığı ile öğrencilere kazandırılabilceği belirtilmiştir. Bir diğer öğretmen ise “Demokrasinin temelini oluşturan; eşitlik, özgürlük, egemenlik, çok perspektiflik, hoşgörü ve anayasal hakların tarih dersleri ile öğretilbileceğini” ifade etmiştir. Verilen cevapların ortak noktasına dikkat edilirse tarih dersleri ile öğrencilere demokrasinin tanımı ve demokrasinin temelini oluşturan değerlerin öğretilbileceği üzerinde durulmuştur.

Tarih derslerinde demokrasi eğitiminde kullanılabilecek yöntem ve teknikler nelerdir? Yöntem ve teknik seçiminde nelere dikkat edersiniz? Sorusunun Analizi.

Araştırma doğrultusunda yapılan mülakatta öğretmenlere tarih derslerinde demokrasi eğitimi için kullandıkları yöntem ve tekniklerin neler olduğu sorulmuştur. Katılımcı 24 öğretmen cevaplarında birden çok yöntem ve tekniği belirtmişler, buna göre ifade ettikleri her yöntem ve teknik grubuna ayrı ayrı dahil edilmişlerdir. Elde edilen veriler şu şekildedir;

Katılımcıların 9 ‘u (%37,5) tartışma yöntemini, 6’sı (%25) örnek olay yöntemini, 4 ‘ü (%16,6) anlatma yöntemini, 3’ü (% 12,5) drama yöntemini, 1’ i(%4,1) empati yöntemini, 1’i (%4,1) soru cevap yöntemini kullandıklarını belirtmiştir. Soruyu cevaplamayan katılımcı olmamıştır.

Verilen cevaplar içerisinde geçmişle alakalı ders verici anekdotlar, fıkralar, yaşanmış hikayeler vb. ifadeler örnek olay grubunda değerlendirilmiştir. Geçmiş ve gelecek arasında kıyaslamalar yaptırma, medeniyet ve kültür arasında karşılaştırmalar yaptırma gibi ifadeler ise tartışma grubunda değerlendirilmiştir.

Mülakat yapılan öğretmenlerden Ü soruya “Konu olan ülke, topluluk hakkında kısa bilgi verip demokrasinin bu toplum açısından ne anlama gelebileceği tartışılıyor. Gereklidir fikri ortaya çıktığında da yaşanan olay bilgisi tarafımdan verilerek öğrencilere konunun çalışma kağıtları verilerek ilgili yerler beraber yazılarak notlar alınır. Daha sonra drama yapılarak konunun daha iyi anlaşılması sağlanır” ifadesinde bulunulmuştur. Diğer bir katılımcı öğretmen “Tarihi olaylarla, güncel gelişmeleri kıyaslayarak tartışma ortamı yaratmaya çalışırım. Güncel konularla ilişki kurmanın çok önemli olduğuna inanırım.

Farklı fikirlerin ortaya atılması için ortam yaratırım. Herkese söz hakkı vermeye çalışırım. Yaşanmış olayları sınıfa getirerek öğrencilerin demokrasinin önemini daha iyi öğrenmesi için ortam yaratmaya çalışırım” ifadesinde bulunmuştur.

Demokrasi eğitiminde karşılaştığınız problemler var mı? Varsa bunları açıklayınız? Sorusunun Analizi.

Araştırma için yapılan mülakatlarda öğretmenlere yöneltilen bir soruda “Demokrasi eğitiminde karşılaştığınız problemler var mı? Varsa bunları açıklayınız?” sorusudur. Soruya verilen cevaplar 4 grup halinde ele alınmıştır. Öğretmenlerden 10’u (%41,6) öğrencilerden kaynaklanan problem var şeklinde soruyu cevaplamıştır. 6 öğretmen (%25) ise verdikleri cevaplarında idarecilerden ve öğretmenden kaynaklanan problemler olduğunu belirtmiştir. 5 öğretmen (%20,8) demokrasi eğitiminde çevreden kaynaklanan problemlerin varlığını ifade ederken 3 öğretmende (%12,5) müfredattan kaynaklanan problem olduğunu belirtmiştir.

Görüşülen öğretmenlerden biri olan V; tarih eğitiminde demokrasi eğitiminde karşılaştığı problemlerle ilgili olarak; “Demokratik bir aile ortamında yetişmeyen çocuklarda demokrasi bilinci kazandırmakta güçlük çekiyoruz. Bu tür öğrenciler sorunlarını şiddet yoluyla çözmeye daha eğilimli oluyorlar. Veya içine kapanık, sorunlarını paylaşmaktan çekiniyor” ifadesinde bulunmuştur. Başka bir öğretmen ise “Elbette problem var. Tarih derslerinin müfredat programlarının yoğun olması, yoğun sınav programı içinde olan öğrencilerin demokrasi eğitimiyle ilgili uygulamalara sıcak bakmaması ve öğrencilerin ön hazırlığının olmaması demokrasi eğitimini zorlaştırıyor” ifadesinde bulunmuştur. Y öğretmen ise “Okullarda eğitim bitti. Nitelik yok, dershaneler okulları pasifize ediyor. Öğrencilerin motivasyonu azalmış. Öğretmenler ve idareciler demokrasi eğitime hazır değil. Öğretmenler demokrasi eğitimi konusunda bilinçsiz. Derslerinde karşılaştıkları problemleri çözmede zorluk çekiyor” şeklinde soruyu cevaplamıştır. Diğer bir öğretmen “Bu konuda kendi kendimize öğrendik bir şeyler. Biz yeterli değiliz, eğitimimiz yok, eksiklerimiz çok. Konular çok ve ağır demokrasi eğitime zaman kalmıyor. Çocuklar toplumdan ve basından farklı şeyler öğreniyorlar. Popüler kültür bizden daha etkili bizim öğretmek istediklerimiz öğrencilere cazip gelmiyor” ifadelerini kullanmıştır.

Sizce tarih müfredatı demokrasi eğitimi için yeterli mi? Müfredat eksikse hangi konulara yer verilmelidir? Sorusun Analizi.

Araştırma için yapılan mülakatlarda öğretmenlere yöneltilen bir diğer soru da “Sizce tarih müfredatı demokrasi eğitimi için yeterli mi?” sorusudur. Araştırmaya katılan öğretmenlerin tamamı tarih müfredatının demokrasi eğitimi için yetersiz olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların tamamı soruya cevap vermiştir. Soruyu cevaplamayan öğretmen yoktur.

Görüşülen öğretmenlerden biri olan Z “Tarih müfredatı demokrasi eğitimi için yeterli değildir. İnsan haklarının tarihi gelişimi ile ilgili konular müfredata mutlaka konulmalıdır” ifadesinde bulunmuştur. Bir diğer öğretmen “Oldukça yetersizdir. Konular müfredat yoğunluktan kurtarılmalı. Tarihsel olaylar bütün boyutları ile tartışabilecek şekilde olmalıdır. Tarih dersleri bir savaş tarihini anlatmaktan ziyade insanların, toplumların tarihe katkılarını ön plana çıkarmalı, insanlık tarihine de yer vermelidir” biçiminde soruya cevap vermiştir. Araştırmaya katılan bir diğer öğretmen ise “Dünya’da ve Türkiye’deki demokrasi gelişiminin ayrıntılarıyla öğrencilere öğretilmesi gerekir. Müfredatta demokrasi gelişimi geçmişten günümüze kadar ele alınmalı ve demokrasi günümüze kadar getirilmelidir” biçiminde düşüncelerini ifade etmiştir.

Mülakattan elde edilen bulgular aşağıda maddeler halinde özetlenmiştir:

- Mülakata katılan öğretmenlerin tamamının demokrasinin tanımı hakkında bilgisi vardır.
- Mülakata katılan öğretmenlerin tamamı (%100) demokrasinin iyi bir yönetim şekli olduğuna inandığını belirtmiştir.
- Mülakata katılan 24 öğretmenin tamamı demokrasi eğitimini tanımlamıştır.
- Mülakata katılan katılımcıların çoğunluğu demokrasi eğitiminin gerekliliğine inandığını belirtmiştir.
- Mülakata katılan katılımcıların %87,5’i tarih derslerinin demokrasi eğitimine katkısı olduğunu düşünürken, %12,5’i ise tarih derslerinin demokrasi eğitimine katkısı olmadığını belirtmiştir.

- Öğretmenlerden %84,4'ü demokrasi eğitimi ile ilgili her hangi bir eğitim almadığını belirtmiştir.
- Mülakat yapılan öğretmenlerin %95,5'i tarih derslerinde öğrencilere demokrasi bilincinin kazandırılması gerekliliğine inandığını belirtmiştir.
- Mülakat yapılan öğretmenler tarih derslerinde demokrasinin tanımının, demokrasinin gelişiminin ve temel özelliklerinin öğrencilere öğretileceğini belirtmiştir.
- Mülakat yapılan öğretmenler demokrasi eğitiminde bir çok yöntem ve tekniği kullanmaktadır. Tartışma, drama, örnek olay ve empati demokrasi eğitiminde öğretmenlerin kullandıkları etkinliklerin başında gelmektedir.
- Mülakat yapılan öğretmenlerden 24'ü (%100) demokrasi eğitiminde problemle karşılaştığını belirtmiştir. Karşılaşılan problemlerin kaynağında daha çok öğrenciden, öğretmenden ve müfredattan kaynaklanan problemler bulunmaktadır.
- Araştırmaya katılan öğretmenlerin tamamı tarih müfredatının demokrasi eğitimi için yeterli olmadığını belirtmiştir. Tarih müfredatının geliştirilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Genel olarak değerlendirilirse; mülakatta öğretmenlerin demokrasi ve demokrasi eğitimi hakkındaki bilgi ve düşünceleri öğrenilmeye çalışılmıştır. Ayrıca tarih derslerinde demokrasi eğitimine yönelik neler yaptıkları, hangi bilgileri kazandırmaya çalıştıkları ve varsa karşılaşılan problemlerin neler olduğu da tespit edilmeye çalışılmıştır. 24 tarih öğretmeniyle yapılan mülakattan elde edilen bulgular sıklık ve benzerliklerine göre kategorileştirilmiş, bazı öğretmenlerin görüşleri alıntı olarak aynen kullanılmıştır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Tarih öğretmenlerinin demokrasi ve demokrasi eğitimi hakkındaki görüş ve düşüncelerini belirlemek amacı ile gerçekleştirilen bu araştırmadan elde edilen bulgular ışığında ulaşılan sonuçlar aşağıda belirtilmiştir:

Araştırmada ulaşılan bulgulara göre tarih öğretmenlerinin çoğunluğunun demokrasinin tanımı ve kapsamı konusunda gerekli bilgilere sahip olmadığı sonucuna varılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenler, demokrasinin eğitimin önemli bir parçası olduğunu belirtmişlerdir. Buna karşın demokrasi eğitimi konusunda gerekli bilgiye sahip olmadıkları anlaşılmaktadır.

Çalışma sonucunda ulaşılan bulgulara göre tarih öğretmenlerinin çoğunluğu demokrasi eğitimine karşı olumlu bir tutum içerisinde. Tarih derslerinde öğrencilere demokrasi ile ilgili çeşitli bilgiler kazandırmaya çalışmaktadırlar. Ancak tarih derslerinde demokrasi ve demokrasi eğitimi ile ilgili neler yapmaları konusunda bilgileri yeterli değildir. Demokrasi ve demokrasi eğitimi konusunda yaptıkları çalışmalar akademik temelden yoksun, rastlantısal olduğu anlaşılmaktadır.

Yapılan araştırma sonuçlarına göre tarih öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun demokrasi ve demokrasi eğitimi konusunda örgün eğitim kurumlarında herhangi bir eğitim almadıkları anlaşılmaktadır. Ancak gerek üniversite öğreniminde gerek görev esnasında hizmet içi eğitim çalışmalarında demokrasi ve demokrasi eğitimi konusunda eğitim verilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Araştırmaya katılan öğretmenler, bu konuda hizmet içi eğitim semineri, kurs ve vb eğitim faaliyetleri olması durumunda katılmak istediklerini belirtmişlerdir.

Tarih dersinin demokrasi ve demokrasi eğitimine uygunluğu ile ilgili sorulan soruya verilen cevaplara bakıldığında tarih öğretmenlerinin tarih dersini demokrasi eğitimi için uygun bir ders olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Öğretmenlere göre tarih dersinde,

demokrasi bilgisi, demokrasinin temel özellikleri ve demokrasinin insan yaşamına etkileri gibi demokrasinin özellikleri öğrencilere kazandırılabilir. Araştırmaya katılan öğretmenler tarih dersleri aracılığıyla demokrasi ve demokrasi eğitime yönelik öğrencilere temel bilgileri kazandırmaya çalıştıklarını belirtmiştir.

Çalışma sonucunda elde edilen bulgulara göre tarih öğretmenleri derslerinde demokrasi kavramının ne olduğu, demokrasinin temel ilkeleri, siyasi partiler, çoğulculuk, eşitlik, özgürlük ve insan hakları gibi temel konuları öğrencilere öğretmeye çalıştıklarını belirtmiştir. Buradan öğretmenlerin tarih derslerini demokrasi ile ilgili bilgilerle geliştirmeye çalıştıkları anlaşılmaktadır.

Araştırmaya katılan tarih öğretmenleri öğrencilerine demokrasi eğitime yönelik bilgi kazandırmak amacı ile çeşitli yöntem ve teknikleri uyguladıklarını belirtmiştir. Ulaşılan bulgulara göre demokrasi eğitiminde öğretmenlerin, tartışma, soru cevap, örnek olay ve drama yöntem ve teknikleri başta olmak üzere beyin fırtınası, münazara, anlatım, empati ve görüş geliştirme vb birçok etkinliği kullandıkları görülmektedir.

Çalışmadan elde edilen bulgulara göre tarih öğretmenlerinin büyük çoğunluğu demokrasi eğitiminde problemlerle karşılaştıklarını belirtmiştir. Öğretmenlerin, bu problemleri daha çok öğrenci ve çevreden kaynaklı problemler olarak gördüğü anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılan tarih öğretmenleri ayrıca, öğretmenden ve idareciden kaynaklanan, ders kitabı ve müfredattan kaynaklanan problemlerin olduğunu da belirtmiştir.

Araştırmada tarih öğretmenlerine, tarih müfredatının demokrasi eğitimi için yeterli olup olmadığı sorulmuştur. Elde edilen bulgulara göre tarih öğretmenlerinin büyük çoğunluğu tarih müfredatının demokrasi eğitimi için yetersiz olduğunu belirtmiştir. Öğretmenlerin önemli bir kısmı, akademik bilgi ve ezberin azaltılmasını; yerine hikaye, öykü ve demokrasi eğitime yönelik bilgilerin konulmasını istemiştir.

Genel olarak sonuçlar özetlenirse, tarih öğretmenlerinin demokrasi ve demokrasi eğitimi konusunda olumlu bir tutum içinde oldukları, derslerinde çeşitli yöntem ve teknikler kullanarak öğrencilerine demokrasi bilgisi kazandırmaya çalıştıkları

anlaşılmaktadır. Buna karşın öğretmenlerin demokrasi ve demokrasi eğitimi konusunda nitelikli bir eğitim almadıklarından hem kavramsal açıdan hem de uygulama açısından gerekli bilgilere sahip olmadıkları ve demokrasi eğitiminde çeşitli problemlerle karşılaştıkları sonucuna varılmıştır.

Tarih öğretmenlerinin demokrasi ve demokrasi eğitimi hakkındaki görüş ve düşüncelerini belirlemek amacı ile gerçekleştirilen bu araştırmadan elde edilen bulgular ve sonuçlara dayanılarak ulaşılan öneriler aşağıda belirtilmiştir:

Araştırma sonuçlarına göre tarih öğretmenlerinin demokrasi ve demokrasi eğitimi konusunda eğitim almadıkları ve gerekli bilgilere sahip olmadıkları anlaşılmaktadır. Bu çerçevede genel olarak demokrasi ve demokrasi eğitimi konusunda eğitim fakültesinde öğretmen adaylarına gerekli bilgiler verilmelidir.

Çalışmaya katılan öğretmenler demokrasi ve demokrasi eğitimi konusunda hizmet içi eğitim semineri, kurs vb programların olmasını istemişlerdir. Öğretmenleri demokrasi eğitimi konusunda bilgilendirmek için hizmet içi eğitim seminerleri ve kurslar düzenlenmelidir. Bu seminer ve kurslarda eğitim vermek üzere görevlendirilenler alanlarında uzman kişiler olmalıdır.

Gerek eğitim fakültelerinde gerekse hizmet içi eğitim seminerlerinde verilen eğitim teorik bilgilerle sınırlı olmamalıdır. Öğretmenlere kavramsal bilgilerin yanı sıra demokrasi eğitimi yaklaşımları ve kullanılabilecek yöntem ve tekniklerle ilgili uygulamalar da gösterilmelidir. Öğretmenler derslerinde demokrasinin gerekliliği olan özgürlük fikrine saygı göstermelidir. Öğrencilere kendi fikir ve düşüncelerini dayatmaktan kaçınmalıdır.

Araştırmaya katılan öğretmenler tarih müfredatının demokrasi eğitimi için eksik yönlerinin bulunduğu belirtmiştir. Müfredatın akademik ve kronolojik bilgi yoğunluğunun azaltılması gerekliliğine inanmaktadırlar. Örnek olaylar, tartışma, drama, münazara, görüş geliştirme ve empati gibi etkinliklerle öğrenciler ezberlemek yerine düşünmeye analiz etmeye yöneltilmeli, ders kitapları da bu doğrultuda hazırlanmalıdır.

Araştırmanın sonuçlarına bakıldığında tarih öğretmenlerinin demokrasi eğitiminde daha çok demokrasinin tanımını, demokrasinin temel özelliklerini ve demokrasinin gelişimini öğretmeye çalıştıkları görülmektedir. Bu bağlamda tarih öğretmenlerine tarih öğretiminin amaçları konusunda hizmet içi eğitim seminerleri düzenlenmelidir. Bu seminerlerde tarih dersinin öğrencilerin demokratik, yaratıcı, yansıtıcı yönlerini geliştireceği öğretilmelidir.

Tarih öğretmenlerinin demokrasi eğitiminde karşılaştığı problemlerin temelinde daha çok öğrenci ve çevreden kaynaklanan problemler bulunmaktadır. Bu bağlamda tarih derslerinde öğrencilere ve çevreye demokrasi eğitiminin gerekliliği ve önemi hakkında bilgi verilmelidir. Öğrencilerin ve çevrenin demokrasi eğitimi hakkındaki düşünceleri ve bilgisi arttırılmaya çalışılmalıdır.

Çalışmanın teori kısmında ülkemizde demokrasi ve demokrasi eğitimi konusunda yapılan araştırmaların yeterli olmadığı belirtilmiştir. Bu bağlamda araştırma konusu olan tarih öğretiminde demokrasi eğitimi ile ilgili öğrenci, öğretmen, eğitim yöneticileri, program geliştiriciler ve uzmanlara yönelik yeni çalışmalar yapılmalıdır. Demokrasi eğitimi ile ilgili diğer branşlarda da araştırmalar yapılmalı, öğretmen ve öğrencilerin görüş ve düşünceleri tespit edilerek programlar gözden geçirilmelidir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

a. Kitaplar

- ADAHL, Robert : Demokrasi Üzerine, Betül Kadioğlu (Çev.), Phoenix Yayıncılık, Ankara, 2001.
- ALAIN, Touruine : Demokrasi Nedir?, Olcay Kundu (Çev.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1997.
- AKYÜZ, Hüseyin : Eğitim Sosyolojisinin Temel Kavram ve Alanları Üzerine Bir Araştırma, 2.Baskı, İstanbul Yayıncılık, İstanbul, 1997.
- ALTUN, Işık
ÇOŞKUN, Recai
BAYRAKTAROĞLU, Serkan : Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, 5. Baskı, Sakarya Yayıncılık, Sakarya, 2007.
- ARIKAN, Rauf : Araştırma Teknikleri ve Rapor Hazırlama, 4. Baskı, Asil Yayınları, Ankara, 2004.
- ASLAN, Cahit : Sosyoloji Kavramlar ve Kullanımlar, Baki Kitapevi, Adana, 1997.
- AYKAÇ, Necdet : Aktif Öğretim Yöntemleri, Naturel Yayınları, Ankara, 2005.
- AYTAÇ, ÖNDER : Medyanın Gözüyle Çeteler ve Susurluk, Em Ofset, Ankara, 1997.

- BALCI, Ali : Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeleri, 4.Baskı, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2004.
- BAŞARAN, İ. Ethem : Eğitime Giriş, Yargıcı Matbaası, Ankara, 1996.
- BAYKARA, Tuncer : Tarih Araştırma ve Yazma Metodu, 2. Baskı, Akademi Kitapevi, İzmir, 1999.
- BİLGİLİ, A. Sinan : Sosyal Bilgilerin Temelleri, Pegem Yayınları, Ankara, 2008.
- BÜYÜKKARAGÖZ, Savaş : Orta Öğretimde Demokrasi Eğitimi, Selçuk Üniversitesi Yayınları, Konya, 1989.
- BÜKKARAGÖZ, Savaş
ÇİVİ, Cuma : Genel Öğretim Metotları, 10. Baskı, Betaş Yayınları, İstanbul, 1998.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Şener : Bilimsel Araştırma Yöntemleri, 2. Baskı, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2008.
- CARR, Edward Hallet : Tarih Nedir, 5. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 1996.
- ÇAPA, Mesut : Tarih, Sosyal Bilgilerin Temelleri, Ali Sinan Bilgili (Ed.), Pegem Yayıncılık, Ankara, 2008.
- CÜCELOĞLU, Doğan : İnsan ve Davranışı, 6.Baskı, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2002.
- ÇALIK, Dilek : İlköğretim Okullarında Demokrasi Eğitimi Üzerine Bir Araştırma, CBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Manisa, 2002.

- ÇELİKKAYA, Hasan : Öğretmenlik Mesleğine Giriş, 3. Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul, 1999.
- ÇEPNİ, Salih : Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş, 2. Baskı, Üçyol Kültür Merkezi, Trabzon, 2005.
- DAVID, Beetham
KAVIN, Bayle : Demokrasinin Temelleri, Vahit Bıçak (Çev.), 3. Baskı, Adres Yayınları, Ankara, 1998.
- DEMİRCİOĞLU, İ. Hakkı : Tarih Öğretiminde Öğrenci Merkezli Yaklaşımlar, Anı Yayıncılık, Ankara, 2005.
- _____ : Sosyal Bilimler Öğretimi ve Toplum, Toplum Yolunda, Adem Solak (Ed.), Hegem Yayınları, Ankara, 2004.
- _____ : Öğretim Stratejileri, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi, Cemil Öztürk- Dursun Dilek (Ed.), 4. Baskı, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2003.
- DEMİR, Ömer
ACAR, Mustafa : Sosyal Bilimler Sözlüğü, 2. Baskı, Ağaç Yayınları, İstanbul, 2002.
- DEMİREL, Özcan : Eğitim Bilimleri Sözlüğü, 3.Baskı, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2003.
- DENSCOMBE, Martyn : The Good Research Guide, Open University Pres, Berkshire, 2007.
- DEWEY, John : Demokrasi ve Eğitim, Tahsin Yılmaz (Çev.), 3.Baskı, Ege Üniversitesi Yayınevi, İzmir, 1996.

- DİLEK, Dursun : Tarih Derslerinde Öğrenme ve Düşünce Gelişimi, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2001.
- DOĞAN, İsmail : Modern Toplumda Demokrasi ve İnsan Hakları, 3.Baskı, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2005.
- DOĞANAY, Ahmet : Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Eğitimi, 5. Baskı, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2004.
- DÖKMEN, Üstün : İletişim Çatışmaları ve Empati, 2. Baskı, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 2000.
- DURMUŞ, Soner : Öğrenme Perspektifleri, 3.Baskı, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2005.
- EKİZ, Durmuş : Eğitimde Araştırma Yöntem ve Metotlarına Giriş, Anı Yayınları, Ankara, 2003.
- EKİNCİ, Necla : İşbirliğine Dayalı Öğrenme, Eğitimde Yeni Yönelimler, Özcan Demirel (Ed.), 2.Baskı, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2007.
- ERDEM,A.Rıza : Etkili ve Verimli Eğitim, 2.Baskı, Anı Yayıncılık, Ankara, 2005
- ERDOĞAN, Mustafa : Türkiye’de Anayasal ve Siyaset, 3.Baskı, Liberta Yayınları, Ankara, 1999.
- _____ : Anayasal Demokrasi, 4. Baskı, Siyasal Kitapevi, Ankara, 1999.
- ERDEN, Münire
AKMAN, Yasemin : Gelişim ve Öğrenme, 8.Baskı, Arkadaş Yayıncılık, Ankara, 2001.

- ERGÜN, Mustafa
ÖZDAŞ, Ali : Öğretim İlke ve Yöntemleri, Kaya Matbaacılık, İstanbul, 1997.
- ERTÜRK, Selahattin : Eğitimde Program Geliştirme, 2.Baskı, Meteksan Yayıncılık, Ankara, 1984.
- ESKİCUMALI, Ahmet : Meslek Bilgisi, Öğretmenlik Mesleğine Giriş, Yüksel Özden (Ed.), Pegem Yayıncılık, Ankara, 2005.
- GIOVONNI, Sertori : Demokrasi Teorisine Geri Dönüş, Tuncer Karamustafaoğlu (Çev.), Ankara, 1993.
- GÜLMEZ, Mesut : İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi, Detay Yayıncılık, Ankara, 2001.
- GÜRBÜZ, Gülhan : İlköğretim 7. ve 8. Sınıflarda Vatandaşlık Bilgisi Dersinde Demokrasi Eğitimi, AİB Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bolu, 2006.
- HAMMERSLY, Martin
ATKINSOL, Paul : Martyn: Etnography Principles Practice, 2.Baskı, Londra, 1995.
- HÜRFİKİR, Yüksel : İlköğretim İkinci Kademe Sosyal Bilgiler Derslerinin Demokrasi Eğitimindeki Yeri ve Öğretmen Görüşleri, KTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon, 2004.
- KABAPINAR, Yücel : Bir Öğretim Materyali Olarak Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi, 4. Baskı, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2004.

- KARASAR, Niyazi : Bilimsel Araştırma Yöntemi, 16. Baskı, Nobel Yayınları, Ankara, 2005.
- KAYMAKÇI, Selahattin : Tarih Öğretmenlerinin Çalışma Yaprakları Hakkında Görüşleri, KTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon, 2006.
- KESKİN, S.Çoşkun : Sosyal Bilgilerin Felsefi Temelleri, Sosyal Bilgilerin Temelleri, Ali Sinan Bilgili (Ed.), Pegem Yayıncılık, Ankara, 2008.
- KINCAL, Remzi : Vatandaşlık Bilgisi, Nobel Yayınları, Ankara, 2004.
- KONGER, Emre : Demokrasi ve Kültür, 4. Baskı, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2002.
- KÖSTÜKLÜ, Nuri : Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi, 2.Baskı, Kuzucular Ofset, Konya, 1998.
- KÖYMEN, Oya : Tarih Eğitime Eleştirel Yaklaşımlar, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 2003.
- KUŞ, Elif : Nice ve Nitel Araştırma Teknikleri, Anı Yayınları, Ankara, 2007.
- KUZGUN, Yıldız : Demokrasi, Sınıfta Demokrasi, Ali Şimşek (Ed.), Eğitimsen Yayınları, Ankara, 2002.
- LESLIE, Lipson : Siyasetin Temel Sorunları, Fügen Yavuz (Çev.), İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2005.
- NAS, Recep : Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Eğitimi, Ezgi Kitapevi, Bursa, 2003.

- ÖZBARAN, Salih : Tarih ve Öğretimi, Cem Yayınevi, İstanbul, 1992.
- ÖZBAY, Yaşar : Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi, Akademi Yayınları, Trabzon, 2002.
- PAYKOÇ, Fersun : Tarih Öğretimi, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 1991.
- PUNCH, Keith : Sosyal Araştırmalara Giriş, Siyasal Yayınları, Ankara, 2005.
- SAFRAN, Mustafa : Tarih Eğitimi Makale ve Bildirileri, Gazi Kitapevi, Ankara, 2006.
- STARDLING, Robert : 20. Yüzyıl Avrupa Tarihi Nasıl Öğretilmeli, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 2003.
- SÖNMEZ, Veysel : Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı, 11.Baskı, Anı Yayıncılık, Ankara, 2004.
- _____ : Eğitim Felsefesi, 6.Baskı, Anı Yayıncılık, Ankara, 2005.
- _____ : Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu, 3.Baskı, Anı Yayıncılık, Ankara, 1998.
- SÖZER, Ersan : Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilimler Öğretimi, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 1998.
- ŞİŞMAN, Mehmet : Eğitim Bilimine Giriş, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2006.

- TANRIÖĞEN, Abdurrahman : Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi, Lisans Yayıncılık, İstanbul, 2005.
- TAŞKESEN, Abdullah : Demokrasi ve Demokrasi Kültürü, Vatandaşlık Bilgisi, Töre Temiz (Ed.), Lisans Yayıncılık, İstanbul, 2005.
- TOPEK, Tuğba : İlköğretim İkinci Kademe Öğretmenlerinin Demokratik Tutum ve Davranışları Sergileme Düzeyleri, KÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kars, 2007.
- TOKDEMİR, M. Ahmet : Tarih Öğretmenlerinin Değerler ve Değerler Eğitimi Hakkındaki Görüşleri, KTU Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon, 2007.
- TÜRKDOĞAN, Orhan : Bilimsel Araştırma Metodolojisi, Timaş Yayınları, İstanbul, 2002.
- YENİDOĞAN, Uğur : Vatandaşlık Bilgisi, Topkar Matbaacılık, Trabzon, 2005.
- YEŞİL, Rüştü : Okulda ve Ailede İnsan Hakları Eğitimi ve Demokrasi Eğitimi, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2002.
- YILDIRIM, Ali
ŞİMŞEK, Hasan : Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, 5.Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2006.
- YOZGAT, Fazıl : Bilimsel Araştırma Metotları, Yargı Yayınları, Ankara, 2001.

b. Makale ve Bildiriler

- ARABACI, Bekir : “Öğretmen Eğitimi Sürecinde Öğrencilerin Katılımı ve Sınıfta Demokrasi”, **Çağdaş Eğitim Dergisi**, Sayı:316 (1997), ss.20-27.
- AKENGİN, Hamza : “Sosyal Bilgiler Eğitiminde Bir Yöntem Olarak Sosyal Empati”, **1.Sosyal Bilgiler Eğitim Kongresi**, (15-17 Mayıs 2003), İzmir, ss. 78- 83.
- AKBABA, Bülent : “Tarih Öğretiminde Fotoğraf Kullanımı”, **Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi**, Cilt:6, Sayı:1 (2005), ss.185-19.
- BİNBAŞIOĞLU, Cavit : “Demokratik Davranışlar ve Demokratik Eğitim İlkeleri”, **Çağdaş Eğitim**, Yıl:11, Sayı: 109, (1986), ss.21-33.
- CAN, Niyazi : “Eğitim Öğretimde Etkili Öğretmen ve Yöneticinin Nitelikleri”, **Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi**, (1997), ss.1-6.
- DEMİRCİOĞLU, İ.Hakkı : “Using Historical Stories to Teach Tolerance:The Experiences of Turkish Eight- Grade Students”, **The Social Studies**, (May-June, 2008), pp.105-110.
- _____ : “Tarih ve Coğrafya Öğretmenlerinin Sosyal Bilimler Öğretiminin Amaçlarına İlişkin Görüşleri”, **Ahmet Yesevi Bilig**, Sayı:31, (Güz-2004), ss. 71-84.
- _____ : “ Sosyal Bilimler Öğretiminin Amaçlarına Yönelik Öğretmen Görüşleri”, **1. Sosyal Bilimler Eğitim Kongresi**, (15-17 Mayıs 2003), İzmir, ss. 62- 73.

- DEMİRCİOĞLU, İ.Hakkı : “Avrupa Birliği Ülkeleri ve Türkiye’de Tarih Öğretiminin Genel Amaçlarının Karşılaştırmalı Bir Değerlendirmesi”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:16, Sayı:2, (2006), ss.133-146.
- DENISE, Dallmer : “Teaching Students About Civil Right Using Print Material and Photographs”, **The Social Studies**, (July-August 2007), pp.34- 35.
- ENGEL, Liba : “Experiments in Democratic Education”, **The Social Studies**, (May- June, 2008), pp. 98- 104.
- EMİR, Serap
KAYA, Zafer : “Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclislerine Yönelik Öğretmen Görüşleri”, **Abant İzzet Baysal Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt:4, Sayı: 8, (Haziran, 2004), ss. 34- 43.
- GERAY, Cevat : “İnsan Hakları Eğitimi”, **İnsan Hakları Yıllığı**, Cilt:15, (1993), ss. 89-99.
- GÖMLEKSİZ, Müfit : “Ülkemizde Demokrasi Eğitimi”, **Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt:1, Sayı: 4, (1991), ss. 56- 65.
- GÖMLEKSİZ, Mehmet
ÜLKÜ, Kan, Ayşe : “Eğitim Fakültesi ve Tezsiz Yüksek Lisansa Kayıtlı Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumlarının Değerlendirilmesi”, **Milli Eğitim**, Sayı:178, (2008 Bahar), ss. 43-48.

- GÜÇLÜ, Koç
DEMİREL, Melek : “Davranışçılıktan Yapılandırmacılığa Eğitimde Yeni Paradigma”, **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi**, Sayı:27, (2004), ss.174-180.
- ĞÜÇLÜ, Yüksel : “İlköğretim 2. Kademe Sosyal Bilgiler Müfredat Programına Eleştirel Bir Bakış”, **1. Sosyal Bilimler Eğitim Kongresi**, (15-17 Mayıs,2003), İzmir, ss. 13-20.
- KAHNE, Joseph
WESTHEIMER, Joel : Teaching Democracy”, **Democracy and Engement**, (September, 2009), pp. 13- 32.
- KALDIRIM, Elif : “İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerin Demokrasi Algıları”, **Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt:25, Sayı:3, (2005), ss.143-162.
- KARASAR, Niyazi : “Bireysel ve Toplumsal Gerginliğin Giderilmesinde Problem Çözme Alışkanlığı”, **Çağdaş Eğitim**, (Kasım, 1979), ss.23-32.
- KAYA, Remzi : “Tarih Eğitimi ve Tarih Bilinci”, **Çağdaş Eğitim**, Sayı: 330, (2006), ss. 330-339.
- KEPENEKÇİ, Yavuz : “Demokratik Okul”, **Eğitim Araştırmaları**, Sayı:11, (2003), ss. 56- 67.
- KICIR, Kezban
AKSOY, Mustafa : “Kültürel Kimliğin Oluşmasında Tarih Bilinci ve Tarih Öğretimi”, **12.Eğitim Bilimleri Kongresi**, Cilt:4, (2004), ss. 98- 106.

- KINCAL, Remzi
 UYGUN, Selçuk : “Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi Uygulamalarının Değerlendirilmesi”, **Milli Eğitim Dergisi**, Sayı:171, (Yaz,2006), 31-43.
- KYLE, Ken
 CHARLES, Jenks : “The Theoretical and Historical Case for Democratic EducationUnited Stades”, **Educational Studies**, Vol:33, Issue:7,(Jun,2002), pp.150-170.
- MIDDENDORP, Judy : “Literature for Children and Young Adults In History Classroom”, **The Social Studies**, (January,1994), pp.32-36.
- MİSER, Rıfat : “Demokrasi Eğitimi”, **Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Cilt:24, Sayı:1 (1991).
- ROSSI, John Allen : “The Dialogue of Democracy”, **The Social Studies**, (May,2006), pp.1170- 1182.
- SELÇUK, Sami : “Dar Ufuklu Demokrosiyle Yetişmenin Bunaltıcı Dayanılmazlığı”, **Yeni Türkiye Dergisi**, Sayı:17 (1997), ss.7-13.
- SELVİ, Kıymet : “Devoloping a Teacher Trainess Democratic Values Scale”, **Social Behavior**, (2006), pp.34-43.
- ŞİMŞEK, Ahmet : “Tarih Eğitiminde Efsane ve Destanların Rolü”, **Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt:2, Sayı:3, (2001), ss. 211-221.

- ULUSOY, Kadir : “Tarih Derslerinde Ahlaki Değerlerin Aktarımı ve Okuma Parçası Örneği”, **Milli Eğitim Dergisi**, Sayı:168, (Güz.2005), ss. 46-57.
- ULUSAVAŞ, Mualla : “Demokrasi İçin Eğitim”, Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi 7. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, 1998, ss. 478- 490.
- YANIKLAR, Cengiz
ELYILDIRIM, Yaşar : “Demokrasi Eğitimi ve Pratik Uygulamalar”, **Çoluk Çocuk Dergisi**, Cilt:8, Sayı:44, (2006), ss. 12-23.
- YAĞCI, Esed : “Sınıf İçi Demokratik Öğretimin Öğrenci Erişi ve Akademik Benlik Kavramına Etkisi”, **Hacettepe Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı:13, (1997), ss.171-179.
- YEŞİL, Rüştü : “İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitiminde Yöntem”, **Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt:5, Sayı:1, (2004), ss. 35-41.
- YILDIZ, Özgür : “Sosyal Bilimler Müfredatı”, **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı:15, (2005), ss. 45- 59.
- WIERSMA, Ashev : “ A Study of the Teaching Methods of High School History Teachers”, **The Scoial Studies**, (May, 2008), pp. 34- 43.

c. İnternet

www.tdk.gov.tr (15.10.2008).

EKLER

Ek 1:
Anket Formu

**TARİH ÖĞRETİMİNDE DEMOKRASİ VE DEMOKRASİ EĞİTİMİ İLE İLGİLİ
ANKET FORMU**

Değerli Meslektaşım, bu anketin amacı tarih öğretmenlerinin, tarih öğretimi aracılığıyla demokrasi eğitimi hakkındaki bilgi ve görüşlerini ortaya koymaktır. Araştırmanın sonucu vereceğiniz cevaplara bağlı olacak ve cevaplarınız başka bir yerde hiçbir surette kullanılmayacaktır. Araştırmada elde edilen bilgiler bilimsel amaçlar için kullanılacaktır. Lütfen ankette isim kullanmayınız. Yardımlarınızdan dolayı teşekkür ediyorum.

KTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi Celal MUTLUER

BİRİNCİ BÖLÜM

Cinsiyetiniz: Bayan () Bay ()

Mezun Olduğunuz Eğitim Kurumu:

Eğitim Fakültesi () Fen Edebiyat Fakültesi () Eğitim Enstitüsü ()

Çalıştığınız Eğitim Kurumu:

Genel Lise () Meslek Lisesi () Anadolu Fen Lisesi () Özel Lise ()

Çalışma Süreniz:

0- 5 yıl () 6- 10 yıl () 11- 15 yıl () 16- 20 yıl () 21 ve üzeri ()

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. Demokrasi Kavramının size neyi çağrıştırdığını yazınız?

2.2. Demokrasinin iyi bir yönetim şekli olduğuna inanıyor musunuz? Eğer cevabınız evet veya hayırsa gerekçelerini yazar mısınız?

2.3. Demokrasi eğitimi nedir?

2.4. Demokrasi ile eğitim arasındaki ilişki hakkında ne düşünüyorsunuz?

2.5. Demokrasi ve demokrasi eğitimi ile ilgili herhangi bir eğitim aldınız mı? Eğer bu konuda bir eğitim aldıysanız ne tür bir eğitim aldığınızı yazınız.

2.6. Demokrasî eğitiminin önemi ve gerekliliği hakkında ne düşünöyorsunuz?

2.7. Orta öğretim okullarında, öğrencilere demokratik tutum ve demokrasi bilincinin kazandırılması gerekliliğine inanıyor musunuz? Eğer cevabınız olumluysa gerekçesini açıklayınız.

2.8. Sizce tarih dersleri demokrasi eğitimi kazandırmak için uygun dersler midir? Eğer cevabınız evetse, gerekçelerini açıklar mısınız?

2. 9. Demokrasi eğitiminde tarih derslerinden nasıl yararlanılabilir?

2.10. Sizce tarih derslerinde öğrencilere demokrasi ile ilgili hangi bilgiler kazandırılabilir?

2.11. Tarih derslerinde demokrasi eğitimi için farklı etkinlikler ve yöntemler kullanıyor musunuz? Eğer cevabınız evetse, kullandığınız etkinlik ve yöntemleri yazar mısınız?

2.12. Demokrasi eğitiminde karşılaştığınız problemler var mı? Varsa bunlar nelerdir?

2.13. Demokrasi eğitimi ile ilgili hizmet içi eğitim semineri gibi bir faaliyet olmasını ister misiniz?

2.14. Sizce orta öğretim tarih müfredatı demokrasi eğitimi için yeterli mi? Müfredatta demokrasi eğitimi ile ilgili nelere yer verilmelidir?
Bu Konuda Son Olarak Söylemek İstediklerinizi yazar mısın

Ek 2:**Mülakat Formu****TARİH ÖĞRETMENLERİNİN DEMOKRASİ EĞİTİMİ İLE İLGİLİ
GÖRÜŞLERİNİ BELİRLEME MÜLAKAT FORMU**

Değerli Meslektaşım,

Aşağıda, tarih öğretmenlerinin demokrasi ve demokrasi eğitimi hakkında bilgi ve tutumlarıyla ilgili görüşlerini belirlemek amacı ile hazırlanmış bir mülakat formu geliştirilmiştir. Sorulara vereceğiniz cevaplar tamamen araştırma doğrultusunda ve bilimsel amaçlar için kullanılacak başka bir yerde ve şekilde kullanılmayacaktır.

Mülakatın sonuçlarının sağlıklı olabilmesi için soruların samimi ve doğru olarak yanıtlanması gerekmektedir. İlgi ve yardımlarınız için teşekkür ederim.

Yüksek Lisans Öğrencisi KTU Sosyal Bilimler Enstitüsü

CELAL MUTLUER

SORULAR

1. Demokrasi kavramının size neyi çağrıştırdığını söyler misiniz?
2. Demokrasinin iyi bir yönetim şekli olduğuna inanıyor musunuz?
3. Demokrasi eğitimi nedir? Açıklayabilir misiniz?
4. Demokrasi eğitiminin gerekliliği hakkında ne düşünüyorsunuz?
5. Tarih derslerinin demokrasi eğitimine bir katkısı olduğunu düşünüyor musunuz?
6. Demokrasi ve demokrasi eğitiminin tarih öğretiminde nasıl kullanılabileceğine dair her hangi bir eğitim aldınız mı? Cevabınız evetse aldığınız eğitimin niteliği hakkında neler düşünüyorsunuz?
7. Tarih derslerinde öğrenciye demokrasi bilincinin kazandırılması gerekliliğine inanıyor musunuz? Eğer cevabınız evetse açıklayınız.
8. Sizce tarih dersi demokrasi eğitimi için uygun bir ders midir?
9. Tarih derslerinde demokrasi eğitiminde kullanılabilecek yöntem ve teknikler nelerdir? Yöntem ve teknik seçiminde nelere dikkat edersiniz.
10. Demokrasi eğitiminde karşılaştığınız problemler var mı? Varsa bunları açıklayınız.
11. Sizce tarih müfredatı demokrasi eğitimi için yeterli mi? Müfredat eksikse hangi konulara yer verilmelidir?
12. Başka söylemek istediğiniz bir şey varsa yazabilirsiniz.

**T.C.
TRABZON VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü**

Sayı : B.08.4.MEM.4.61.00.04-01.040/ **7143**

03 MART 2009

Konu : Araştırma İzni.

VALİLİK MAKAMINA

Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı Tarih Öğretmenliği Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Celal MUTLUER'in Müdürlüğümüze bağlı İlimiz Merkez Lise ve Dengi Okullarda, Akçaabat Anadolu Lisesinde yüksek lisans tezi kapsamında çalışmalar yapmak isteği Müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Adı geçen kişinin, "Tarih Öğretmeni Aracılığıyla Demokrasi Eğitimi" konulu araştırmasını İlimiz Merkez Lise ve Dengi Okullarda, Akçaabat Anadolu Lisesinde uygulamak isteği Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Selim Yavuz SANDIKÇI
Milli Eğitim Müdürü

OLUR
02/03/2009
Hüseyin ECE
Vali a.
Vali Yardımcısı

Trabzon Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğü
Ayrıntılı bilgi: M.EYÜPOĞLU İl Milli Eğitim Md. Yrd.
Tlf: 462 230 20 94 (323) – 230 39 95
Faks : 230 20 96
e-posta : trabzonmen@meh.gov.tr
bilgiedine61@meh.gov.tr
kultur61@meh.gov.tr

TRABZON
444 0 632
KAYIT

100%
DİŞER

www.gayrimenkul.gov.tr

www.kayit.gov.tr

www.bilgiedine61.gov.tr

ÖZGEÇMİŞ

Celal MUTLUER, 11.07.1983 tarihinde Manisa’da doğdu. İlköğrenimini Kayışlar İlkokulunda ve Ali Şefik İlköğretim Okulu’nda, ortaöğrenimini Manisa Doruk Koleji’nde tamamladı. 2002 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programı’nı kazandı ve 2006 yılında mezun oldu. Aynı yıl Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi, Tarih Öğretmenliği Programı’nda yüksek lisansa başladı.

MUTLUER, bekar olup, İngilizce bilmektedir.